

ВЕЛИКА СРБИЈА

НОВИНЕ СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ
ЦЕНА 3 ДИНАРА

БЕОГРАД, МАЈ 2000. ГОДИНЕ
ГОДИНА XI, БРОЈ 746

ОТ ПЕРВОГО ЛИЦА
ИЦА
ИЦА

разговори с
Владимиром Путиным
М
ИМ

КОМПЛЕТНА КЊИГА

У ПРВОМ ЛИЦУ

РАЗГОВОРИ СА ВЛАДИМИРОМ ПУТИНОМ

ПУТИН – РУСКА ЗАГОНЕТКА

КАДА ЋЕ ДОЋИ БОЉИ ДАНИ ЗА НАЈВЕЋУ СЛОВЕНСКУ ЗЕМЉУ

ВЕЛИКА СРБИЈА

ЗЕМУН
ТРГ ПОБЕДЕ 3

НОВИНЕ СРПСКЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Оснивач и издавач
др Војислав Шешел
Главни и одговорни уредник
Синиша Аксентијевић

Заменик главног
и одговорног уредника
Душан Весић

Помоћник главног
и одговорног уредника
Јасна Олујић Радовановић

Редакција

Жана Живаљевић,
Огњен Михајловић, Весна Арсић,
Маринко Марић, Ивана Борац,
Коста Димитријевић, Јадранка
Шешел, Драгана Глушац,
Ивана Бурић, Наташа Жикић,
Дејан Анђус, Весна Зобеница,
Добрица Гајић, Весна Марић,
Момир Марковић, Дејан Лукић,
Злата Радовановић

Техничко уређење, компјутерски
прелом, дизајн и израда колора
Северин Поповић

Фоторепортери
Крсто Голубовић
и Марко Поплашен

Лектор издања
Сања Савић

Секретар редакције
Љиљана Михајловић

Председник Издавачког савета
Др Ђорђе Николић

Заменик председника
Издавачког савета
Др Бранко Надовеза

Издавачки савет
др Војислав Шешел,
Томислав Николић,
др Никола Поплашен,
Маја Гојковић,
мр Небојша Величковић,
Александар Вучић,
Драган Тодоровић,
Мирко Благојевић, Ратко Гонди,
Момир Војводић, Стево Драгишић,
Драгољуб Стаменковић,
Горлана Поп-Лазић, Лука Митровић,
др Бранислав Блажић

Штампа

"Етикета", 20 октобра 2,
11307 Болеч

Редакција prima пошту на адресу
"Велика Србија",
Трг победе 3, 11080 Земун

Рукописи се не враћају

Новине "Велика Србија" уписане
су у Регистар средстава јавног информисања
Министарства за информације под бројем 1104. од 5. јуна 1991.
године.

Књига "У првом лицу - разговори са Владимиром Путином" изазвала је велику пажњу јавности. Настала у време док је Владимир Путин био вршилац дужности председника Русије, а истовремено један од кандидата на председничким изборима у Руској Федерацији, објављена је непосредно пре одржавања избора и дељена бесплатно у Русији као пропагандни материјал у његовој предизборној кампањи.

Ова публикација се састоји из разговора које су новинари водили са самим Путином, члановима његове породице и људима ко-

ји су у различитим периодима Путиновог живота били у његовом најближем окружењу.

Начин на који се Путин обратио руској јавности представља новост у приступу председничкој кампањи.

Отвореност, непосредност и спремност да одговори на сва питања, често и провокативна, као и настојање да не изостави ниједан период свог живота и политичке каријере, свакако представљају куриозитет.

Прича о пореклу, детињству, жељама и амбицијама овог, како сам каже "успешног продукта совјетског патриотског васпитања" који се никада ни због чега не каје, увек мисли о будућности и не враћа се уназад, занимљива је исповест за сваког читаоца. Њен значај је утолико већи што је то исповест сада већ првог човека једне велике и моћне земље.

С обзиром на то да се ради о братском руском народу, наша јавност је изузетно заинтересована за личност председника Путина.

Одговор на питање које се поставља на почетку - ко је, у ствари, господин Путин? - читањем ове књиге добиће сваки читалац.

Очигледно је да је Владимир Путин човек који зна шта хоће, који се сав уноси у своју идеју водиљу. Својим потезима у Чеченији и чврстим ставом према западним силама улива оптимизам како руском тако и српском народу, а да ли је тај оптимизам оправдан или не - показаће време.

Јелена Стојковић

У ПРВОМ ЛИЦУ РАЗГОВОРИ СА ВЛАДИМИРОМ ПУТИНОМ

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА

Разговарали смо са Владимиром Путином шест пута. По неколико часова. Били смо, и он и ми, веома стрпљиви и толерантни. Он – када смо постављали незгодна питања или напросто улазили у његову душу. Ми – када је он каснио или када је тражио да искључимо диктафон, говорећи: "Ово је изузетно приватно."

Ови наши састанци били су "без сакоа", иако су били са краватом, обично касно увече. Само једанпут наш састанак, један од шест, био је у његовом кабинету у Кремљу.

У ствари, дошли смо код њега са истим питањем које је у јануару, на форуму у Давосу, поставила америчка новинарка Труди Рубин: "Ко је, у ствари, господин Путин?"

Питање је било упућено познатим руским политичарима и бизнисменима.

Уместо одговора, следила је пауза.

Чинило нам се да се пауза одужила. Иако је питање било право.

Разговарали смо са Путином о животу. Углавном о његовом животу. Разговарали смо као што је уобичајено у Русији, додуше не у презарији, али за столом са послужењем. Понекад је долазио исцрпљен, са уморним погледом, али никад разговор није прекинут на његову иницијативу. Само једном, када је увелико била прошла поноћ, он је дискретно

питао: "Па, да ли сте ме већ све питали, или ћемо још да ћаскамо?"

Дешавало се да у свом размишљању Путин направи паузу, али је, ипак, увек одговарао на питање.

Тако је, пре него што је одговорио на питање да ли га је неко некад издао, прво дуго ћутао, решио да одговори "не", али после тога појаснио: "Пријатељи ме нису издали."

Покушали смо да пронађемо Путинове пријатеље, људе који га добро познају или оне који су одиграли важну улогу у његовом животу. Најзад смо свратили и код њега кући, где смо затекли женски и већински део његове породице: супругу Људмилу, две кћерке – Машу и Катју, и пулицу Тосјку која више личи на малтезера.

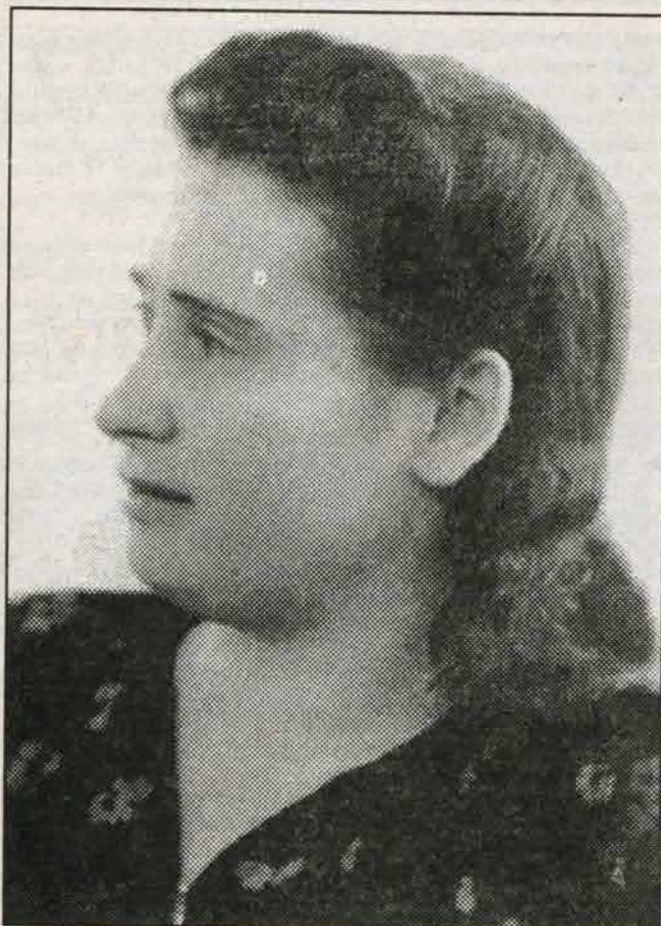
Ништа нисмо додали овој књизи, у њој не постоји ниједна ауторска реченица, већ само наша питања. И када су наша питања наводила Путина или његове најближе на успомене или на размишљање, трудили смо се да их не прекидамо. Из тог је разлога форма књиге помало необична – она се састоји од интервјуа и монолога.

Сви наши разговори су у овој књизи. Не мислимо да је питање "Ко је, у ствари, господин Путин?" на овај начин затворено. Али сигурни смо да је Путин постао разумљивији.

Наталија Геворкјан
Наталија Тимакова
Андреј Колесников

Живот као на длану: Владимир Путин у разговору са ауторима књиге "У првом лицу"

Увек спремна да помогне:
Путинова мајка Марија Ивановна Шеломова

– У ствари, мој живот је обичан, сав као на длану. По завршетку школе уписао сам факултет.

По завршетку факултета – КГБ. Из КГБ-а поново на факултет.

После факултета – код Собчака. Од Собчака – у Москву, у Управу послова.

После тога – у Администрацију председника. Одатле у ФСБ¹⁾.

Затим су ме именовали за премијера.

Сала – в.д. председника. И то је све.

● Али, да ли је било детаља?

– Да, било је...

СИН

Они нису причали о свом животу

О очевој породици знам више него о мајчиној. Деда је рођен у Петербургу и радио је као кувар. Најобичнија породица: па шта, кувар па кувар. Али изгледа да је добро кувао, јер је после Првог светског рата добио понуду да ради у Горкама²⁾ у околини Москве, где су живели Лењин и цела породица Уљанов. Када је Лењин умро, деда је премештен у једну од Стаљинових резиденција, где је дуго времена радио.

● Да ли је био подвргаван репресијама?

– Из неких разлога није. Ипак, мало је оних који су све време били уз Стаљина, а при томе остали читави. Деда је остао читав. Између осталог, надживео је и Стаљина, и на крају живота, када је већ био у пензији, живео је и радио у одмаралишту Московског горкома партије³⁾ у Иљинском.

● Да ли су вам родитељи причали о деди?

– Ја се и сам веома добро сећам Иљинског, јер сам понекад одлазио код деде. Али он није причао о свом животу. А ни родитељи ми скоро ништа о њему нису причали, јер то, не-

како, није било уобичајено. Али понекад су долазили код нас у госте рођаци, разговори за столом... Понешто сам и чуо.

Родитељи ми никад нису причали о себи. Посебно отац.

● Ипак, чули сте понешто?

– Знам да је мој отац рођен у Санкт Петербургу 1911. године. Када је почео Први светски рат, живот у Питеру⁴⁾ постао је тежак, завладала је глад, и цела породица се преселила у село Поминово у Тверској области, у завичај моје баке. Кућа у којој су живели још увек постоји, рођаци тамо иду на одмор. Тамо је мој отац и упознао моју мајку. Венчали су се када су имали по седамнаест година.

● Да ли је постојао неки посебан повод за то?

– Судећи по свему, није постојао. Зашто обавезно мора да постоји повод? Главни повод је љубав. А и у војску је морао да оде ускоро. Можда су тражили неке гаранције за себе... Не знам.

•••

Вера Дмитријевна Гуревич, разредни старшина Владимира Путина од четвртог до осмог разреда у основној школи № 193⁵⁾:

– Његови родитељи имају веома тешку судбину. Замислите колико је храбрости морала да има његова мајка кад је одлучила да га роди у 41. години? Он је касно дете. Његов отац једном ми је рекао: "Један наш син био би ваш вршњак." Изгледа да су га изгубили у рату, али било ми је непријатно да питам.

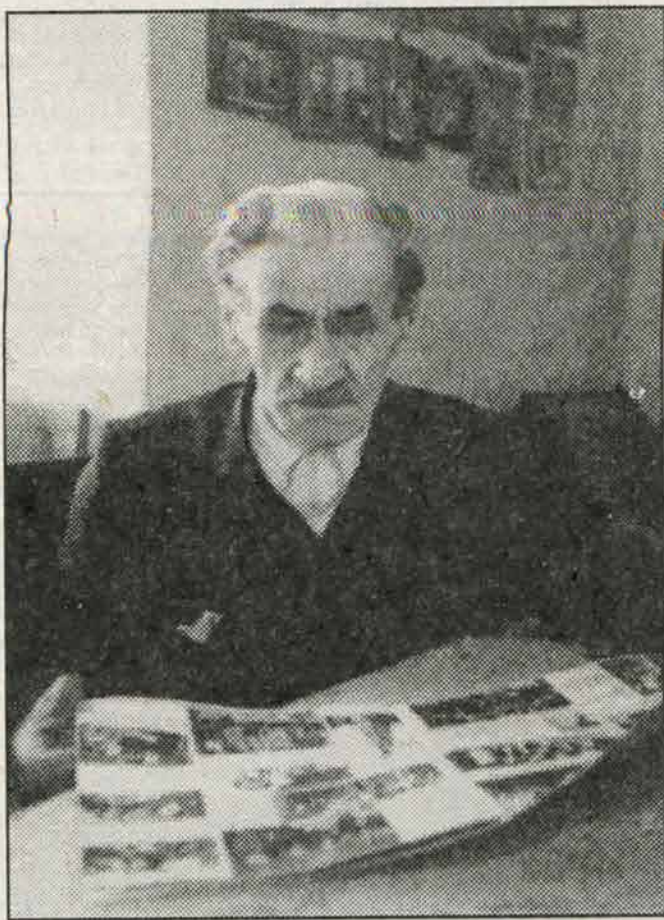
•••

– Родитељи су се 1932. године преселили у Питер. Живели су у приградском насељу Петергофу. Мама се запослила у некој фабрици, а отац је скоро одмах отишао у војску; он је служио војску у подморници. Годину дана после његовог повратка добили су два сина. Један од њих умро је после неколико месеци.

Отац, Владимир Спиридонович Путин
(1911, Санкт Петербург)

- Када је почео рат, отац је очигледно, одмах отишао на фронт? Управо је одслужио у подморници?
– Да, отишао је на фронт као добровољац.
- А мајка?
– Мајка је категорично одбила да се пресели, остала је кући у Петергофу. Када је тамо постало неподношљиво, мој ујак, официр морнарице који је служио у штабу флоте у Смољном, узео је маму код себе. Брат ју је са дететом извео под мещима и бомбама.
- А деда кувар? Да ли је он помагао вашим родитељима?
– Не, у то време уопште, као што је познато, нико ни за кога није питао. Мислим да је у тим условима то било просто немогуће. И сви његови синови су били на фронту. Нису се сви вратили после рата.
- И где су одвели вашу мајку и њеног сина из Петергофа који је био под опсадом? У опседнути Лењинград?
– А где би? Мајка је причала да су у Лењинграду за децу формирали нешто попут сиротишта, дома. Покушавали су да им сачувају животе. У таквом дому други син је оболео од дифтерије и такође је умро.

Надживео Стаљина: деда Владимира Путина, кувар из Санкт Петербурга, радио код Лењина и у Стаљиновој резиденцији

- Како је она сама преживела?
– Помагао јој је њен брат. Делио је са њом свој оброк. Био је један период када је брат негде премештен и она је била на ивици живота и смрти. Не преувеличавам: једном се онесвестила од глади, мислили су да је мртва и ставили су је међу мртваце. Срећом, мама је дошла себи и почела да стење. Чудом је преживела. Током целе блокаде остала је у Лењинграду. Тек после блокаде је отишла.
- А где је био ваш отац?
– Он се борио у рату. Био је размештен у такозвани ликвидациони батаљон НКВД-а⁶⁾. Ови батаљони су вршили

диверзије у позадини немачке војске. Отац је био учесник једне такве операције. У његовој групи било је 28 људи. Изабили су их под Кингисепом, они су се осврнули на све стране, улогорили се у шуми и чак су успели да дигну у ваздух војну са војном муницијом. Касније, када им је нестало хране, ступили су у контакт са локалним становништвом, Естонцима, који су им прво донели храну а после тога их предали Немцима.

Шанса да преживе скоро да није постојала. Немци су их опколили са свих страна и само неколицина њих, укључујући и мог оца, успели су да побегну. Немци су пошли у потрагу за њима. Део те групе кренуо је према фронту. Успут су и губили још неколико људи и решили су да се раздвоје. Мој отац се сакрио у мочвари, дисао је кроз трску све док пси који су трагали за њима нису нестали. Он се спасао. Од 28 људи спасло се само четворо.

- Да ли је успео да пронађе своју жену? Да ли су се срећно сретли?
– Не, није стигао. Одмах су га послали у активну војску. Он се опет нашао на најстрашњем месту, на такозваном Невском пјатачоку⁷⁾. То је на левој обали реке Неве, ако се окренете леђима Ладожском језеру. Немачка војска је тамо заузела све осим овог малог плацдарма. И наши су га држали током целе опсаде, рачунајући на то да ће, када почиње пробијање, Невски пјатачок одиграти своју улогу. Немци су стално покушавали да га заузму. Била је бачена нека невероватна количина бомби по квадратном метру површине, чак и по мерилима тог рата. То је била чудовишна машина за уништавање живе силе, буквално за млевање меса. Истински плацдарм је ипак одиграо своју улогу.

- Не чини ли вам се да је то парче земље било и сувише скупо плаћено?

– Мислим да у рату увек има много грешака. То је неизбежно. Али ако ти ратујеш и мислиш на то да око тебе сви греше, никад нећеш победити. Мораш да имаш прагматичан однос према томе. И мораш да мислиш на победу. Они су тада мислили на победу.

Отац је био тешко рањен на том пјатачоку. Он и још један војник добили су залатак да заробе таоца. Њих двојица су допузили до бункера и само што су се спремили да чекају, неочекивано је одатле изашао Немац. Збунили су се и он и они. Немац се повратио пре њих. Извадио је бомбу, бацно је на њих и мирно наставио својим путем. Ето шта је живот.

- Откуд ви то све знате? Рекли сте да родитељи нису вољели да причају о себи.

– То је прича коју је отац мени лично испричао. Да наставим, Немац је очигледно био сигуран да их је убио. Али отац је преживео, истина, гелери су му разнели ноге. Наши су га извукли одатле после неколико сати.

- На прву линију фронта?

– Тачно. Најближа војна болница била је у граду, а да би се тамо стигло, требало је да га пребаци преко Неве.

Сви су знали да би то било самоубиство, јер је сваки центиметар Неве био на нишану. Наравно да ниједан командант не би издао такву наредбу. А некако се није нашао добровољац. Отац је изгубио много крви; било је јасно да ће умрети ако га тако оставе.

Изненада је наишао један војник, његов бивши комшија из зграде. Он је све схватио, без сувишних речи пребацио је мог оца преко рамена и кренуо је преко залеђене Неве на другу обалу. Њих двојица су били идеална мета, али су ипак успели да извуку живе главе. Комшија је довукао мог оца до војне болнице, поздравио се с њим и вратио на прву линију фронта. Само је рекао да се неће више видети. Очигледно, није се надао да ће остати жив на том пјатачоку, а сматрао је да мој отац такође нема много изгледа да преживи.

- Да ли је погрешно?

– Хвала Богу, погрешно је. Отац се извукао. У војној болници је остао неколико месеци. Тамо га је и пронашла моја мајка. Сваки дан је долазила код њега. А шта то значи долазила? И сама је била полужива. Кад је отац видео у каквом је стању, кријући од медицинских сестара давао је њој своју храну.

Цео живот на селу: баба Оља

Истина, брзо су их открили у томе. Лекари су обратили пажњу јер су приметили да отац губи свест од глади. Када су сазнали због чега, упозорили су их, чак су извесно време престали да пуштају маму код њега. Резултат – обоје су преживели. Само што је после тога отац целог живота остао хром.

● А комшија?

– И комшија је остао жив! После пробијања опсаде, он је отпутовао негде у други град. Он и отац су се случајно срели у Лењинграду после двадесет година! Замислите!

То је био врхунац маштања

...

Вера Дмитријевна Гуревич: Волођина мајка имала је веома меку душу, била је добронамерна, увек спремна да помогне, сушта доброта. Само да је Волођа нахрањен и сит. Али отац је чешће кувао, одлично је кувао пихтије. Још увек памтим те Путинове пихтије. Нико и никад није знао тако да их направи.

Његова мајка није била баш много писмена. Не знам да ли је имала пет разреда школе. Цео живот је радила. И као чистачица, и ноћу у лекари примала робу, прала је и флашице у лабораторији. Мислим да је једно време чак радила као ноћни чувар у комисиону.

Отац је радио као мајстор у фабрици. Њега су тамо много волели, ценили, он је тамо причио колико је било потребно. Њему, узгред речено, дуго нису признавали инвалидност, иако му је нога била потпуно деформисана.

...

– После рата мог она су демобилисали и он се запослио као мајстор у Фабрици вагона Јегоров. На сваком вагону метроа причвршћена је плочица на којој пише: број тај и тај, произведено у Фабрици вагона Јегоров.

Он је одмах од фабрике добио собу у заједничком стану обичне питерске зграде, у Басковој улици, у самом центру. Са двориштем попут бунара између зграда, на четвртном спрату, без лифта.

Пре рата родитељи су имали пола куће у Петергофу. Они су били веома поносни на стандард који су тада постигли. Мада, какав је то био стандард! Али за њих је то био врхунац маштања.

...

Вера Дмитријевна Гуревич: Њихова зграда имала је ружан улаз. Стан заједнички. Без икаквих услова. Нису имали ни топлу воду ни каду. Имали су грозан WC који је био некако урезан директно у степенишни простор, и био је хладан, без грејања, језив. Степениште је било са металним гелендером. Било је опасно кретати се тим степеништем, јер је све било у пукотинама.

...

– Тамо, на том степеништу, ја сам једном заувек схватио шта значи израз "сатеран у хошак". Улаз је био пун пацова. Моји другови и ја јурили смо их моткама. Једном кад сам угледао огромног пацова, појурио сам га све док га нисам сатерао у хошак. Више није имао где да побегне. У том тренутку се окренуо и насрнуо на мене. То је било неочекивано, страшно. Сада је пацов јурио мене. Прескакао је степенике, летео преко њих. Ипак сам био бржи од њега и залупио сам врата испред његовог носа.

...

Вера Дмитријевна Гуревич: Кухиње, практично, није било. То је био мрачан ходник без иједног прозора. Са једне стране се налазио шпорет на плин, са друге судопера. Не можеш ни да се провучеш.

Иза ове назовикухиње становале су комшије. Касније су се они иселили, а дошли су други људи, трочлана породица. Друге комшије, старији брачни пар, касније су добили други смештај, засебан стан, јер је њихова соба била неприкладна за становање. И тада је од њихове собе направљена права кухиња. Лепа и осветљена, имали су и кухињске елементе.

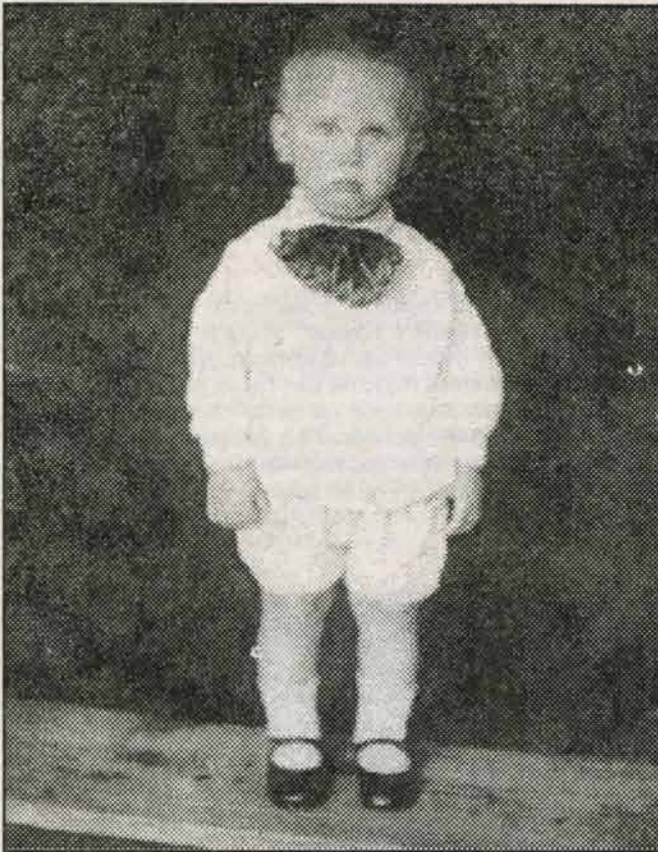
Ипак, стан је остао заједнички. Њима је припадала једна соба, али она је за то време била пристojна, око двадесет квадрата.

...

На фронту као добровољац: војни рок у подморници, Владимир Спиридонович Путин

Нисам пионир, већ сам мангуп

Смрт од дифтерије у опседнутом Лењинграду (Санкт Петербургу): брат, умро пре Владимировог рођења

– У нашој "комуналки" 8), у једној од соба становала је јеврејска породица: стари дека и бака и њихова кћерка Хава. Она је била већ зрела жена, али одрасли су говорили за њу да нема среће у животу. Није се никад удала, па је живела са родитељима.

Њен отац је био кројач и, без обзира на то што ми је изгледао веома стар, по цео дан је нешто шио на својој шиваој машини. Они су били прави Јевреји – суботом нису радили, а деда је од јутра до мрака обавезно тандрљао Талмуд бу-бу-бу... Једном нисам издржао и питао сам га шта он то буба. Он ми је објаснио која је то књига и одмах сам се заинтересовао.

Наравно да се у заједничкој кухињи није могло проћи без конфликта. Некако сам увек имао жељу да браним своје родитеље. Неопходно је рећи да сам имао веома добре односе са тим старцима – они су ме волели и често сам се играо у њиховом делу стана.

Али једном сам одлучио да се умешам. Реакција мојих родитеља била је потпуно неочекивана и за мене нејасна. Они су се страшно наљутили. То је био апсолутан шок за мене. Ја њих браним, а они мени: "Не мешај се!" Зашто? Никако нисам могао то да схватим.

Али моји родитељи су сматрали да су моји добри односи са старцима и њихова љубав према мени важнији од ситних неспоразума у кухињи.

После тог случаја никад се више нисам умешао у те кухињске чарке. Чим би почела препирка, ја бих отишао или у своју собу или у собу тих стараца. Било ми је свеједно где идем.

Такође, у нашем стану становали су пензионери, али кратко. За њих је везано моје криштење. Комшиница, баба Ања, била је побожна, ишла у цркву, и кад сам се родио, она и мама су ме, кријући од оца који је био члан партије и секретар партијске организације свог погона, крстиле.

После много година, 1993, док сам радио у Ленсовјету⁹⁾, отпутовао сам у Израел као члан званичне делегације. Тада ми је мајка дала мој крстић са криштења да га осветим на Господњем гробу. Испунио сам њену молбу, ставио сам га око врата и отада га никад не скидам.

● Да ли се сећате свог поласка у школу?

– Рођен сам у октобру и због тога сам кренуо у школу кад сам имао скоро осам година. У нашој породичној архиви постоји слика: на њој стојим у школској униформи ондашњег кроја, сивој, која веома подсећа на војну униформу, са саксијом повећа у рукама. Баш са саксијом, не са букетом.

● Да ли сте желели да пођете у школу?

– Не, нисам нарочито желео. Волео сам двориште. Имали смо два спојена дворишта – као бунар – где се одвијао сав наш живот. Понекад мама провири кроз прозор, пита: "У дворишту си?" У дворишту. Добро; најважније је било да нигде не идем из дворишта – без дозволе нисам смео да изађем напоље.

● И увек сте је слушали, никад нисте изашли?

– Кад сам имао пет-шест година, први пут сам отишао на главне. Нормално, без дозволе. Био је то 1. мај. Осврнуо сам се око себе. Мноштво људи који некуда иду, бука, кључа живот. Чак сам се помало и уплашио. Једне зиме, када сам већ био мање старији, заједно са друговима отишао сам ван града, а нисам обавестио родитеље. Једноставно смо нестали. Решили смо да путујемо. Сели смо на локални воз и негде смо стигли. Било је хладно. Са собом смо понели шибице. Некако смо успели да наложимо ватру. Ништа нисмо имали за јело и скроз наскроз смо се смрзли. Онда смо се вратили возом кући. За то су нам следиле батине, па више никад нисмо имали жељу да путујемо.

● Завршили сте са авантурама?

– На неки период престао сам. Посебно кад сам кренуо у школу. Од првог до осмог разреда похађао сам школу № 193 која се налазила у мојој улици, око седам минута пешачења од куће. Али увек сам каснио на први час и зато зими нисам имао времена ни да се људски обучем. Отприлике овако да се обучем, да дотрчим до школе, да се свучем – све је то захтевало много времена. Да бих уштедео време ја се нисам облачио, већ сам летео као метак у школу без капута – и право у клупу.

● Па, приметили смо да ни сада нисте увек баш у минут тачни.

– Али се трудим!

● Да ли сте волели школу?

– Неко време јесам. Све док сам успевао да останем независни лидер. Школа се налазила близу мог дворишта, а двориште је било сигурно уточиште, што ми је давало сигурност.

● Да ли су вас слушали?

– Нисам имао амбиције да руководим. Важније ми је било да сачувам независност. Ако бисте мој живот упоредили са животом одраслих, онда би улога коју сам играо могла да се упореди са улогом судије, а никако са улогом извршиоца.

Док сам то успевао – свиђала ми се школа.

Касније је постало јасно да уличне навике нису довољне – тада сам почео да се бавим спортом.

Али ни ти ресурси нису дуго трајали за одржавање мог, да тако кажем, статуса. Требало је још и учити. До шестог разреда, искрено речено, учио сам као на силу.

Вера Дмитријевна Гуревич: Упознали смо се још кад је Волођа ишао у четврти разред основне школе. Његова учитељица, Тамара Павловна Чиждова, замолила ме је: "Вера Дмитријевна, преузмите моје одељење. Деца нису лоша." Ишла сам на њихове часове. Такође, организовала сам кружок за немачки језик. Интересовало ме је ко ће да дође. Дошло је десеторо-дванаесторо деце. Касније ме је Тамара Павловна питала: "И... ко је дошао?" Одговорила сам: "Наташа Солдатова, Волођа Путин..." Била је изненађена: "И Волођа? То не

личи на њега." Али он је био веома заинтересован за те часове.

Онда ми је рекла: "Сачекај само, видећеш шта ће да ти ради." – "Зашто?" Одговорила ми је да је он несташан и неорганизован. Чак није био учлањен ни у пионире. Обично се у пионире учлањивало у трећем разреду. А њега нису учлањили јер је био много немиран. У једним одељењима се учио енглески, у другим – немачки. Енглески је у то време већ био више у моди од немачког. Из тог разлога више је било одељења која су учила енглески. Волођа је припао мени. У петом разреду још се није показао на прави начин, али сам осећала да поседује потенцијал, енергију и карактер. Учила сам његово велико интересовање за језике, он је све одмах схватао. Имао је изузетно памћење и веома флексибилан ум.

Помислила сам: од овог дечака нешто ће бити. Решила сам да му се више посвећујем, да му не дам могућност да се дружи са децом која се мотају по улици. Он је имао другове у дворишту, два брата Ковшове; са њима се пењао по крововима гаража и шупа. То се није свиђало Волођином оцу. Његов отац је имао строг карактер. Али нисмо успели да га одвојимо од тих Ковшових.

Отац је био веома озбиљан, маркантан, љутитог изгледа. Кад сам први пут дошла код њих, чак сам се уплашила – какав строг човек, помислих. Касније се испоставило да је он, у суштини, имао веома добру душу. Али није волео љубавање. Код њих у кући иначе није било циле-миле.

Тада сам дошла код њих и рекла Волођином оцу: "Ваш син не учи пуном снагом." На шта ће он: "Па шта да радим? Да га убијем?" Одговорила сам: "Морате са њим да причате. Хајде заједно да га заинтересујемо – ви код куће, а ја у школи. Он може да има боље оцене, схвата све с лакоћом." Углавном, договорили смо се, али да утичемо на Волођу нисмо успели.

Волођа се одједном сам променио у шестом разреду. Очигледно да је сам себи задао циљ; вероватно је схватио да се у животу мора нешто постићи. Поправио је оцене и то му је доста лако ишло. Тада су га најзад учлањили у пионире. Било је то у Саблину, било је свечано. Отишли смо на екскурзију у Леђинову кућицу. Учлањење је било поред кућице. Одмах после тога он је постао председник пионирског одреда."

•••

- Није ваљда да су вас у пионире учлањили тек у шестом разреду? Зар је до тада све било тако лоше?
– Наравно, био сам мангуц, нисам био пионир.
- Кокетирате?
– Не потцењујте ме. Стварно сам био пробисвет.

•••

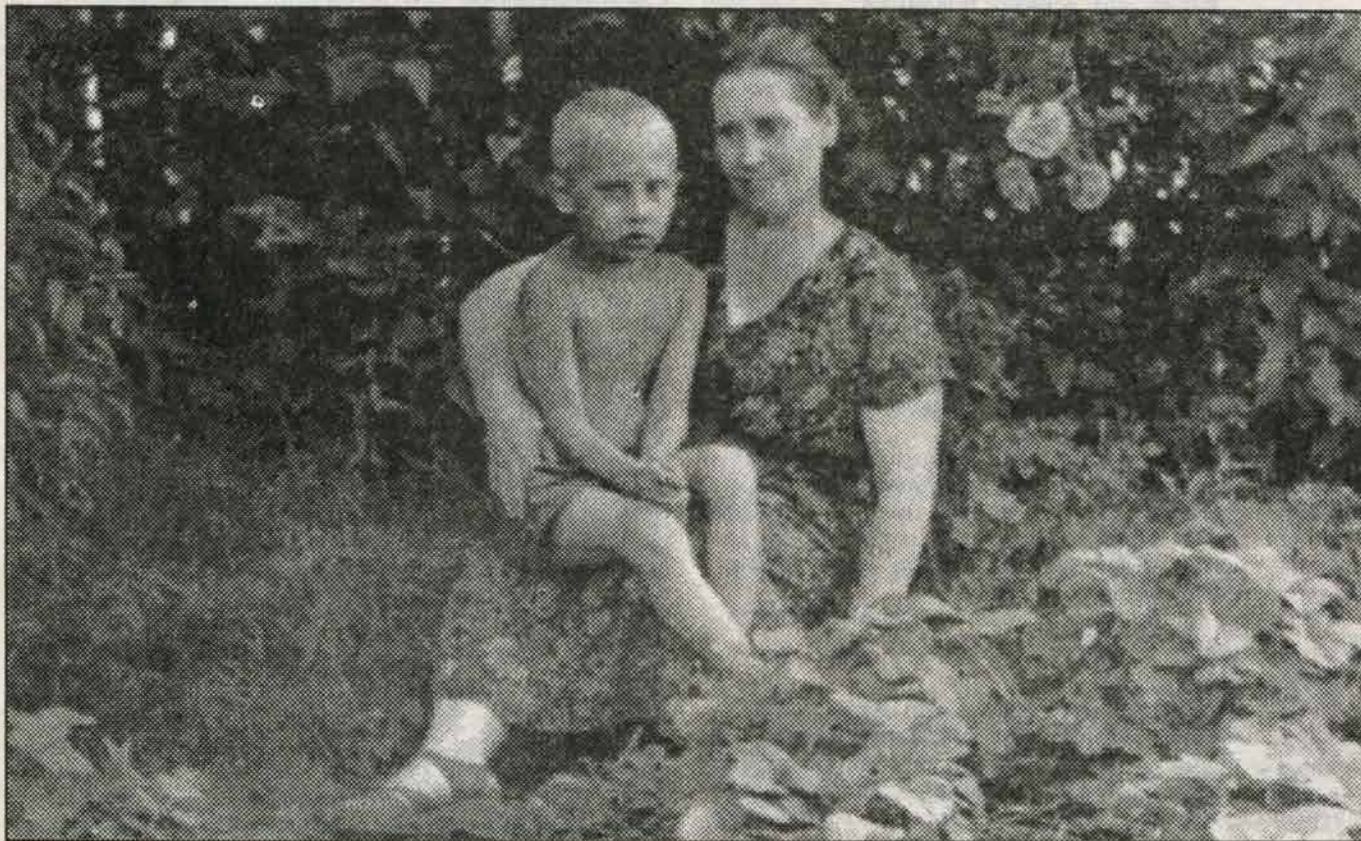
Вера Дмитријевна Гуревич: Већина деце се у то време занимала за плес. Журке су се одржавале у школи, у школском клубу "Кристал", тамо смо и представе правили. Али Волођа није волео да учествује у свему томе. Његов отац је желео да он свира хармонику. У почетним разредима основне школе чак га је терао да учи хармонику. Али Волођа то није желео. Е, али зато је гитару дрњао са задовољством. Углавном се певао Висоцки, све песме из "Вертикале", о звездама и о Серјошки са Мале Броне.

У ствари, он није много волео ту врду дружења. Давао је предност спорту. Борилачким вештинама је почео да се бави да би могао да се одбрани. Ишао је на вежбе негде поред Финске железничке станице, четири пута недељно, и постигао је добре резултате. Волео је тај његов самбо¹⁰. Учествовао је и на такмичењима – често је путовао са екипом у друге градове.

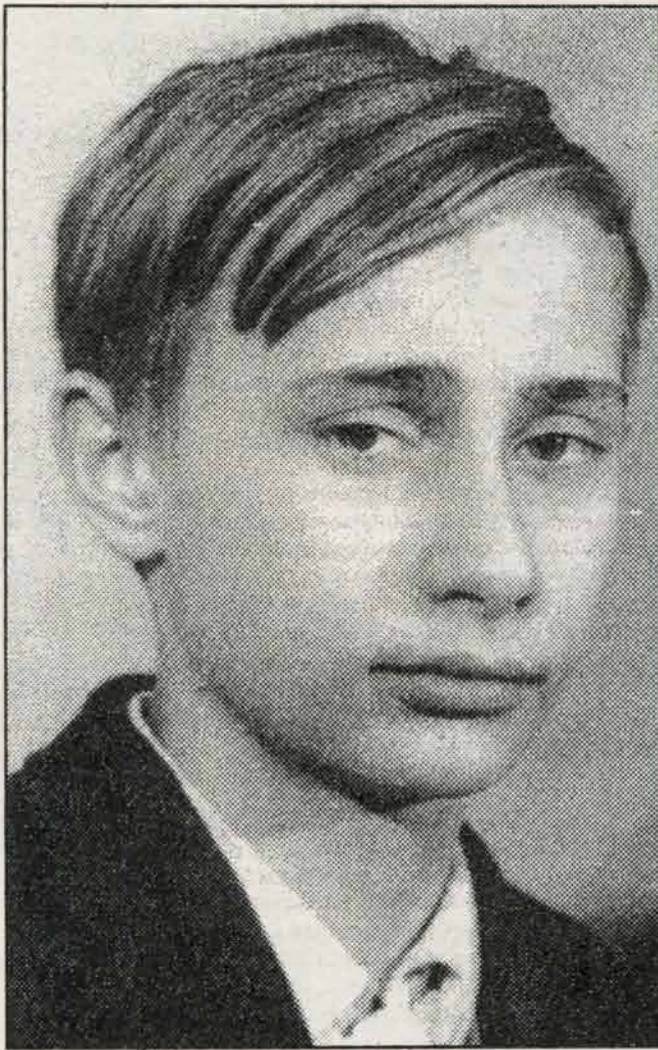
•••

Џудо није само спорт

– Спорт сам почео да се бавим кад сам имао десет-једанаест година. Чим ми је постало јасно да није довољно само да се тучеш да би био први у улици и у школи, рекао сам да напишем бокс. Али нисам се тамо дуго задржао: убрзо су ми сломили нос. Бол је био стравичан – нисам смео ни да дотакнем нос. Али нисам отишао код лекара, иако су ми сви причали да је неопходна операција. Питао сам: "Зашто? Ионако ће да зарасте." И стварно ми је нос зарастао. Али изгубио сам жељу за боксом.

Са мајком Маријом: лето на селу 1958. године

Бачко доба: основац Владимир

Тада сам одлучио да се упишем на самбо. У то време је иначе било веома популарно бавити се борилачким вештинама. Уписао сам се у секцију која је била близу куће. Била је то једноставна сала спортског друштва "Труд". Тамо сам имао врло доброг тренера – Анатолија Семјоновича Рахлина. Цео свој живот он је посветио томе и још увек тренира девојчице и дечаке.

Тренер је у мом животу одиграо вероватно одлучујућу улогу. Да нисам почео да се бавим спортом, ко зна како би се одвијао мој живот. Анатолиј Семјонович ме је, у ствари, извукао са улице. Јер стање у улици, морам да признам, није било баш како треба.

И тако сам почео да се бавим самбоом, касније џудоом. Тренер је донео одлуку да пређем на џудо, и цела наша група променила је борилачку вештину.

Џудо није само спорт, то је и филозофија. Он подразумева поштовање старијих, противника, у њему нема слабића. У џудоу све, почев од ритуала и укључујући сваку ситуацију, има васпитни карактер. Изађете на струњачу, поклоните се један другом... А могли сте другачије – уместо да се "поклоните", одмах треснете противника у главу.

Са људима с којима сам вежбао тада, дружим се и данас.

● Можда сте и пушили?

– Не. Можда сам пар пута пробао, али нисам пушио. А откад сам почео да се бавим спортом, просто сам то искључио. Вежбали смо у почетку сваки други дан, затим сваки дан, и времена више ни за шта нисам имао. Појавили су се други приоритети, морао сам да се докажем у спорту, да се борим за нешто, појавили су се други циљеви. Наравно, спорт је имао велики утицај.

● Да ли сте можда покушали да се бавите и каратеом? Јер у то време он је био популаран и на неки начин забрањен спорт.

– Према каратеу и свим осталим неконтактним врстама спорта имали смо однос као према загревању, као према бањети. Спорт је за нас био спорт само уколико је везан за знање, убрзан крвоток, напоран рад.

Чак и кад се развио активни интерес за карате, кад су отворене школе на комерцијалној основи, гледали смо на то као на нешто што је повезано са зарадом.

Ми ништа нисмо плаћали – сви смо били из сиромашних породица. А карате се од самог почетка плаћао и зато су каратисти себе сматрали првом класом.

Једном смо дошли на тренинг са главним тренером из "Труда", Леонидом Јоновичем. Видимо – каратисти још тренирају иако је већ почео наш термин. Љоња је пришао њиховом тренеру и рекао му то. Овај га није чак ни погледао, нешто као склони се одавде. Не говорећи ни речи, Љоња га је оборио и лагано пригушио, затим га је склонио са струњаче, јер је овај већ био изгубио свест, окренуо се према нама и рекао "Уђите и сместите се." Ето, тако смо видели карате на почетку.

● Да ли су родитељи подржавали ваше тренинге?

– У почетку су мислили да ћу стећи негативно искуство које ћу користити на улици и да се не зна како ће се то завршити. Из тог разлога су ме посматрали са неверијом. Затим, кад су упознали тренера и кад је он почео да нас посећује код куће, њихов став се променио. А кад су стигли и први успеси, родитељи су схватили да је то озбиљно и корисно.

● Почели сте да побеђујете?

– Да, после отприлике две године.

•••

Вера Дмитријевна Гуревич: Била сам његова разредна од петог до осмог разреда. После тога смо заједно одлучивали коју ће средњу школу Волођа да упише по завршетку осмог разреда. То његово одељење углавном се уписало у школу № 197, у улици Петра Лаврова. Само су Волођа и Слава Јаковљев изабрали школу хемијског смера. Мислим да га је Слава убедио у то. Тада сам била изненађена, а он ми каже: "Пробаћемо, па ћемо видети..."

Никад он није био много отворен. У тој школи је такође био добар ђак. Његова разредна се звала Мина Мојсејевна Јудицкаја. Такође је предавала немачки језик. И ја сам, ма како то звучало необично, била сада њихов гост чешће него пре – помагала сам Волођи око немачког. Желела сам да он добро научи немачки.

Он је мени такође помагао. Радила сам, поред редовног посла, и у стручној архитектонској школи на вечерњем одсеку. Једном је мој муж отпутовао на службени пут. Имала сам две кћеркице. Замолила сам Волођу: "Помози ми, нећу се касно вратити, а девојчице могу да се уплаше ако се пробуде." Он их је причувао, остао чак и да преноћи.

Мислим да је он добар човек. Али људску излају и подлост никада и никоме неће опростити. Тако ми се чини.

У тој школи, како сам схватила, Волођи се није много свидело. Осим, очигледно, часова књижевности, које је држао наставник Кочергин. Његови часови су заиста били необични и интересантни. Он је задавао необичне теме за саставе. Једна од њих, тачно се сећам, веома ме је зачудила. Необична је за то време: "Револуција има почетак, револуција нема крај". То, драги моји, више личи на трактат!

Одмах после школе Волођа је саопштио родитељима да ће уписати Правни факултет. Не знам шта је утицало на његов избор. Зашто баш Правни? Ми смо мислили да ће он уписати неки природни факултет. Лена Грјазнова уписала је Технолошки факултет. А њега је за Лену доста тога везивало. Она је била прихваћена у његовој кући малтене у шестом разреду. Иако се он, заправо, није много интересовао за девојчице. Више су се девојчице интересовале за њега.

И тако је он изненада изјавио: "Хоћу да упишем Правни факултет." – "Како то?" Рекао је: "Ово питање ћу решити сам."

•••

Не примамо оне који долазе на сопствену иницијативу!

– Још пре завршетка школе код мене се појавила жеља да радим у обавештајној служби, иако је то изгледало немогуће постићи као и лет на Марс. Читао сам књиге, гледао филмове. Истина, убрзо сам пожелио да будем морнар. Али ипак сам се вратио жељи да postanем обавештајац. А на самом почетку желео сам да postanем пилот.

У Лењинграду постоји Академија цивилне авијације – за то сам се озбиљно спремао. Читао сам литературу, чак сам се претплатио на неки стручни часопис. Али касније су књиге и филмови типа "Штит и мач" учинили своје. Највише ме је фасцинирало то да се тако малом снагом, буквално снагом једног човека, може постићи оно што цела војска није у стању да уради. Један обавештајац решавао је судбине хиљада људи. Тако сам барем ја то схватао.

И никаква Академија цивилне авијације ме више није интересовала. Направио сам избор. Мала родитељи нису одмах то схватили. Мој тренер је дошао код њих и рекао: "Постоји конкретан предлог. Волођа као спортиста може практично без испита да упише било који природни факултет."

Они су се, наравно, обрадовали и почели да ме убеђују. Тренер уопште није могао да схвати зашто се ја противим. "Стопостотно уписивање! У ту исту, речимо, Академију цивилне авијације", говорио је он родитељима, "ако падне на пријемном испиту на Правном факултету, мораће отићи у војску."

Путинов разредни старешина од четвртог до осмог разреда основне школе: Вера Дмитријевна Гуревич

Моја ситуација је била компликована. Отац је био веома ауторитативан човек. Али ја сам био спреман да браним свој избор "до смрти". Рекао сам да је мој избор коначан.

Затим се њима придружио још један мој тренер из "Труда", тај исти Леонид Јонович. Лукави мушкарчина. "И", каже, "уписујеш?" Одговарам: "Да." Он: "Шта?" Иако је, наравно, све знао. Ја кажем: "Хуманистичке науке." Он: "Добро је то, јуначино, а који факултет?" Одговарам: "Правни." Кад он викне: "Шта, људе да хапсиш? Јеси ли читав? Бићеш пајкан, разумеш?" Увредио сам се: "Нећу бити пајкан!" У ствари, он је направио право позориште.

Годину дана они су ме давили свакодневно. То је још више појачало моју жељу да упишем Правни факултет. Зашто баш Правни, сада ћу да вам објасним.

Да бих сазнао како да postanем обавештајац, ја сам негде почетком деветог разреда отишао у пријемно одељење КГБ-а. Пришао ми је неки чика. Ма како то звучало необично, саслушао ме је. "Желим", кажем, "код вас да радим." "Похвално, али постоји ту неколико момената." "Којих?" "Под један", рекао је, "ми не примамо оне који долазе на сопствену иницијативу. Под два, код нас се може доћи тек после војске или неког цивилног факултета."

Наравно да сам се заинтересовао: "После ког факултета?" Одговорио ми је: "Било ког!" Очигледно, већ је желео да ме се отараси. А ја кажем: "А који има предност?" – "Правни!" – "Разумем."

Од тог момента сам почео да се спремам за упис на Правни факултет Лењинградског универзитета. И више нико није могао да ме заустави. Али војском су ме још дуго плашили и родитељи и тренери. Они нису схватили да ми је војска одговарала. Наравно, то би мало одужило и компликовало моју причу, али не би променило мој курс.

Међутим, тренери су били невероватно сналажљиви.

У току припрема наставе за упис на универзитет, сазнао сам да се спремају листе спортиста који ће имати предност при упису. Био сам сигуран да нисам на тој листи. Али када сам уписао Правни факултет и кренуо на предавања, професор физичког почео је да инсистира да пређем у "Буревестник". Питао сам га: "Због чега одједном морам да пређем?" Каже: "Помогли смо ти да упишеш факултет, сада, изволи..." Осетио сам да нешто ту не штима.

Тако ми је он то једном рекао, на други пут, касније је чак између нас дошло до конфликта. Тада сам отишао код декана. Дошао сам и директно рекао: "Терају ме да пређем у "Буревестник". Мислим да не би требало да то урадим." А декан, професор Алексејев, добар је био, добродушан човек, пита: "А због чега те терају?" Ја њему: "Због тога што кажу да су ми наводно помогли, као спортисти, да упишем факултет, и да сам због тога сада дужан да наступам за "Буревестник"."

Он каже: "Стварно? Немогуће! Код нас се сви уписују под истим условима, на основу знања, а не на основу спискава. Ипак, сачекај." И преда миом је извадио из фиоке неки списак, погледао га и питао ме за моје презиме. Рекао сам му, а он каже: "Ниси на листи, тако да слободно можеш да одбијеш све сличне предлоге." Тако сам и поступио.

Ипак сам наступио на првенству универзитета, јер је то било могуће без преласка из једног у друго друштво. Али они нису одустајали од својих покушаја. Сто пута сам им рекао да нећу напустити "Труд": тамо су били сви моји другови, први тренер. Рекао сам да никуд нећу прелазити и да ћу се борити за кога ја хоћу.

СТУДЕНТ

Чамац, звезде и конзерва

- Да ли је било тешко да упишете факултет?

– Тешко, јер су примали сто људи, а само десеторо од тог броја су примали одмах после школе. Остале после војске. Зато је нас, школараца, на конкурс било четрдесетак људи на једно место. За састав сам добио оцену 4¹¹), а све остале оцене су биле петнице – и прошао сам. Узгред речено, просек се у то време још није рачунао, зато сам у десетом разреду могао да се концентришем на предмете који су се полагали на пријем-

Брига о сестри и породици: ујак
Иван Иванович Шеломов, морнарички официр

ним испитима за упис на факултет. Да нисам тада престао да учим остале предмете, у животу не бих уписао.

Хвала Богу, у школи су били веома паметни и тактични наставници. За њих је најбитнија била припрема ученика за пријемне испите. И чим је постало јасно да ја не планирам да postanем хемичар, већ да сам се определио за хуманистичке науке, престали су да ми сметају. Чак су то и одобравали.

● На факултету сте, изгледа, били добар студент имајући на уму своју перспективу?

– Био сам добар студент. Друштвенополитичким активностима се нисам бавио, комсомолски функционер нисам био.

● Да ли вам је стипендија била довољна за живот?

– Није била довољна. Тако да сам у почетку био на врату родитеља. Студент, немам пара. Рецимо, у то време добро се зарађивало на сезонским грађевинским радовима. Али каква корист од тога. Био сам на грађевинским радовима. У Комију¹² смо секли шуму за далековод, реновирали куће. Завршили смо посао, дали су нам гомилу пара, негде око хиљаду, тако нешто, рубаља. Аутомобил је у то време коштао три и по-четири хиљаде. А ми смо за месец и по зарађивали по хиљаду рубаља! Није то мало пара. Искрено речено, огромна сума.

Ето, добио сам паре. Требало је нешто урадити са њима. И ја сам, са двојицом својих пријатеља, не свраћајући у Лењинград, отпутовао у Гагре на одмор.

Стигли смо. Истог дана смо се напили портвјејном¹³, наручили шанслик¹⁴ и почели да размишљамо шта ћемо даље да радимо. Где ћемо да преноћимо? Негде су вероватно пос-

тојали неки хотели, али нисмо смели ни да маштамо о њима. И већ касно увече смо изнајмили приватан стан, нека бака нас је покупила.

Пар дана смо се купали и сунчали. Добро смо се проводили. Онда је постало јасно да морамо некако све то да прекинемо и да се вратимо кући. Али новац је, морам да признам, био скоро сав потрошен. Размишљали смо, размишљали, и пронашли најјефтинији начин превоза – места на палуби пароброда.

Паробродом до Одесе, а даље возом у заједничком вагону на трећој полици¹⁵ до Питера. Раније је постојала таква врста услуга и звала се "смешно путовање".

Прегледали смо ценове – остао је само ситниш. За преостали новац одлучили смо да купимо конзерве. При томе, један од мојих пријатеља био је доста брижљив и имао је више новца од оног другог шалабајзера. Узгред речено, обојица су данас адвокати.

А када смо свом економичном другару рекли да би требало да сакупимо новац он се замислио, а затим рекао: "Ипак је то тешка храна за желудац – конзерва. Не би било баш згодно." Ми смо одговорили: "Па добро, идемо." Али испоставило се да морамо да уђемо на пароброд. Пришли смо пристаништу, угледали гомилу људи, невероватно велику гомилу. Руку на срце, и пароброд је био велики. Леп и бео. Овде су нам рекли да пуштају само оне који имају карте за кабине. Путнике са местима на палуби за сада не пуштају.

Пријатељ који је одбио да купи конзерве, рече: "Ништа ми се ово не свиђа. Имам предосећај да нешто није у реду. Хајде да покушамо да уђемо сада." А и посебне карте уз то имамо, јер је путовање "смешно". Сви путници са местима на палуби имали су мале карте од картона, а ми – велике, као путници са правим местима. Ја кажем: "Па непријатно је, хајде да сачекамо." Он каже: "Па ти стој и чекај, а ми идемо." Они су кренули, а ја сам, наравно, пошао за њима.

Контролор пита: "Какве карте имате?" – "Ево, велике." – "А пролазите." И пустио нас је као пристојне људе. Истовремено, бошман, или неко други, виче: "Има ли још пристојни путника?" Тишина. Он још једном пита: "Да ли су остали само путници с местима на палуби?" Ови, у нади да ће сада њих пустити, срећно повичу: "Да! Само на палуби." "Дижит трап!"

Трап се нагло подигао, и шта је било! Слагали су људе. А они су та места платили. Како је касније речено, они би прептеретили пароброд. Да нисмо ушли, остали бисмо тако на пристаништу. Јер од пара које смо зарадили у тајги није остало ни копејке. Последње паре су отишле на конзерве и карте. И где бисмо без новца, не знам.

А овако смо се сместили у чамац за спасавање који је висио изнад воде. Путовали смо као у љубашци. Две ноћи сам гледао у небо, нисам могао да одвојим поглед. Пароброд плива, а звезде као да висе, разумете? Морнарима је то добро познато. А за мене је то било интересантно откриће.

Увече смо посматрали путнике који су имали кабине. Из неких разлога било је тужно гледати како је тамо леп живот. А ми смо имали само чамац за спасавање, звезде и конзерве.

Наш економични пријатељ ни конзерву није имао. Није издржао и отишао је у ресторан. Тамо му се приказала таква слика, такве цене, да се врло брзо вратио и рекао нам доста незаинтересовано: "Изгледа да бих могао и ја конзерву да клопам." Али други пријатељ, човек од принципа, каже: "Не, знаш, ми морамо да поведемо рачуна о твом желуцу. Биће му тешко." Тако је овај и постио поред нас још један дан. Општро, наравно, али правично.

Уместо да дишем, ја сам просто шкрипао

Када сам почео да студирам, појавили су се неки други стимуланси, друге вредности, углавном сам се концентрисао на учење, а на спорт сам гледао као на нешто другостепено. Али тренирао сам, наравно, редовно, учествовао сам и на савезном такмичењу, иако је то било некако по инерцији.

Првак града постао сам 1976. године. У нашој екипи, иначе, тренирали су не само овакви као што сам ја, аматери, већ и професионалци, прваци Европе, света, олимпијских игара. И у самбоу и у цудоу.

Норме за мајстора у самбоу сам положио још док сам студирао, а после две године постао сам мајстор у џудоу. Не знам како је сада, али тада сте морали у року од годину дана да постигнете одређени број победа у одређеној категорији, плус да освојите једно од првих места на неком озбиљном такмичењу. Рецимо, да уђете међу прво троје најјачих спортиста на првенству града или првенству друштва "Труд" на савезном нивоу.

Заувек сам запамтио неколико борби. На крају једне од њих готово да нисам могао да дишем, само сам шкрипао. Мој противник био је јак момак, и ја сам се толико напрезао, да је уместо дисања из мојих груди избијало шкрипање. Победио сам малом предношћу.

Још једну борбу сам запамтио за цео живот, иако сам је изгубио, борио сам се са прваком света Волођом Кјуленином. Касније је он настрадао. Почео је да пије и убили су га негде на улици. А био је одличан спортиста, изванредан. Талентован човек.

Али у то време он још није био почео да пије. Имали смо првенство града, а он је већ био светски првак. У првих пар минута бацио сам га преко леђа, али тако лепо, са амплитудом. По правилу, морали су одмах да прекину борбу, али пошто је он био светски првак, било је незгодно да се тако заврши меч. Зато сам добио бодове и наставили смо. Наравно да је он био јачи, али и ја сам се трудио. Приликом болног захвата, сваки узвик се рачуна као сигнал за предају. Када је он направио болни захват – извијање зглоба лакта на другу страну – борба је заустављена, јер се судији учинило да сам испустио неке звуке. Резултат – он је победио. Али, без обзира на то, и дан-данас се сећам те борбе. А да изгубите од светског првака није било нека срамота.

Постоји још једна борба коју сам запамтио за цео живот. Али нисам ја учествовао у њој. На факултету сам имао друга. Замолио сам га да дође у спортску салу. И он је почео да вежба џудо, и то му није лоше ишло. Одржавало се неко такмичење. Он се борио, бацио се напред и забио главом у струњачу. Дошло је до померања пршљенова кичме и он је остао парализован. Умро је у болници после десет дана. Дobar је био момак. Још увек ми га је жао, ја сам га заразио џудоом...

На такмичењима и припремама повреде уопште нису биле ретке. И руке су ломиле, и ноге. Мучили су нас на тим припремама, наравно.

Често смо путовали у спортски камп у околини Лењинграда, на језеро Хипијарви. Језеро је доста велико, пречника око 17 километара. Сваког јутра, чим бисмо устали, трчали смо око језера. После трчања – вежбе, затим тренинг, доручак, тренинг, ручак, после ручка одмор, па поново тренинг.

Много смо путовали по земљи. На тим путовањима такође су се различите ствари дешавале. Једном смо били на припремама у Молдавији – спремали смо се за Спартакијаду СССР. Врућина је била ужасна. Враћао сам се са тренинга са својим другом Васјом, а свуда се вино продаје. Он ми каже: "Хајде да наврнемо по флашицу вина". Ја му кажем: "Врућина је." – "Ма, опустићемо се, одморићемо." – "Хајде да узмемо." Узели смо по флашу вина, дошли у собу, после ручка се бачили у кревет, он отвара флашу: "Хајде." Кажем: "Врућина је, нећу." – "Је л'?" Па, како желиш." Исприо је флашу и погледао ме: "Сигурно нећеш?" Одговарам: "Сигурно." Узима он и другу флашу, и њу је исприо. Спустио је на сто – трас, и моментано је захркао. Зажалио сам што нисам хтео и ја да пијем. Вртео сам се, вртео, нисам издржао, пробудио сам га и рекао му: "Хеј, ти, хрко, престани! Хрчеш као слон."

Тако да се и одмарало на различите начине. Али ово је био изузетак, обично тамо није било таквих теревенки, јер ионако је било веома напорно на тренинзима.

Свашта се дешавало. Са мном је тренирао један огроман момак, звао се Коља. Као да није било довољно што је огроман, имао је још и изражајно лице – масивна вилица избачена напред, поглед испод ниског чела. Ето, такво лице. Једном увече залепили су се за њега неки мангупи у мрачном пролазу. Он им каже: "Момци, полако, полако. Само секунд." Извадио је шибицу, креснуо, принео свом лицу: "Погледајте ме." Неспоразум је истог тренутка изглађен.

Смањен осећај опасности

•••

Сергеј Ролдугин, солист Симфонијског оркестра Маринског позоришта, пријатељ породице Путин, кум Путинове старије кћерке Маше:

– Волођа је студирао са мојим братом. Ја сам живео у другом граду и кад сам се нашао у Лењинграду, брат ми је причао о Вовки. Допутовао је код нас с мојим братом и тако смо се упознали. Било је то, мислим, 1977. године. Откад смо се са-стали, више се никад нисмо раздвајали. Он је за мене једноставно као брат.

Раније, кад год нисам имао где да одем, отишао бих код њега, јео и спавао код њега. Значи, упознали смо се. Затим сам отишао у војску, војни рок сам служио у Лењинграду. Једном је дошао код мене својим "запороштем". Прескочио сам ограду и својевољно отишао. Возили смо се колима ноћним Лењинградом. На колима је био покварен ауспух, а ми смо се возикали и певали песме. Чак се сећам:

Ово вече било само једном,
Ујутро нечији одлазио воз,
Касније нечији авион...

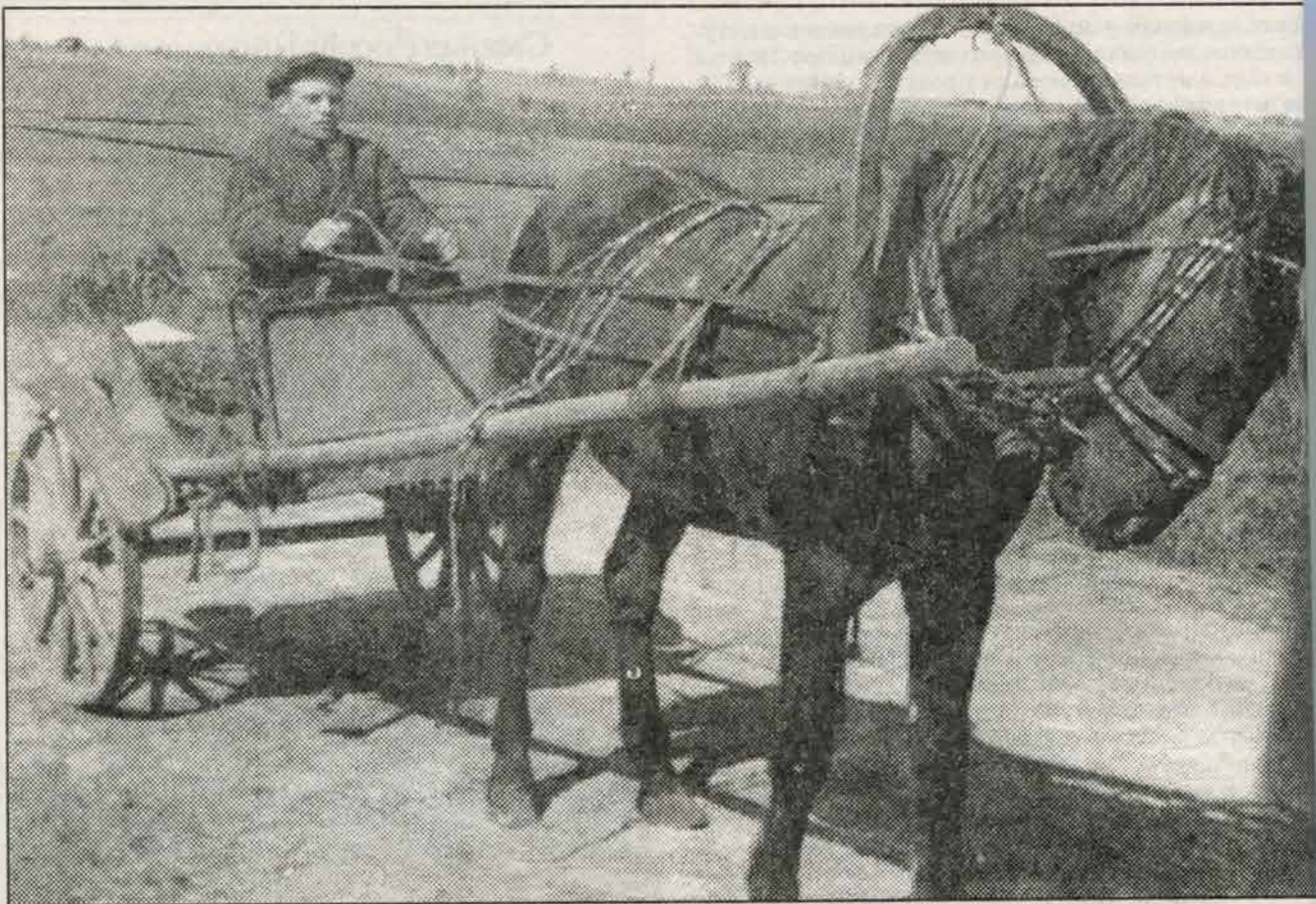
Певали смо занесено. И гласно, јер је ауспух био покварен.

•••

– Једном сам у мензи добио лутрију уместо кусура и извукао "запорожец". Тада сам био, мислим, на трећој години. Дуго смо размишљали шта да урадимо с колима. Живели смо скромно. Први капут сам себи купио тек кад сам по други пут отишао да радим са грађевинским одредом, годину дана

Тешке лењинградске ратне године:
Марија Ивановна је чудом преживела

Период рада у колхозу: ратни инвалид Владимир Спиридонович Путин

после одмора у Гаграма. То је био први нормалан капут. Породица је једва састављала крај с крајем и одлука да ми се у таквим условима дозволи да задржим ауто изгледала је као апсолутна лудост. Могли смо да продамо кола, да добијемо најмање три и по хиљаде. Могли смо да поправимо породични буџет, али родитељи су решили да ме мало размазе.

Оставили су "запорожец" синчићу и он се њиме фино возио. Стално сам га возио, чак и на припреме. Возио сам лудо, а при томе се стално плашио да не слупам кола. Како ћу их после поправити?

- Једном сте, ипак, имали удес. Ударили сте неког човека?
– Нисам ја био крив, то је доказано. Он је сам, изгледа, налетео... Сводио рачуне са животом... Не знам шта је тамо радио, чужак неки. Побегло је одмах.
- Кажу да сте покушали да га стигнете?
– Молим?! Мислите да сам га ударио колима, а онда покушао да га стигнем? Нисам ја таква животиња. Једноставно сам изашао из кола.
- Да ли задржавате мирноћу у критичним ситуацијама?
– Да. Можда чак и превише. Касније, кад сам похађао школу за обавештајце, у мојој биографији су уписали као негативну црту: "Смањен осећај опасности". Ова мана се сматрала веома озбиљном. Требало би показати нешто више узбуђења у таквим ситуацијама, због квалитетне реакције. У ствари, то је битно. Страх је као бол. Нешто боли – поремећај у организму. Дуго сам на себи касније радио.
- Изгледа, нисте хазардер?
– Не, нисам. Већ при крају студија ишли смо на војне припреме. Тамо су била двојица мојих другова, један од њих је ишао са мном у Гагре. Два месеца смо били на тим припремама. Било је, наравно, лакше него на спортским, и убрзо је постало досадно. Главна забава тамо је била картање. Играле су се карте, а затим се ишло у село код бабе по млеко. Ко добије – купује млеко. Одмах сам одбио да играм, а они – не. И брзо су сав новац прокоцкали. Кад им скоро ништа више није оста-

ло, пришли су ми и рекли: "Дај нам нешто пара." Хазардни били играчи. Размишљао да ли да им дам? Прокоцкаће ново. А они: "Ма дај, тај твој ситниш ионако неће да те сл. Дај нама." Кажем – имам смањен осећај опасности. И дао сам.

Колико су они обртали тај новац! На почетку су добили, затим за преостало време никако нису могли да прокоцкају. Свако вече смо ишли код бабе да купујемо мле-

Рекао сам јој истину...

- Студентске године су право време за романсе. Да ли сте имали романсу?
– А ко није имао? Ништа озбиљно... Ако се не рачуна једна прича.
- Прва љубав?
– Да. Планирали смо да се венчамо.
- Када се то десило?
– Отприлике четири године пре него што сам се стварно венчао.
- Тада није ишло?
– Није.
- Шта је сметало?
– Нешто. Интриге, наравно.
- И она се удала за другог?
– За другог? Касније.
- Ко је одлучио да се не венчаје?
– Ја. Сам сам донео одлуку. Већ смо били предали и захтев. Све је већ било готово. Њени и моји родитељи су све неопходно купили – бурме, одећу, хаљину, и тако... То је била једна најтежих одлука у мом животу. Изгледао сам као последњи нитков. Али решио сам да је боље учинити то одмах, него се касније мучимо и она и ја.
- Значи, побегли сте са венчања?

– Да, скоро. Заправо, нигде нисам побегао, већ сам јој рекао пелу истину, све што сам сматрао неопходним да кажем.

● Не желите да причате о томе?

– Да... Тешка прича. Тако се десило. Заиста је било тешко.

● Никада нисте зажалили?

– Никада.

•••

Сергеј Ролдугин: Та његова девојка ми се допала, била је добра, из медицинске струке, чврст карактер. Знате, била му је пријатељ, жена која је била у стању да се брине о њему. Само, да ли га је волела? А његова жена Људа, или Људик како је зовемо, воли га.

Са том девојком, мислим да се такође звала Људа, имали смо сјајне односе. Она је бринула за његово здравље. Није тек онако: "Ах, драги, како се осећаш?" Говорила је: "Мислим да те мучи желудац..."

Не знам шта се десило између њих. Ништа ми није причао. Само је рекао да се све завршило. Чини ми се да се нешто десило само између њих, јер њихови родитељи су прихватили тај брак. Он се, наравно, секирао. Знате, и он и ја смо ваге у хороскопу, па нам такве ствари тешко падају.

У то време сам приметио да је он... Да је њега... У суштини, он је веома емотиван, али апсолутно не уме да изрази те емоције. На пример, говорио сам му: "Вовка, па ти ужасно причаш. Како то тако говориш?" Данас је он, наравно, Цицерон у односу на то како се раније изражавао. Објашњавао сам му: "Говориш страшно брзо, а никада не треба брзо говорити." Ја сам био уметник и желео сам да му помогнем. Имао је снажне емоције, али није умео да их уобличи. Мислим да је то било из разлога што је његова професија давала печат штампе његовом изражавању. Ето, сада се он сјајно изражава. Емоционално, свеобухватно, разумљиво. Где је то научио?

•••

Ако не жели да каже где, значи да је тамо!

– Све те студентске године очекивао сам да ће ме се сетити онај човек из КГБ-а код кога сам ишао. Изгледало је да су ме потпуно заборавили. Био сам код њих још док сам ишао у школу. Ко би могао да помисли да ћу бити тако упоран?

Али, упамтио сам да не примају оне који долазе код њих на сопствену иницијативу и зато се нисам више појављивао.

Прошле су четири године. Ништа. Мислио сам да је та тема затворена и почео сам да истражујем варијанте запошљавања одједном на два места – у специјалном тужилаштву (оно и сада постоји у режимским институцијама) и у адвокатури. То би био престижан посао.

Међутим, на четвртој години појавио се један човек који ми је понудио да се нађемо. Истина, није ми рекао ко је, али некако сам све схватио, јер ми је рекао: "Реч је о вашем предстојећем распореду на посао⁽⁶⁾, и желео бих да поразговарам са вама о томе. Не бих, за сада, дефинисао где ћете да радите."

И све сам одмах сконтао. Ако не жели да каже где, значи да је тамо.

Договорили смо се да се нађемо у холу факултета. Дошао сам. Чекао сам двадесетак минута. Помислио сам: свиња нека! Или се можда неко нашао, или преварио. Када сам већ био кренуо, дотрчи он задихан.

– Извини, каже.

Допало ми се то.

– Пред тобом је, Волођа, много времена. Како би ти реговао ако би ти се понудило да почнеш да радиш у органима?

Онда сам му и рекао да је тој мој сан још од школских дана. А нисам почео, јер сам добро упамтио онај разговор: "Не примамо оне који долазе на сопствену иницијативу."

● Да ли сте, када сте посао у органима прихватили, мислили на 1937. годину?

– Искрено ћу одговорити: апсолутно нисам мислио. Апсолутно. Недавно сам се у Питеру срео са бившим службеницима Управе КГБ-а, са којима сам некада почео да радим, причали смо баш о томе. И могу да поновим исто што сам њима рекао.

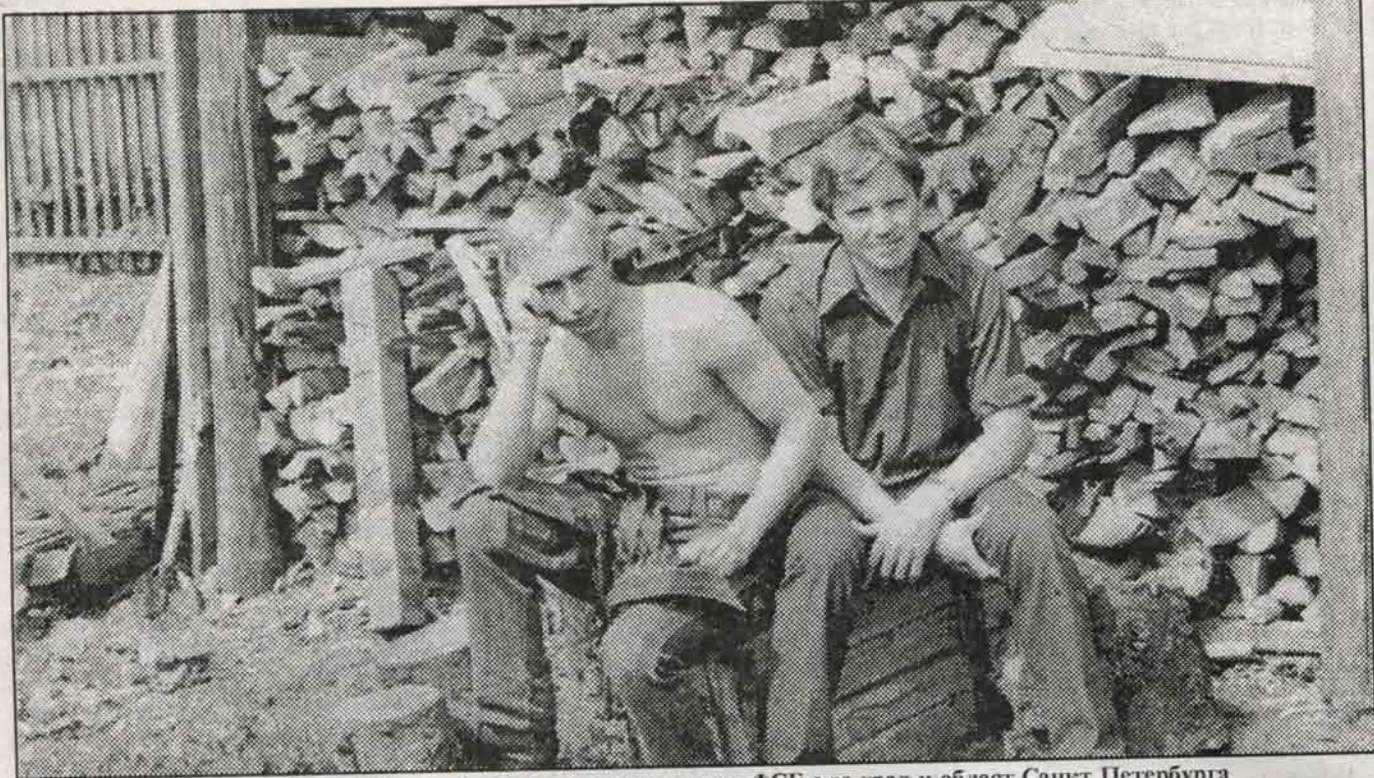
Када сам прихватио понуду тог радника кадрове службе Управе (он, у ствари, није био задужен за кадрове, већ је био службеник одсека надлежног за факултете), уопште нисам помишљао на репресије. Моја схватања КГБ-а базирала су се на романтичним причама о раду шпијуна. Мене су, без икакве сумње, могли окарактерисати као успешан продукт патриотског васпитања совјетског човека.

● Није ваљда да ништа нисте знали о репресијама?

– У ствари, нисам на прави начин био упознат с тим. Наравно да сам знао за култ личности, да су људи страдали, да је било развечивање култа личности... Па, био сам клинаш!

Марија Ивановна Пугина (прва здесна) као медицинска сестра, 1968. године

Са другом Сашом Григорјевом, данас начелником ФСБ-а за град и област Санкт Петербурга

Кад сам уписивао факултет, имао сам само осамнаест година, а кад сам га завршио – двадесет три!

- Али они који су желели да знају, све су знали.

– Па, живели смо у условима тоталитарне државе. Све је било затворено. Колико дубок је био тај култ личности? Колико озбиљан? Ни ја сам, а и нико од мојих другова нисмо били свесни тога. Тако да сам на посао кренуо са романтичном представом о томе.

Међутим, после разговора у холу, све се одједном притайило. Тај човек је нестало. Већ се ближила и комисија за распоред на посао. Изненада, опет телефонски позив. Позвали су ме у кадровску службу универзитета. Са мном је разговарао Дмитриј Ганперов, запамтио сам и презиме. Управо је он са мном водио први информативни разговор непосредно пре распоређивања на посао.

Али у току саме комисије замало није дошло до лапсуса. Кад су ме прозвали, представник правосудних органа је рекао: "Узимамо га код нас у адвокатуру." Одједном се пробудио чиновник који је водио процес распоређивања, до тада је спавао негде у хошку. "Не, не", каже, "његово питање је решено. Он иде на посао у органе КГБ-а." Рекао је то отворено и директно у току комисије.

Већ сам за пар дана попунио неке папире, разне анкете.

- Да ли су вам рекли да ћете радити у обавештајној служби?
– Наравно да нису. У том погледу, то је био правилан приступ. Говорили су отприлике овако: "Предлажемо да радите тамо где ћемо вас послати. Да ли сте спремни?" Неко је одговарао: "Морам да размислим." Готово, следећи. И тај више никад није имао шансу. Ако од почетка чачка нос: тамо желим, а овамо не желим – тешко да такав може бити од користи.
- Ви сте, очигледно, одмах рекли да сте спремни да радите тамо где ће вас послати?
– Разумљиво да јесам. Па нису ни они сами знали где ћу ја да радим. Једноставно, сакупљали су кадрове. То је у ствари рутински посао – избор кадрова. И мени су поставили такво рутинско питање.

...

Сергеј Ролдугин: Вовка ми је одмах рекао да ради у КГБ-у. Можда није морао да ми то каже. Некима је говорио да ради у милицији. Ја сам се, с једне стране, резервисано опходио са

тим момцима, јер сам имао прилике да се срећем са њима. Путовао сам у иностранство и знао сам да сваку групу прате неки инспектори или, наводно, представници Министарства за културу, у чијем сте присуству морали да држите језик за зубима.

Једном сам свом колеги рекао: "Ма дај, нормални су, добри момци." А он ми је одговорио: "Што више са њима разговарај, то је дебљи твој досије у Литејној 4."

Никад нисам ништа питао Волођу о послу. Наравно да ме је занимало како му је тамо. Али тачно се сећам, једном сам решио, ипак, да га притиснем и да сазнам за неку специјалну операцију. Али ништа нисам постигао. Касније сам га упитао: "Ја сам виолончелиста, свирам виолончело. Никад нећу бити хирург. Али добар сам виолончелиста. А која је твоја професија? Знам да си обавештајац, али не знам шта то значи. Шта си? Шта ти можеш?"

Одговорио ми је: "Ја сам стручњак за контакте са људима." На томе се завршио наш разговор. И он је заиста мислио да се стручно разуме у људе. Кад сам се развео од своје прве жене Ирине, рекао ми је: "Тачно сам предвидео да ће се то десити." Нисам се сложио са њим, нисам се сложио да је код мене и Ирине све било јасно од самог почетка. Али његове речи остале су снажан утисак на мене. Био сам поносан и веома сам ценио то што је он – стручњак за контакте са људима.

...

МЛАДИ СТРУЧЊАК

Инструкције и јесу једини закон

– На почетку сам био распоређен у секретаријат Управе, затим у контраобавештајну службу, и тамо сам одрадио око пет месеци.

- Да ли сте наишли на оно што сте замишљали? Оно чему сте се надали?
– Наравно да нисам. Ипак, дошао сам одмах после факултета. Имао сам већ неку спрему. Одједном сам приметио старце који су још увек радили, али су се спремали за пензију. Сећам се, једном су разрађивали неки план. Цела група је седела. Укључили су и мене. Више се не сећам детаља, сећам се само како је један од њих рекао: "Хајде да то урадимо тако

и тако. Прихватате?" Ја кажем: "Не, није добро." – "Молим? Зашто није добро?" – "Није у складу са законом." Он се изненади: "Којим законом?" Рекао сам на који закон мислим. Они кажу: "Али ми имамо инструкције." Ја поново о закону. Ништа они не схватају – и поново о инструкцијама. Кажем: "Па ово су само инструкције, није то закон."

А мој саговорник, изненађено: "За нас инструкције и јесту једини закон." При томе, то је рекао неки деда, без ироније. Апсолутно. Тако су они били васпитани, тако су радили. Ја тако нисам могао. И не само ја, већ углавном сви моји вршњаци.

Пар месеци сам само формално радио, слагао сам неке предмете. А после пола године послали су ме да се усавршавам, шест месеци, на курсеве преквалификације оперативног састава. То је била ни по чему занимљива школа, тако смо сматрали ми у Лењинграду. Рачунало се да већ имам основу, али је била потребна оперативна припрема. Похађао сам ту школу, завршио је, вратио се у Питер и још сам, отприлике, пола године радио за контраобавештајну службу.

● Које је то било време?

– Које време? Крај седамдесетих. Сада кажу: "Тада је Леонид Иљич почео да стеже шрафове." Али то није било много приметно.

● А да ли се нешто променило у функционисању органа?

– Знате, заправо су многе ствари које су органи почели себи да дозвољавају почетком деведесетих година, у то време биле апсолутно недопустиве.

Радили су као иза ћошка, и да не вире уши, не дај Боже. Као пример ћу навести само једну причу. Претпоставимо да се група дисидентата спрема за неке активности у Лењинграду. Претпоставимо да је то посвећено рођендану Петра Великог.

● Да, претпоставимо.

– Дисиденти су у Питеру углавном за такве датуме спроводили сличне активности. Такође су волели јубилеје декабриста.

● Па да, дисиденти су.

– Тачно. Испланирали су, значи, скуп и позвали дипломатски кор, новинаре, да би привукли пажњу светске јавности. Шта да се ради? Да растерате – не можете, није препоручљиво. Онда су се досетили, сами су положили венце, и то баш на месту где је требало да дођу новинари. Позвали су чланове обласног комитета, синдиката, оградиле кварт кордоном милиције, и сами су, уз пратњу музике, стигли. Положили су венце. Новинари и представници дипломатског кора су мало стајали, гледали, зевнули пар пута и отишли. А када су отишли, кордони су уклоњени. Изволите, ко жели. Али више никоме није било интересантно.

● Да ли сте и ви учествовали у тој операцији?

– Нису нас нарочито ангажовали за такве акције.

● Одакле онда знате такве детаље?

– Нико то није ни крио. У мензи смо о томе причали. Због чега све ово говорим? Јер се радило, наравно, погрешно, и то је био израз тоталитарне државе. Али није било пристојно да показујете уши. Није све било тако грубо.

● Да ли је оно што се догодило Сахарову било грубо?

– Јесте, оно што се догодило Сахарову било је грубо.

И изашли су људи са виолинама...

...

Сергеј Ролдугин: Вовка и ја смо после посла понекад ишли у филхармонију. Питао ме је на који начин треба слушати симфонијску музику. Трудио сам се да му објасним. Иначе, ако га сада питате за Пету симфонију Шостаковича, он ће вам веома детаљно испричати све о чему се у њој ради, јер је много волео да слуша како му ја објашњавам. И за то што су касније Катја и Маша почеле да се баве музиком, можда сам помало ја крив.

Апсолутно сам убеђен да наши лектори, који публицити држе тираде о музици, заправо немају појма. Пропаганда класичне

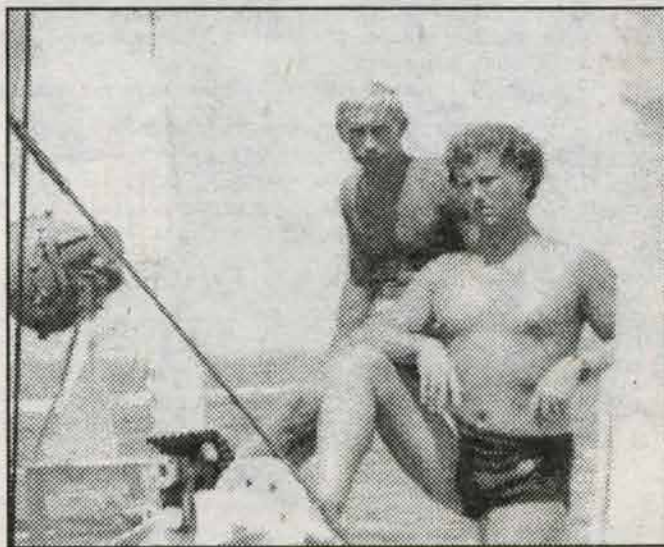
музике води се без икаквог дара за то. А ја сам му причао оно што треба да види и да чује нормалан човек. Он ме је често питао: "Ето, изашли су људи са виолинама, диригент... шта сад?" Ја му објашњавам: "Чујеш, засвирала је музика. Ово је миран живот, гради се комунизам. Чуј акорд: та-та, па-па. А сада ће се у даљини појавити фашистичка тема, слушај: ето је, долази – бакарци су засвирали, то су бакарни дувачки инструменти. Сада ће ова тема да се појачава. А ово је она која је била у почетку, где је миран живот. Сада ће оне да се сударе, мало овде, мало тамо, мало овде, мало тамо." Много му се то допадало.

Волођа има веома чврст карактер. Речимо, ја сам много боље играо фудбал. Али од њега сам губио, јер је он био живац, као булдог. Он ме је, једноставно, излуђивао. Три пута му одузем лопту, али трипут је он ишчупа од мене. Ужасно упоран карактер који се показивао у свему. Чак је, 1976. године, био првак Лењинграда у цудоу.

Једном, пред сам полазак за Немачку, отишли смо код Васје Шестакова у спортски камп. Васја, његов пријатељ, радио је тамо као тренер. Стигли смо ноћу. Васја нам је рекао: "Ено, тамо су кревети, нађите слободне..." Нашли смо. А ујутро, момци из кампа су се пробудили и кажу: "Гледајте, нека двојица мужика. Можемо да их средимо без буке и прашине." Пусти их, помислих. Момци су отишли на тренинг, на струњачу. Они су такође тренирали цудо. И пита Васју Волођу: "Хоћеш да се бориш?" Он одговара: "Јок, нећу..." – "Дај, покажи им." – "Не бих, нисам се борио пар година!" И ја кажем: "Ма, шта ти је? Хајде! Значи да су мислили да ће нас без буке и прашине средити..."

Васја је наставио да га убеђује. "Добро", каже, "убедити сте ме." Требао му је кимоно, па је пришао једном момку: "Слушај, хоћеш да ми даш горњи део кимоно да се борим?" А тај њему бахато: "Узми од неког другог." Волођа је узео од неког другог и изашао је на струњачу. Изађе и тај момак. Вовка га је тако бадио, да је одмах добио чисту победу. И Васја, са задовољством, у микрофон: "Победио је мајстор спорта, првак Лењинграда 1976. године, Владимир Путин!" Скида Волођа кимоно, враћа га и полако напушта салу, чак је и главу погнуо. Рекао сам том момку: "Срећа твоја што се нисам ја борио."

А једном, на Ускрс, позвао ме је на литију. Волођа је био у кордону, надгледао је ред. Упитао ме је: "Хоћеш да приђеш олтару, да погледаш?" Наравно да сам хтео. То је било тако дечачки – нико не сме, а ми смемо. Погледали смо литију и пошли кући. Док смо чекали на аутобуској станици, пришли су нам неки људи. Нису били бандити, не, можда су били студенти, али су били припити: "Дајте да запалимо." Ја сам прећутао, а Вовка одговара: "Немамо." – "А што тако одговараш?" А он: "А ништа."

Сезонски грађевински радници и дрвосече:
заслужен одмор у Гаграма

Шта се даље десило, једноставно нисам ни стигао да схватим. Претпостављам да га је један од њих гурнуо или ударио. И мени су само пред очима пролетеле нечије чарапе. И момак је негде одлетео. А Вовка ми сталожено каже: "Идемо одавде!" И отишли смо.

Баши ми се допало како је средио нападача!
Опс – одлетеше ноге у ваздух.

•••

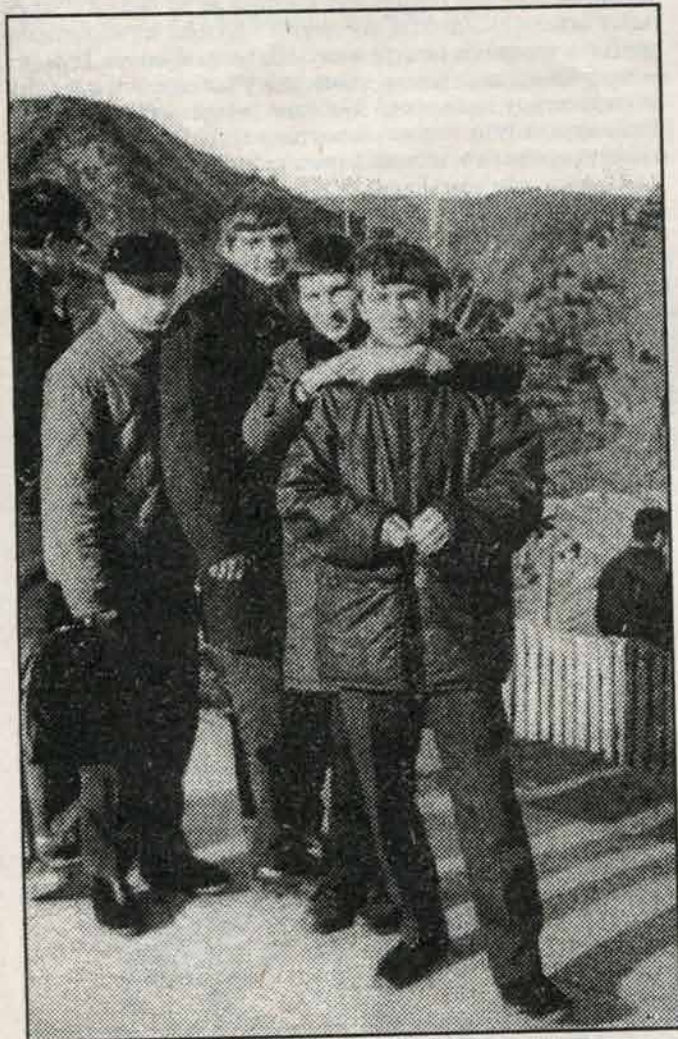
Погледајте друга Платова!

– Док сам пола године радио у контраобавештајној служби, мене су, изгледа, приметили из одсека за спољну обавештајну службу. Имали су са мном разговоре. Једанпут, двапут, још једном и још једном... Обавештајци стално траже људе за своју службу, укључујући и кадрове органа безбедности. Узимали су младе који су им одговарали на основу објективних података.

Наравно да сам желео у обавештајну службу. Рачунало се да су обавештајци беле крагне у органима. Наравно, било је доста и улеза. То је, нажалост, чињеница. Јер сви ми знамо шта је значајно за човека излазак из земље у условима Совјетског Савеза.

Природно да сам пристао, јер је то било занимљиво. Убрзо сам отпутовао на специјалне припреме у Москву, где сам остао годину дана. Затим сам се поново вратио у Лењинград и одрадио тамо, како се то раније говорило, у првом сектору. Прва главна управа – то је обавештајна служба.

Та управа обухватала је огранке у свим већим градовима, укључујући и Лењинград. Тамо сам радио отприлике четири и по године, после тога сам поново пребачен у Москву на

Пут у Тбилиси, 1969. године, на такмичење у цудоу:
Путин, други слева

школовање у Краснознамјони институт Андропов. Данас је то Академија за спољну обавештајну службу.

•••

Михаил Фролов, пуковник у оставци, професор Краснознамјоног института Андропов:

– Радио сам на Краснознамјоног институту (КИ) тринаест година. Владимир Путин прешао је код мене из лењинградске Управе КГБ-а са чином мајора. Решио сам да га тестирам у улози старешине одељења. Старешина одељења на Краснознамјоног институту није безначајна дужност. Од старешине одељења много зависи. За то су потребне и организационе способности, висок степен тактичности, пословност. Чинило ми се да Путин поседује све те особине. Учио је у континуитету, није било никаквих изненађења, као ни разлога да се посумња у његову честитост и искреност.

Сећам се да је код мене долазио на предавања у троделном оделу, иако је напољу било 30 степени и ја сам био у кошуљи кратких рукава. Он је сматрао да је неопходно да се појави предруководиоцем строго обучен, у оделу. Чак сам га ставио као пример другима: "Ето, погледајте друга Платова!" Тамо нисмо користили права имена и зато Путин није био Путин, већ Платов. Обично се задржавало прво слово презимена. Док сам ишао у школу за обавештајце, ја сам се звао Филимонов.

На Краснознамјоног институту нису само обучавали правилима обавештајне и контраобавештајне службе. Велики део наших активности састојао се од проучавања студената, њихове стручне подобности, њихових личних квалитета. Наш задатак је био, на крају крајева, да одредимо да ли је студент погодан за рад у обавештајној служби.

Студирање код нас на институту на неки начин је полигон за тестирање. Ја сам, рецимо, предавао вештину обавештавања. Шта то значи? То је умеће да ступите у контакт са људима, умеће да изаберете праве особе, умеће да постављате питања која су битна за нашу државу и наше руководство, умеће, ако хоћете, да будете психолог. На основу тога, требало је да проучимо студента толико да бисмо могли за њега гарантовати, дати за њега своју десну руку. По завршетку студирања писали смо карактеристику за сваког апсолвента, која је и одређивала њихову судбину.

Замолили смо сваког професора, почев од катедре контраобавештајне службе па до катедре за физичко васпитање, да нам написмено дају своје мишљење за сваког студента. Затим су се сва та мишљења прослеђивала руководиоцу одсека, који је све то сводио: своја запажања упоређивао је са мишљењима осталих професора, и на основу тога писао је детаљну карактеристику.

То је био наклени посао. А обим тог посла је – само четири куцане стране. Али све је било сагледано: и личне и професионалне особине. Закључавали смо се на недељу, две недеље, седели смо и писали, писали... На крају сваке карактеристике писали смо закључак о подобности, односно неподобности апсолвента за рад у обавештајној служби.

Као пример, могу да наведем један, на неки начин, тужан случај из своје праксе. Имао сам студента који је оперативне задатке решавао као од шале. Понекад сте имали утисак да је унапред знао решење. Његов оштар аналитички ум омогућавао му је да проналази добра решења. Али, истовремено, решавање оперативних задатака само по себи није било приоритет. На крају његовог школовања написао сам карактеристику која му је онемогућавала да ради у обавештајној служби. Такву одлуку донео сам на основу његових личних квалитета – каријеризам и неискреност у односима са пријатељима.

Када је прочитао карактеристику, за њега је то било гром из ведрог неба, иако је генерално његова карактеристика била позитивна, затварала му је путеве у резидентуру. И сам сам радио у резидентури и добро сам знао шта све може да се деси ако се тамо нађе један такав сарадник. Он ће све да завади, створи напетост и лоше односе, који ће онемогућити нормалне услове за рад. И зато сам морао то да напишем.

А за Владимира Владимировича не могу да кажем да је био каријериста, иако сам тада навео неке његове негативне црте. Чинило ми се да је он био донекле затворен човек, некомуникативан. Али то се могло сматрати колико негативном,

толико и позитивном особином. Сећам се да сам навео као негативну страну – академичност. Не мислим да је он био сувопаран. Не, био је оштроуман, није тражио реч у цепу.

Даљу подобност сваког студента процењивала је комисија са веома високим захтевима. Апсолвент се прозивао пред њене "светле очи" и, прочитавши његову карактеристику, она је донела одлуку у којој ће сектор КГБ-а бити распоређен.

На основу решења комисије, Владимир Владимирович распоређен је у представништво КГБ-а у Немачкој Демократској Републици.

•••

– Док сам студирао у Ки-у, било ми је од самог почетка јасно да ме спремају за Немачку, јер су ме наводили да усавршавам немачки језик. Питање је једино било – да ли Савезна Република Немачка или Немачка Демократска Република. Да бих отишао у Западну Немачку, неопходно је било пре тога да радим у одговарајућем сектору централног апарата. Једну и по, две, три године... за сваког посебно. То је једна варијанта. Да ли сам могао то да урадим? У принципу, могао сам. Друга варијанта – одмах отићи у Источну Немачку. Решио сам да одмах одем.

- Али сте у то време већ били ожењени?
– У то време, јесам.

Рискантни животни сапутник

– Некако кад сам већ радио у првом сектору у Питеру, позвао ме је пријатељ и предложио ми да идемо у позориште Аркадија Рајкина. Имао је карте, биће девојке. Отишли смо, девојке су заиста биле тамо. Следећег дана поново смо отишли у позориште. Карте сам овог пута ја набавио. Трећи пут – исто. Са једном од њих почео сам да се забављам. Пријатељили смо се. То је била Људа, моја будућа супруга.

- Колико дуго су трајали ти састанци?
– Дуго, око три године, вероватно. Имао сам већ 29 година, навикао сам све да планирам. А и другови су почели да ме убеђују: "Слушај, доста је било, хајде ожени се."

- Били су љубоморни.
– Наравно да су били. Али и сам сам схватио – ако се не оженим још две-три године, нећу се оженити никада. Иако сам, наравно, већ био стекао навике самачког живота. Људмила је то искоренила.

•••

Људмила Путина, супруга: Из Калининграда сам. Радила сам као стјуардеса на домаћим линијама. Међународних линија у калининградској авио-јединици није било јер је Калининград био затворен град. Наша екипа је била малобројна и млада.

У Лењинград сам дошла са пријатељицом на три дана. Она је такође била стјуардеса из наше екипе; позвала ме је у позориште Ленсовјета на концерт Аркадија Рајкина¹⁷⁾, а њу је тамо позвао њен познаник. Помало се плашила да иде сама и позвала је мене. А тај њен познаник, кад је сазнао да ћу ја поћи, позвао је Волођу.

Нас троје – ја, моја другарица и њен пријатељ – стигли смо на Невски¹⁸⁾, тамо је благајна за позориште, поред зграде Думе. Нека кула са сатом. Волођа је чекао на степеницама те благајне. Био је веома скромно обучен, чак бих рекла – бедно. Скроз је био неприметан, не бих ни обратила пажњу на њега на улици.

Одгледали смо први део. У паузи смо отишли у бифе. Ја сам у ствари била та која се стално смејала, покушавала сам да орасположим цело друштво. Ипак, далеко сам била од Рајкина – нико од њих, некако, није реаговао. Али нисам се дала збунити.

После концерта смо се договорили да се поново састанемо и да поново идемо у позориште, јер смо дошле само на три дана и биле смо, природно, заинтересоване за културни програм. Схватиле смо да је Волођа тај ко је у стању да набави карте за било које позориште.

Следећег дана смо се поново састали. Али пријатеља који нас је упознао није било.

Сергеј Ролдугин: Купио сам свој први аутомобил – "Жигули", први модел. Тада сам завршио Конзерваторијум, запослио сам се у групи Мравинског, путовао сам на гостовања у Јапан и тако. Пара сам имао више него Вовка. Са путовања сам му доносио сувенире, неке мајице...

И сто, једном смо се договорили да се нађемо на Невском. Он ми каже: "Доћи ће тамо девојке, рећи ће да сам их ја послао. Ја ћу доћи за петнаест минута, идемо у позориште." Девојке су дошле на време, као што смо се и договорили. Једна од њих је била Људа. Веома симпатична. Ушле су у моја кола. Чекали смо. Било ми је страшно непријатно што седим са њима – поред нас су пролазили познаници, препознавали су ме – све је то било некако незгодно. Тако смо седели отприлике сат времена. Све време сам их лавио причама. Тако ми се чинило, а у ствари сам се осећао врло опуштено са њима.

Најзад се појавио Волођа. Он је, узгред речено, скоро увек каснио. Отишли смо у позориште. Шта смо гледали ја, наравно, не памтим. Сећам се само да су пролазили познаници поред кола и препознавали ме.

Људмила Путина: Другог дана смо отишли у Лењинградски мјузик-хол, трећег – поново у позориште Ленсовјета. Три дана – три позоришта. Трећег дана морали смо да се поздравимо. Било је то у метроу. Његов пријатељ стајао је по страни. Он је знао Волођу као човека који нерало да је било које податке о себи, а посебно кућни број телефона. Одједном, он види како у последњем моменту Волођа мени даје свој број телефона. Тај његов пријатељ, кад сам већ отишла, рекао ми је: "Јеси ли полудео?" Њему се тако нешто није дешавало.

- Да ли вам је то муж испричао?
– Наравно.

- Да ли вам је рекао где ради?
– Рекао је. У криминалистичкој служби. Касније, кад је прошло неко време, сазнала сам да је радио у КГБ-у, у спољној обавештајној служби. За мене је у то време то било исто: КГБ, криминалистичка служба... Сада знам разлику.

•••

– Рекао сам јој да радим у милицији. Раднике органа безбедности, а посебно обавештајне службе, покривали су измишљеним идентитетом. Ако постане познато широким масама где радиш, тебе, наравно, неће послати преко границе. Практично су сви имали легитимације запослених у криминалистичкој служби. Ја такође. Зато сам то и рекао, јер ја нисам знао како ће се завршити наше познанство.

•••

Људмила Путина: Већ сам се тог првог пута заљубила у Лењинград, на први поглед, зато што сам успела тако добро да се проведем. Град вам се допадне и осећате се у њему добро ако упознате у њему добре људе.

- А да ли сте се заљубили у неприметног, скромно обученог младића?
– Заљубљеност је дошла касније, страсна. Није одмах. У почетку сам само ја њега звала телефоном.

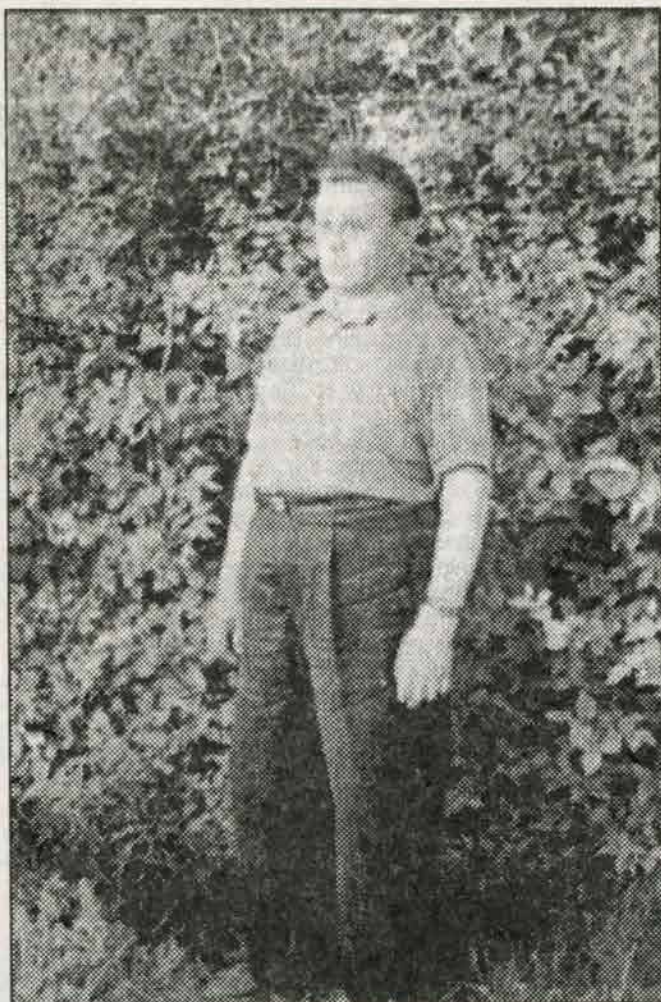
- Ви, као пристојна девојка, нисте му дали свој број телефона?
– Ја нисам имала телефон у Калининграду. У почетку сам звала, касније сам летела на састанке. Како углавном људи иду на састанке? Трамвајем, аутобусом, таксијем. А ја сам летела авионом.

Калининградска авио-јединица није имала лет за Лењинград. Зато сам добијала три-четири слободна дана и летела сам обичним летом. Нешто је, изгледа, Волођа имао, нешто што ме је привлачило. После три-четири месеца већ сам знала да је он прави човек за мене.

- Зашто? Сами сте рекли – неприметан.

– Можда због те његове унутрашње снаге која сада привлачи све људе.

- Да ли сте желели да се удате?

Владимир Спиридонович Путин:
подржавао синовљево бављење спортом

– Само да се удам? Не, никада. А конкретно за њега – да.

- Али сте се венчали тек после три и по године. Шта сте радили свих тих година?

– Три и по године – чувала сам га!

- Како се он на крају одлучио?

– Једне вечери седели смо у његовој кући и он ми каже: "Дружочек¹⁹⁾, сада знаш какав сам. У принципу, незгодан сам човек."

Уследила је самокритика: ћутљивац у неким стварима доста оштар, понекад може да увреди и тако даље. Једном речју, ризикантни животни сапутник. И наставио је: "За три и по године ти си се, вероватно, определила?"

Помислила сам да ћемо се вероватно растати. "У принципу", кажем, "определила сам се." Он сумњичаво одговара: "Да?" Тада сам дефинитивно схватила да се растајемо.

"Па, ако ствари стоје тако, онда – ја те волим и предлажем да се тог и тог дана венчамо", каже он. То је било потпуно неочекивано. Рекла сам да се слажем. После три месеца смо се венчали. Свалба је била у ресторану на сплаву.

Тај догађај смо схватили веома озбиљно. Чак се види на свадбеним фотографијама наша суперозбиљност. За мене удаја није била лак корак у животу. Није ни за њега. Постоје ипак људи који су одговорни према браку.

- А он, као одговоран и доследан човек, да ли је испланирао где ћете да живите?

– Па нисмо ни имали шта да планирамо. Живели смо код његових родитеља, у стану од двадесет седам квадрата²⁰⁾ у згради-броду, како су тада називане. Знате, са оним високим прозорима. Тај стан је било изузетно тешко заменити: једна соба је имала терасу, а у кухињи и у другој соби прозори су били скоро на плафону. Када седнете за сто, не видите

улицу, само вам је зид пред очима. То је био велики минус за замену.

Родитељи су живели у соби од петнаест квадрата, са терасом. Наша соба је била без терасе и имала је дванаест квадрата. Сам стан је био у рејону Автово, новоградња. Тај стан је добио Волођин отац као ратни војни инвалид.

- Да ли сте имали добре односе са његовим родитељима?

– Да. Родитељи су се према мени понашали као према жени коју је њихов син изабрао. Он је за њих био све на свету. Чинили су за њега све што су могли. Нико не би могао за њега учинити више него што су учинили они. Цео живот су уложили у њега. Владимир Спиридонович и Марија Ивановна били су врло добри родитељи.

- А како се он према њима понашао?

– Његовом понашању према родитељима могли сте само да завидите. Он је према њима био веома пажљив, никада их ни на који начин није увредио. Понекад они, наравно, не би били задовољни нечим, или се он не би сагласио са њима у нечему. И увек у таквим ситуацијама он је више полео да прећути него да им нанесе бол.

- Како је вама било са њим првих година?

– Прве године после венчања живели смо као једна душа. Био је то осећај сталне радости и празника. И касније, кад сам затруднела са Машом, нашом старијом кћерком. Она се родила кад сам била на четвртој години студија, а он је отишао на усавршавање у Москву.

- Нисте се виђали све то време?

– Сваки месец сам ишла код њега. И он је долазио једном или двапут месечно. Није се могло чешће.

•••

Сергеј Ролдугин: Једном је дошао из Москве на пар дана и успео да сломи руку. У метроу се неко закачио за њега и он је рашчистио тај шљам. Резултат – сломљена рука. У чуду нема технике атака. Волођа се веома секирао: "У Москви ово неће разумети. Бојим се да ће бити последица." И стварно је било неких непријатности, детаље није причао. На крају се све изгладило.

Људмила Путина: Резултат његовог усавршавања био је одлазак у Немачку. Требало је да иде у Берлин, али неочекивано, један Волођин познаник препоручио га је шефу групе у Дрездену, јер је сам такође био из Лењинграда. Тај познаник је радио у Дрездену и његов службени боравак тамо ближио се крају. Ето, он је и препоручио Волођу да дође на његово место. Отићи у Берлин било је, наравно, ствар прстижа, а посао је изгледао интересантнији, са изласком у Западни Берлин. Уосталом, у детаље се нисам мешала, а ни он ме није обавештавао. Никад нисмо о томе причали.

Сергеј Ролдугин: Они су одговарали једно другом у сваком погледу. Касније је она, наравно, почела да показује свој карактер. Није се плашила да говори истину. Чак се није бојала сама за себе да каже: "Понекад постајем прави давеж." Једном сам купио фотељу-љуљашку и никако нисам могао да је стрпам у кола. Почела је да ме саветује: "Овако мораш да окренеш, не тако...", а фотеља никако неће да уђе, а при том је и тешка. Кажем: "Људа, сместа ућути." Она само што напад хистерије није добила: "Ма, зашто сте ви мужици сви такви тупсони?"

Људа је веома добра домаћица. Кад сам долазио код њих, она је увек све брзо радила. Права жена: у стању је да целу ноћ не спава, да се проводи, а ујутро цео стан да почисти и све спреми...

•••

– Људмила је млађа од мене око пет година. Пре него што се запослила као стјуардеса, студирала је техничке науке, напустила их је сама на трећој години. Размишљала је где да се упише. У то време смо се упознали и то је, може се рећи, утицало на њу. Почела је да се интересује, да се саветује на који факултет да се упише. Рекао сам јој да се упише на друштвене науке. Али Филолошки је изабрала сама. Прво је отишла на припремну годину. Затим се уписала на шпански језик, почела да се бави језицима. Научила је два језика: шпански

и француски. Тамо се учио и португалски, али он је остао код ње на почетном нивоу. А у Немачкој је брзо почела да говори немачки.

•••

Сергеј Ролдугин: Пред полазак у Немачку они су добили Машу. Мој бивши таст имао је викендицу у предграђу Виборга, шик место, и кад смо је извели из породилице, отишли смо тамо и сви заједно тамо живели: Волођа, Људа, ја и моја жена... Наравно да смо славили Машино рођење... Понекад смо увече правили журке – игранке... "Држи лопова, држи лопова, време да га ухватимо!" Вовка се феноменално креће. Иако га нисам видео да игра офретне игре.

•••

– Пред полазак, Људмилу су проверавали. Почели су ту проверу још док сам се усавршавао у Москви. У то време није се још знало где ћу да идем и захтеви за чланове породице били су максимално чврсти. Требало је, на пример, да женино здравље дозвољава рад у условима топле и влажне климе. Замислите: пет година те спремају, усавршавају, и када најзад дође време да кренеш на посао преко границе, испала да твоја жена не може због здравља. То би било ужасно!

И моју су жену проверили у складу са комплетним програмом. Њој, наравно, о томе ништа нису причали. Тек после свега позвали су је у кадровску службу универзитета и саопштили јој да је прошла специјалну проверу.

И отишли смо у Немачку.

ОБАВЕШТАЈАЦ

Источноевропска провинција

● Дошли сте у КГБ 1975. године, а дефинитивно сте га напустили 1991. Шеснаест година. Колико од њих ван граница?

– Непуних пет. Радио сам само у Немачкој Демократској Републици, у Дрездену. Стигли смо тамо 1986, а отишли после пада Берлинског зида, 1990. године.

● Да ли сте желели у иностранство?

– Желео сам.

● Али у НДР, па и у осталим социјалистичким земљама, КГБ је радио практично званично. Као што је рекао један од ваших бивших колега, НДР – то је провинција у погледу посла за обавештајца.

– Вероватно. Међутим, и Лењинград је у том погледу провинција. Али у тим провинцијама код мене је увек све било успешно.

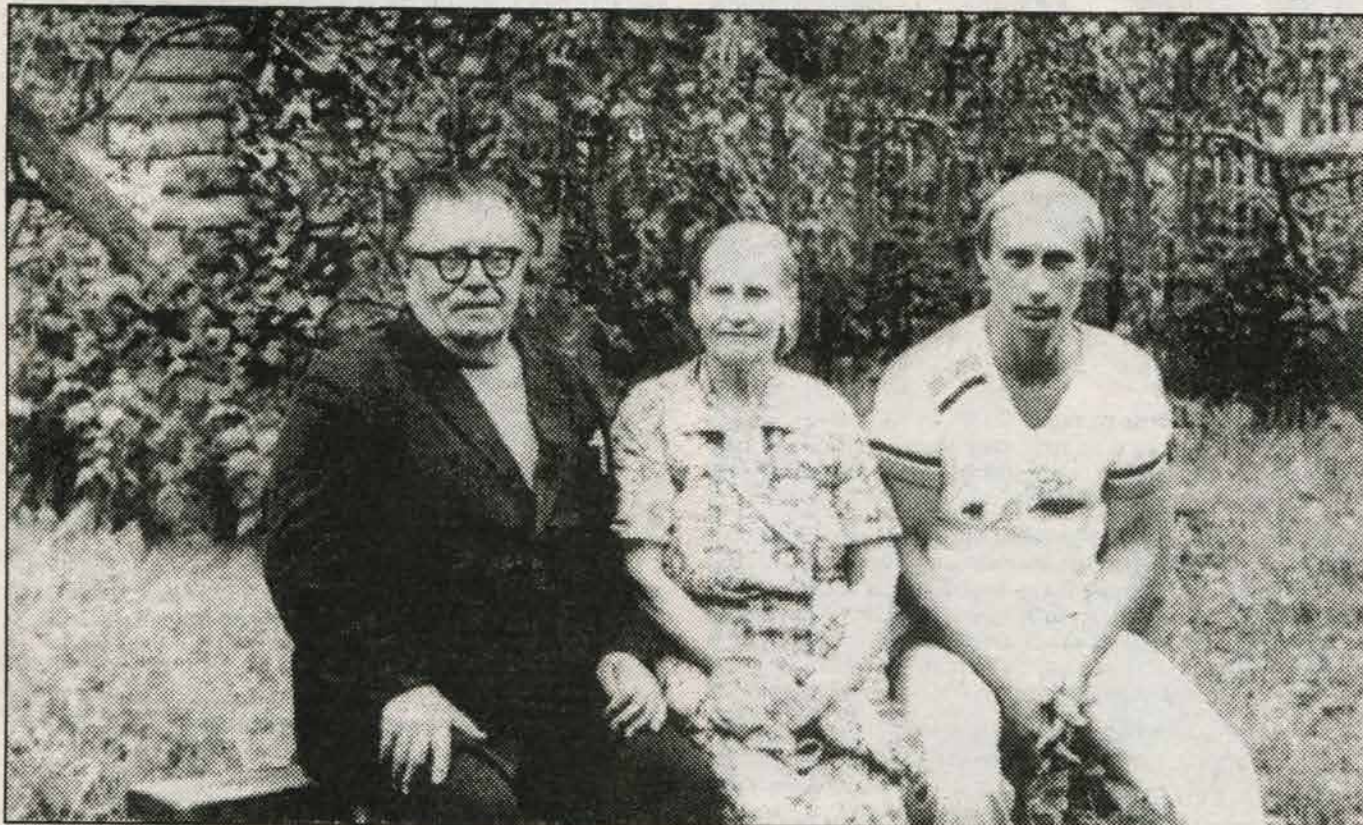
● Али то, очигледно, није био "Штит и мач"? Шта је било са романтиком у обавештајној служби?

– Не заборавите да сам до тада већ десет година радио у органима. О каквој романтици ви говорите?

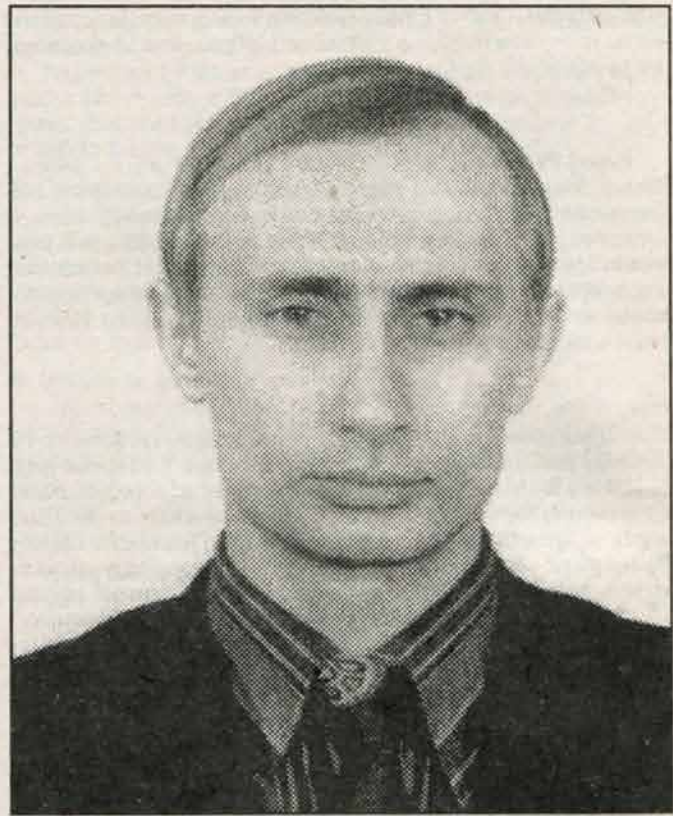
Обавештајна служба је увек била фрондирајућа структура у КГБ-у. Утицало је и то што су запослени годинама живели ван земље. Три године у капиталистичкој држави или четири-пет у такозваном социјализму, затим девет месеци преквалификације у Москви и поново преко границе. Имам, на пример, пријатеље – један је двадесет година радио у Немачкој, други двадесет пет. Када дођеш на девет месеци између два путовања, не стигнеш ни да се прилагодиш том нашем животу. А кад би се вратили у земљу, тешко су се навикавали на стварност, видели су шта се код нас радило...

А ми млади смо контактирали са старијим пријатељима. Не говорим сада о старим људима који памте Стаљиново време, већ о људима који су имали искуства у послу, решимо тако. А то је већ била сасвим друга генерација, са другим погледима, оценама, расположењем.

Један од мојих пријатеља је радио у Авганистану као руководиоца групе за безбедност. Када се вратио, природно да смо о многоме разговарали. Како је у то време било код нас? Све што је везано за Авганистан – ура! Веома патриотски. И тако смо седели и причали. Упитао сам га како он проценује резултате свог рада у Авганистану. Ствар је у томе што је за бомбардовање, како се сада говори, неопходан био његов потпис. То јест, без његовог потписа није се могла донети одлука о бомбардовању. Његов одговор за мене је био шокантан. Он ме је тако озбиљно погледао и рекао: "Знаш, своје резултате ја проценујем на основу количине докумената које нисам потписао." То је за мене било, наравно, као ударан.

Са родитељима 1986. године: уочи пута у Немачку Демократску Републику (Дрезден)

Фотографије из досијеа припадника КГБ-а (1975–1991)

После таквих разговора се замислиш, некако се премишљаш. Јер су то говорили људи које смо поштовали, ауторитети једном речју. И одједном њихово мишљење се секло са уобичајеним, устаљеним шаблонима. У обавештајној служби су тада себи дозвољавали да мисле другачије, да говоре оно што други нису смели себи да дозволе.

•••

Људмила Путина: Стигли смо у Дрезден 1986. године. Тада сам већ завршила факултет. Маша је имала једну годину. Чекали смо друго дете. Катја се родила у Дрездену. Немачки сам знала на нивоу школе. Не више.

Пред полазак ми намерно нису дали никакве инструкције. Прошла сам медицинску комисију – и то је све. Јер су наши у Источној Немачкој радили практично легално. Живели смо у кући немачке државне безбедности – "Штази". Кошије су znale где ми радимо, а ми смо знали где они рале. Али интересантно: кад смо стигли, у СССР-у је већ почела перестројка, а они су још увек озбиљно веровали у светлу будућност комунизма.

•••

● Шта сте конкретно радили?

– То је био посао у политичкој обавештајној служби. Добијање информација о политичким детаљима, о плановима потенцијалног непријатеља.

● Да ли су нам добро објаснили професионалци да сте се бавили "територијалним обавештавањем"?

– Довољно тачно, иако таква формулација претпоставља обавештајну службу на територији СССР-а. Ми смо радили на територији Источне Немачке. Интересовала нас је било која информација на линији, како се то раније говорило, главног непријатеља, а главним непријатељем се сматрао НАТО.

● Да ли сте путовали у Западну Немачку?

– Док сам радила у Источној Немачкој, нисам, ниједном.

● И шта је, у ствари, био ваш посао?

– Уобичајена обавештајна активност: врбовање извора информације, добијање информације, њена обрада и слање у цен-

тар. Конкретно се радило о информацији о политичким партијама, тенденцијама унутар тих партија, о лидерима – данашњим, могућим сутрашњим, о кретању људи на одређеним дужностима у партијама и државном апарату. Битно је било знати ко, како и шта ради, шта се ради у министарству иностраних послова земље која је за нас интересантна, како она гради своју политику о различитим питањима и у различитим деловима света. Или – какву позицију ће заузети наши партнери на преговорима о разоружању, рецимо. Наравно, да бисте добили такву информацију, потребни су извори. Из тих разлога паралелно се радило на врбовању извора и добијању информације, као и њеној обради и анализи. Доста рутински посао.

И никаквог спорта

•••

Људмила Путина: О послу се у кући није говорило. Мислим, то је налагао посао мог мужа. У КГБ-у је увек важило правило: са женом се о послу не говори. Дешавало се, кажу, да претерана отвореност доведе до погубних резултата. Увек се полазило од тога да што жена мање зна, то чвршће спава. Доста сам контактирала са Немцима, и уколико је неко познанство било непожељно, Волођа ми је то говорио.

•••

● Живот у Источној Немачкој је вероватно био бољи него у Пигеру?

– Да, дошли смо из Русије где су били редови, дефицитарна роба, а тамо је свега било довољно. Тамо сам и набавио око дванаест килограма. Имао сам осамдесет пет килограма.

● А колико сада имате?

– Седамдесет пет.

● Па зашто сте се тамо тако опустили?

– Ето, искрено ћу рећи...

● Пиво?

– Наравно! Стално смо ишли у градић Радеберг, а тамо је била једна од најбољих пивара у Источној Немачкој. Узи-

мао сам балон, нешто више од три литра. Сипаш у њега пиво, затим стиснеш славиницу – и пијеш као из бурета. Ето, испало је да сам редовно пио 3,8 литара пива недељно. Од посла до куће имао сам два корака, тако да вишак калорија нисам могао да потрошим.

● **И никаквог спорта?**

– За то нисмо тамо имали услова. А и радили смо пуно.

•••

Људмила Пугина: Живели смо у службеном стану у немачкој згради. Велика је била зграда, дванаест улаза. Пет станава заузимао је наша група. Само је Волођин шеф са супругом живео у другој згради. А у суседном улазу била су још четири стана где су живели припадници војне обавештајне службе. Сви остали су били Немци, радници државне безбедности Источне Немачке.

Наша група је радила у засебној згради, у ограђеној немачкој кући. Да ли са три, да ли са четири спрата... Заборавила сам. Од куће до те зграде било је око пет минута пешачења. Кроз прозор свог кабинета Волођа је видео Катју у јаслицама. Ујутро је он одводио Машу у обданиште, које је било испод прозора нашег стана, а затим Катју у јаслице. Увек је долазио кући на ручак, а и сви момци су ручали код куће. Понекад смо се увече окупљали код нас, долазиле су колеге, понекад и Немци. Дружили смо се са пар породица. Било је весело – разговори углавном ни о чему, шале, анегдоте. Волођа зна добро да прича анегдоте.

За викенд смо обично ишли ван града. Имали смо службени ауто "жигули". У Источној Немачкој то се рачунало као добар ниво. У сваком случају, у поређењу са локалним "грабантом". Код њих је, знате, у то време такође било тешко набавити аутомобил, као и код нас. И тако, викендом смо ишли негде породично. У околини Дрездена постоји много лепих места – на пример такозвана Саксонска Швајцарска. Негде 20-30 минута вожње од града. Шетали смо се, куповали виршле, пиво. И натраг кући.

•••

Шта су све измислили!

● **Да ли сте постигли неке посебне успехе за време рада у Дрездену?**

– Мој посао је ишао добро. Рачунало се као нормално да за време рада ван земље добијете унапређење функције за један степен. Мене су унапредили двапут.

● **Која је била ваша функција кад сте дошли у Источну Немачку?**

– Био сам виши опуномоћени за оперативу. Следећа дужност – помоћник начелника сектора. И то се рачунало као добар напредак. Постао сам помоћник, затим виши помоћник начелника сектора. Даље више нисам ни могао да напредујем. Следио је руководећи ниво, а имали смо само једног начелника. Да би ме подстакли, поставили су ме за члана Парткома представништва КГБ-а.

● **Писало се да сте били учесник операције "Луч". Шта је то, заправо?**

– Не знам тачно. Нисам се тиме бавио. Не знам чак ни да ли је она спроведена или није. Реч је, како ја схватам, о раду политичког руководства Источне Немачке. Нисам ништа са тим имао.

● **Али кажу да сте баш ви контролисали бившег секретара дрезденског обласног комитета Социјалистичке јединствене партије Немачке, Ханса Модрофа.**

– Пар пута сам се видео са тим Модрофом на званичним пријемима. На томе се и завршава наше познанство. Он је контактирао са људима другог нивоа – командантом армије, нашим вишим официром веза. А иначе, нисмо радили ништа везано за партијске функционере. Укључујући и наше. То је било забрањено.

● **И нисте добили документацију за ловац "еурофајтер"?**

– Нисам се бавио техничким делом посла у обавештајној служби, нисам радио на томе. Шта су све измислили за мене! Апсолутне небулозе!

● **Па да вуче на суперинијуна. А ви све негирате. Због чега су вас, то је интересантно, унапредили?**

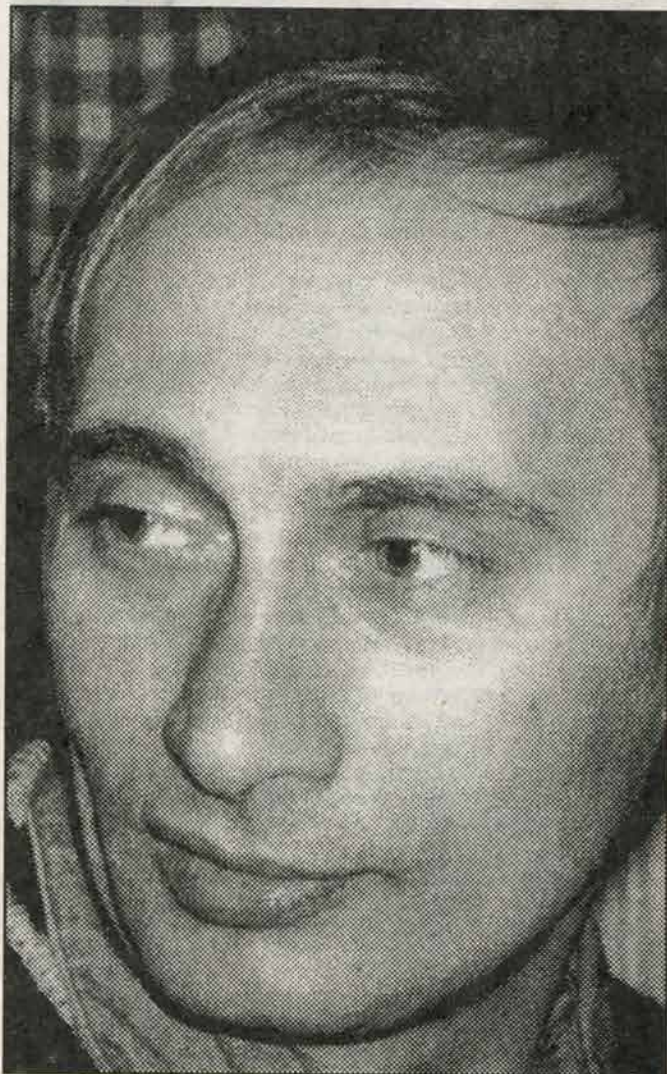
– За конкретне резултате у раду – тако се то зове. Они су се мерили количином реализованих јединица информације. Добијао сам неку информацију од извора који су ми стајали на располагању, припремао је, слао у институције и добијао одговарајућу оцену.

● **Одговарате као прави обавештајцац, заправо ништа не одговарате. А и бивши шеф источнонемачке обавештајне службе Маркус Волф вас је увредио. Испричао је да су бронзану медаљу "За заслуге пред Националном народном армијом Немачке Демократске Републике", коју сте добили, давали малтене свакој секретарици ако није имала грубе прекршаје.**

– Све је тачно рекао Маркус Волф. И не постоји ништа увредљиво у његовим речима. Чак је обрнуто. Он је, једноставно, потврдио да нисам имао грубе прекршаје. Само, медаља се, по мени, не зове "за заслуге", већ "За изузетне заслуге пред Националном народном армијом Немачке Демократске Републике".

● **Да ли очекујете неке сензационалне публикације о вама, рецимо у тој истој Немачкој? Пред изборе, на пример.**

– Не... Искрено речено, не очекујем. Прилично је смешно читати све те небулозе у новинама. Управо сада, не без љубопитљивости, сазнајем да у западним земљама траже агенте које сам заврбовао. Све су то небулозе. Јер су наши при-

Посао у обавештајној служби: добијање информација, њихова обрада и слање у центар

Познанство на концерту: Људмила, родом из Калининграда, будућа прва дама Русије

јатељи, како смо звали наше колеге из државне безбедности Источне Немачке, правили дупликате свега што смо радили. Све се то сачувало у њиховим архивима. Зато се не може рећи да сам се бавио неким тајним операцијама које су биле ван контроле локалних источнонемачких органа власти, у конкретном случају – органа државне безбедности.

Знатан део својих активности спроводили смо уз помоћ држављана Источне Немачке. Сви су они тамо у евиденцији. Све је прозирно и јасно, и са свим тим је позната немачка контраобавештајна служба.

Нисам радио против интереса Немачке. То је апсолутно очигледно. Да је било другачије, онда после Источне Немачке не бих могао да уђем ни у једну земљу Западне Европе. Па, у то време ја нисам имао високу функцију као данас. А путовао сам више пута, укључујући и Немачку. Чак су ми поједини радници Министарства државне безбедности НДР писали писма кад сам већ радио у Петербургу као заменик градоначелника. И на једном од пријема рекао сам немачком конзулу: "Имајте на уму да ја добијам пошту и да су то моје приватне везе. Разумем да ви тамо водите неку кампању против бивших радника државне безбедности, хватају их, прогањају по политичкој линији, али то су моји пријатељи и ја нећу да их се одрекнем."

Он ми одговара: "Ми све разумемо, господине Путин. Каква питања? Све је јасно." Они су врло добро знали ко сам и одакле сам. А ја то нисам ни крио.

•••

Људмила Путина: Наравно да се живот у Источној Немачкој врло разликовао од нашег: чисте улице, опрани прозори – они их перу једном недељно, обиље робе, није као у Западној Немачкој, вероватно, али ипак боље него у Русији. Један детаљ ме је изненадио. Ситница, не знам ни да ли вреди причати је. То је, знате, како Немци каче веш. Ујутро, пре

посла, око седам часова, оне излазе у двориште. Тамо су метални стубићи и свака домаћица веже свој конопац и равно, равно качи веш штиталкама. Свака исто.

Немци су имали веома срећан живот, а и стандард је виши него код нас. Мислим да су и запослени у Министарству државне безбедности добијали већу плату него наши момци. То сам могла да проценим на основу тога како су живеле наше комшије Немци. Ми смо се, наравно, трудили да уштедимо, скупљали новац за кола. Касније, кад смо се вратили, купили смо "волгу". Део плате су нам исплаћивали у немачким маркама, део у доларима. Али нисмо посебно трошили новац. Скоро само за храну. Ми нисмо ништа плаћали, живели смо у намештеном државном стану у коме је било чак и посуђа.

У принципу, живели смо "на коферима" и сањали да се вратимо кући. Страшно смо желели кући! Истина, добро смо се осећали у Источној Немачкој. Прошле су четири године, а за четири године град и земља где живите постају вам малтене као своји. И када се рушио Берлински зид, било је већ јасно да је дошао крај, појавио се ужасан осећај да земља која ти је постала као твоја рођена, нестаје.

•••

Као да сам наслутио!

● Ако је немачка контраобавештајна служба, како ви тврдите, упозната са вашим активностима у Источној Немачкој, то значи да она зна и о свима онима са којима сте радили и ви и обавештајна група. Сва ваша агентура је проваљена? – Све смо уништили, све своје везе, контакте, све своје агентурне мреже. Лично сам спалио огромну количину материјала. Толико смо спаљивали да је пех пукла. Спаљивали смо дању и ноћу. Све што је било вредно, пренели смо у Москву. Али оперативни интерес то више није имало – сви контакти су прекинути, рад са изворима информација је прекинут из разлога безбедности, материјали су унишћени или предати у архив. Амин!

● Када?

– Године 1989. Када су упали у управу Министарства државне безбедности. Плашили смо се да ће доћи и код нас.

● Али могу се схватити они који су упали у Министарство државне безбедности, не чини ли се вам тако?

– Могу, али форма у коју се претворио њихов протест изазвала је осећај разочарања. Из гомиле сам посматрао како се то радило. Људи су упали у зграду управе Министарства државне безбедности. Нека жена је викала: "Тражите улаз испод Лабе! Тамо они држе заточенике у води до колена!" Какве заточенике? Зашто испод Лабе? Тамо је била соба типа истражног изолатора, али није испод Лабе.

Наравно да је то била повратна реакција. Разумео сам те људе, они су били уморни од контроле коју је проводило Министарство државне безбедности, тим више што је имало тоталитарни карактер. Друштво је стварно било апсолутно застрашено. У Министарству државне безбедности видели су монструма. Али Министарство државне безбедности (МДБ) такође је било део друштва и боловало је од истих болести. Тамо су радили веома различити људи, али они које сам ја познавао били су пристојни. С многима од њих сам се спријатељио, и да их сада сви шутирају мислим да је неправедно, исто као и оно што је радило МДБ НДР цивилном становништву Источне Немачке, њеном народу.

Вероватно да је у редовима запослених МДБ-а било и таквих који су се бавили репресијама. Нисам то видео. Не могу да кажем да тога није било. Једноставно, ја лично о томе не знам.

Немачка Демократска Република је постала за мене нека врста открића. Мислио сам да путујем у источноевропску земљу, у центар Европе. Био је већ крај осамдесетих година. Одједном, у контакту са запосленим МДБ-а схватио сам да се они сами и НДР налазе у стању које је Совјетски Савез већ доживео пре много година.

То је била чврста тоталитарна држава по нашем узору, али од пре тридесет година. При томе, трагедија је била што су многи искрено веровали у све те комунистичке идеале. По-

мислио сам тада: ако код нас дође до неких промена, како ће се то одразити на судбине тих људи?

Као да сам наслутио. Заиста, тешко је било претпоставити да у Источној Немачкој може доћи до таквих наглих промена. Никома, чак, то не би ни пало на памет! Штавише, кад је до тога дошло, нисмо били свесни како се то може завршити. Понекад се, наравно, могло помислити да тај режим неће дуго опстати. Утицај је имало и то што је код нас већ кренула перестројка, отворено су се почеле разматрати раније забрањене теме. А овде – апсолутни табу, потпуна конзервација друштва. Разбијене породице. Пола родбине живи са оне стране зида, пола са ове. Свакога неко прати. Наравно да је то било ненормално, неприродно.

● **А вас нису дирали кад су упали у МДБ?**

– Људи су се окупили око наше зграде. Добро, Немци су окренули наглавачке своју управу МДБ-а. То је њихова унутрашња ствар. Али ми нисмо њихова унутрашња ствар. Опасност је била озбиљна. Тамо смо имали документа. Нико прстом није мрдноу да нас заштити.

Били смо спремни да то урадимо сами, у оквирима договора између наших ресора и држава. И ту своју спремност смо морали да демонстрирамо. То је оставило неопходан утисак, на неко време.

● **Имали сте обезбеђење?**

– Имали смо пар људи.

● **Да ли сте можда покушавали да изађете и да разговарате са људима?**

– После неког времена, када се раја поново охрабрила, изашао сам код њих и упитао шта желе. Објаснио сам им да је овде совјетска војна организација. А из гомиле неко пита: "Зашто су онда у дворишту паркирани аутомобили са немачким таблицама? Чиме се ви овде уопште бавите?" Као, знамо ми и сами. Рекао сам да је нама, у складу са споразумом, дозвољено да користимо немачке таблице. "А ко сте ви? И сувише добро говорите немачки", почели су да вичу. Одговорио сам да сам преводилац.

Људи су били агресивно расположени. Позвао сам нашу војну јединицу и објаснио ситуацију. Одговарају ми: "Ништа не можемо да учинимо без наређења из Москве. А Москва ћути." Касније, за неколико сати, наша војна јединица је ипак дошла. И раја се разишла. Али оно "Москва ћути"... Тада сам осетио да држава више не постоји. Постало је јасно да је Савез болестан. И то је била смртна, неизлечива болест која се звала парализа. Парализа власти.

...

Људмила Путина: Видела сам шта се дешавало комшијама у згради када су почела сва та револуционарна дешавања у НДР-у. Моја комшиница, са којом сам се дружила, плакала је недељу дана. Она је плакала због изгубљене идеје, због рушења свега у шта су они целог живота веровали. За њих је то био смак света – живота, каријере. Сви су они остали без посла, донета је забрана професије. Катја је у обланишту имала васпитачицу која је била у души васпитачица. После пада зида она више није могла да ради као васпитачица, није могла да васпитава децу, јер су сви они били запослени у МДБ-у. Она је доживела нервни слом, касније се ипак извукла и запослила у старачком дому.

Још једна моја познаница, Немца из Источне Немачке, запослила се у западњачкој фирми. И већ је тамо дуго радила, доста дуго и доста успешно, кад је одједном њен шеф, у жару неке дискусије, рекао да су сви ендееровци затупљени, нешколовани и неспособни – уопштено речено, људи друге класе. Она је све то саслушала и рекла: "Ето, и ја сам из НДР-а. Сматрате ли да ни ја нисам ни за шта, да нисам способна?" Шеф је ућутао, није се снашао шта да одговори, а примедбе на њен рад није имао.

...

● **Да ли вам је било жао када је пао Берлински зид?**

– Ја сам, у ствари, разумео да је то неизбежно. Искрено, било ми је само жао изгубљених позиција Совјетског Савеза у Европи, иако је мој ум схватао да позиција базирана на зидовима и вододелницама не може вечно да траје. Али желео

сам да се то замени нечим другим. А ништа друго није било понуђено. И то је разочаравајуће. Једноставно су све напустили и отишли.

Касније сам у Питеру имао интересантан сусрет са Кисинџером, и он је неочекивано потврдио управо оно о чему сам тада размишљао. Постојала је комисија Кисинџер-Собчак за развој Петербурга, привлачење иностраних инвестиција. Кисинџер је долазио, мислим, два пута. Једном сам га чекао на аеродрому. Сели смо у кола и одвезли се у резиденцију. Успут ме је питао одакле сам се појавио, чиме се бавим. Страшно радознао деда. Изгледа као да спава у ходу, а у ствари све види и све чује. Разговарали смо уз помоћ преводника. Он пита: "Одавно овде радите?" Одговорио сам – око годину дана. Даље смо имали следећи дијалог:

– А где сте пре тога радили?

– Пре тога у Ленсовјету.

– А пре Ленсовјета?

– На универзитету.

– А пре универзитета?

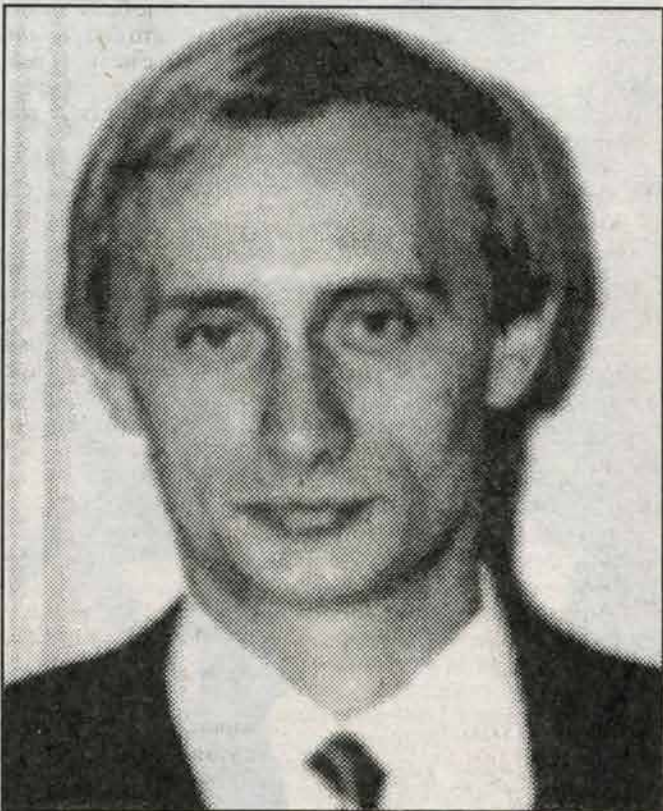
– Пре тога сам био у војсци.

– А који род?

Е, помислих, сада ћу да те разочарам: "Знате, радио сам у обавештајној служби." Он мирно: "Изван граница сте радили?" Ја: "Радио сам у Немачкој." Он: "У Источној или Западној?" – "У Источној." Он: "Сви пристојни људи су почињали у обавештајној служби. Ја такође." Нисам знао да је Кисинџер почео у обавештајној служби. А оно што је после рекао, било је за мене неочекивано и веома интересантно. Рекао је: "Знате, сада ме доста критикују због моје позиције према СССР-у у то време. Мислио сам да Совјетски Савез не би требало да изађе из Источне Европе. Ми врло брзо мењамо однос снага у свету, то може да доведе до нежељених последица. И мене сада за то окривљују. Кажу: ето, отишао је Совјетски Савез и све је у реду, а мислили сте да је то немогуће. Заиста сам мислио да је то немогуће."

Мало се замислио и додао: "Искрено речено, још увек не разумем зашто је Горбачов то урадио."

Апсолутно нисам очекивао да од њега чујем нешто слично. Њему сам рекао, а и сада говорим: Кисинџер је био у праву. Избегли бисмо многе проблеме да није било тако брзоплете бежаније.

Неприметан, скромно одевен младић: Људмила је већ после три-четири месеца знала да је он прави човек за њу

ДЕМОКРАТА

Нема бивших обавештајаца

● Нисте размишљали о томе да је и КГБ себе исцрпио?
– Зашто сам касније одбио да радим у централном апарату у Москви? Нудили су ми. Већ сам разумео да за тај систем не постоји будућност. Држава нема будућност. А седети унутар система и чекати његов распад... То је веома тешко.

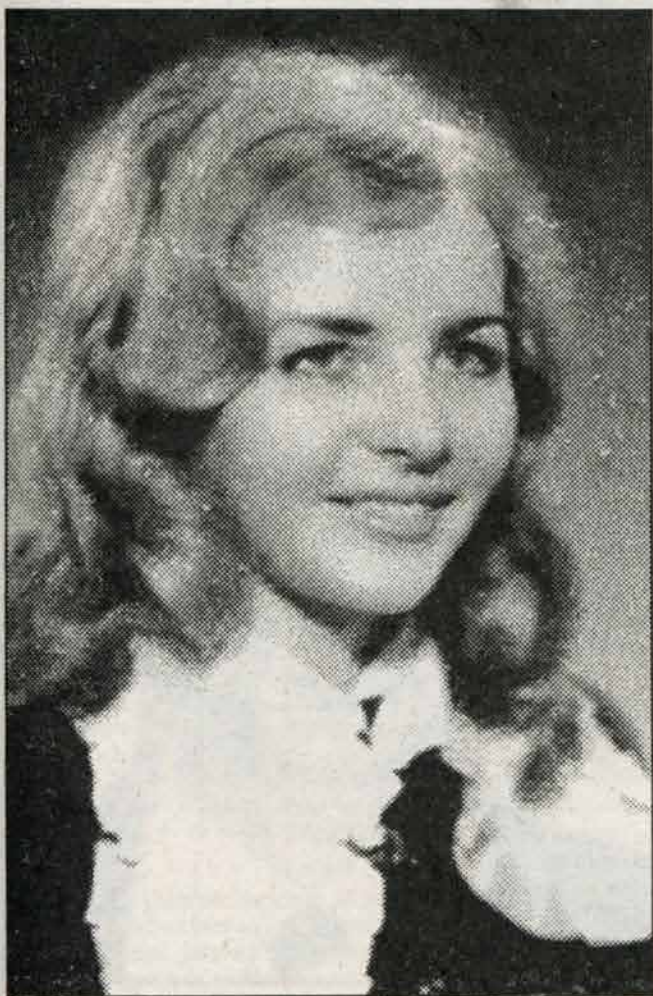
•••

Сергеј Ролдугин: Сетам се с каквим је болом и негодовањем Волођа говорио о томе како су наши напустили комплетну обавештајну службу у Немачкој. Говорио је: "Тако уопште не сме да се ради! Како је то могуће? Разумем да ја могу да погрешим, али како могу да греше они о којима мислимо да су највећи професионалци?" Био је веома разочаран. Рекао сам му: "Знаш, Волођа, немој да ме завршиш!" Он: "Ја ћу отићи из КГБ-а!" Ја њему: "Нема бивших обавештајаца!"

Волођа је искрено говорио и ја сам му, у ствари, веровао. Али како можеш да се одрекнеш тог знања, те информације која је у тебе усађена? Наравно, можеш да не радиш тамо, али погледи и начин размишљања остају.

•••

– Испоставило се да оно што смо ми радили никоме не треба. Која је корист била од писања, врбовања, добијања информација? У центру нико ништа није читао. Зар нисмо упозоравали шта може да се деси, зар нисмо давали препоруке шта треба да се уради? Никакве реакције. Ко воли да ради за корпу, узалуд? Да траћи године свог живота. На шта? Само да бисте добијали плату?

Стјуардеса из Калининграда:
авионом долазила на састанке

На пример, моји другови који су радили у научно-техничкој обавештајној служби, добили су за пар милиона долара информацију о важном научном открићу. За самосталан проналазак сличног пројекта наша држава морала би да утроши милијарде долара. Моји пријатељи су га прибавили и послали у Центар. Тамо су погледали и рекли: "Изванредно. Суперинформација. Хвала. Љубимо све вас. Бићете награђени." А нису реализовали, чак нису ни покушали. Технолошко-индустријски ниво није дозволио.

Укратко, када смо се јануара 1990. године вратили из Немачке, још увек сам био у органима, али полако сам почео да размишљам о "резервном аеродрому". Имао сам двоје деце и нисам могао све да оставим и да пођем било куда. Чиме да се бавим?

•••

Сергеј Ролдугин: Кад се Волођа вратио из Немачке, рекао ми је: "Понудили су ми да идем у Москву или да останем у Питеру и добијем унапређење." Разматрали смо варијанте и ја сам рекао: "У Москви су сви шефови, нема тамо обичних људи – један има у министарству стрица, други брата, трећи – свата. А ти тамо никога немаш, како ћеш тамо?" Он је размислио и одговорио: "Ипак, Москва... Тамо је перспектива." Али сам видео: он је ипак био склон да остане у Петербургу.

•••

Нек се носи у...

– Са задовољством сам отишао под кров Лењинградског државног универзитета у нади да ћу завршити магистратуру, да проценим ситуацију и да, можда, останем да радим на Лењинградском државном универзитету. И тако сам, 1990. године, постао помоћник ректора универзитета за међународне односе. Као што се код нас говорило, радио сам у активnoj резерви.

•••

Људмила Пугина: О перестројки и свему што се дешавало 1986–1988. гледали смо преко телевизије у Немачкој. Зато о том одушевљењу и полету који су имали људи тих година знам само из прича. Све то за нас је остало иза завесе.

Кад смо се вратили кући, ја некако нисам ни приметила промене: исти ненормални редови, картице, бонови, празни рафови. У прво време, после повратка, било ми је чак некако страшно да уђем у продавницу. Нисам могла да, као неки, тражим где је јефттиније, да чекам у редовима. Једноставно бих улетела у најближу продавницу, куповала најпотребније – и кући. Утисци су били очајни.

Уз то, нисмо имали неку посебну уштеђевину за године рада у Немачкој. Сав новац је прогутала куповина аутомобила. Комшије Немци су нам поклонили своју машину за веш, двадесет година стару. Донели смо је са собом и она је радила још неких пет година.

А и на послу мог мужа се променило стање. Без обзира на то што је његов рад, према мом осећању, у Немачкој био успешан, он је заиста размишљао шта ће се десити даље. Чини ми се да је у једном моменту схватио да је дело његовог живота исцрпило себе. И наравно да није било лако да раскрсти са прошлошћу и донесе одлуку да оде у политику.

•••

– У то време ректор Лењинградског државног универзитета (ЛДУ) био је Станислав Петрович Меркурјев. Веома добар човек и сјајан научник.

На ЛДУ-у сам почео да пишем магистарски рад. Изабрао сам себи научног ментора – Валерија Абрамовича Мусина, једног од најбољих стручњака у области међународног права. Изабрао сам тему – међународно приватно право, почео сам да спремам план рада.

На универзитету сам обновио везе са пријатељима с Правног факултета. Неки од њих су остали тамо и да раде, завршили су докторате, постали предавачи, професори. Један од њих ме је и замолио да помогнем Анатолију Собчаку, који је у међувремену постао председник Ленсовјета.

Он ми је само рекао да Собчак нема тим, да су око њега само дупежи и питао ме је да ли могу да помогнем Собчаку. "На који начин", питао сам. "Да пређеш код њега да радиш и да напустиш универзитет." – "Знаш, морам да размислим. Ипак сам радник КПЗ-а. И он зна о томе. Могао бих да га компромитирам." – "Разговарај са њим", саветовао ме је пријатељ.

Морам да кажем да је у то време Собчак већ био веома позната и популарна личност. И стварно сам са великим интересом пратио све што он ради, како говори. Није ми се, истина, све допадало, али сам га поштовао. А посебно сам био задовољан што је он професор нашег универзитета и што сам био његов студент.

Истина, док сам био његов студент, нисмо имали никакве приватне везе. Иако су касније писали да сам био малтезе

бо, у најбољим традицијама комсомолске совјетске школе. То је, наравно, иритирало посланички корпус и веома брзо довело до конфликта између Собчака и Ленсовјета. Пошто сам то схватао, директно сам рекао Анатолију Александровичу да ћу са задовољством прећи код њега да радим, али да ћу морати целом руководству КПЗ-а да кажем да напуштам универзитет.

Био је то веома деликатан моменат за мене – да саопштим руководству да планирам да променим посао.

Дошао сам мом руководству и рекао сам: "Нуди ми Анатолиј Александрович да пређем код њега са универзитета. Ако је то немогуће, спреман сам да дам отказ." Одговорили су ми: "Зашто? Нема потребе. Иди слободно и ради, немамо питања."

Владимир Путин: "Запросио сам Људмилу и после три месеца смо се венчали"

његов љубимац. Није било тако: он је био једноставно један од професора који су нам један-два семестра предавали.

Састао сам се са Анатолијем Александровичем у Ленсовјету, у његовом кабинету. Добро памтим тај сусрет. Ушао сам, представио му се, све сам му испричао. Он је импулсиван човек и одмах ми је рекао: "Ја ћу да разговарам са Станиславом Петровичем Меркурјевом. Од понедељка почињете да радите. Готово. Сада ћемо брзо да се договоримо, преуземо вас." Нисам могао да не кажем: "Анатолиј Александровичу, са задовољством ћу то урадити. Мене то интересује. И ја исто то желим. Али постоји једна чињеница која ће сигурно спречити мој прелазак." Он пита: "Која?" Одговарам: "Морам да вам кажем да нисам само помоћник ректора, ја сам и кадровски официр КПЗ-а." Он се замислио – за њега је то заиста било неочекивано. Размишљао је, размишљао и избацио: "Ма, нек се то носи у...!"

Разуме се да нисам очекивао такву реакцију, иако сам се за толико година навикао на свашта. Ипак је то био наш први сусрет, он – професор, доктор права, председник Ленсовјета – и он тако, како се каже, отвореним текстом да ми одговори. После тога каже: "Потребан ми је помоћник. Искрено речено, плашим се и из кабинета да изађем. Не знам какви су тамо људи." У то време су баш тамо радили људи који су данас познати по скандалима, који су Собчаку учинили лошу услугу.

Момци који су седели у Собчаковом кабинету и у то време чинили његово најуже окружење, понашали су се гру-

Нема више питања

Људи из мог руководства били су довољно суптилни и схватили су ситуацију – нису ми постављали никакве услове. И зато, иако сам званично био запослен у органима безбедности, у згради управе практично се нисам појављивао.

Оно што је карактеристично и интересантно – то је да руководство ниједном није покушало да ме искористи у оперативне сврхе. Мислим да су схватили да је то бесмислено. Поред тога, у то време су сви, укључујући и правосудје, били у стању распадања.

•••

Владимир Чуров, заменик председника Одбора за спољне везе градске владе Санкт Петербурга: Пре 1991. године кабинети у Смолњом су били строго подељени: у кабинетима виших руководиоца висиле су две слике – Лењина и Кирова, а у кабинетима чиновника нижег ранга – само слика Лењина. После тога, кад су те слике скинули, остале су само празне куке. И свако је сам бирао кога ће да окачи у свом кабинету у замену за вође револуције. Сви су, углавном, бирали Лењина. Путин је себи наручио Петра Великог.

Донели су му две слике да изабере: једна је била романтична – млади Петар коврцаве косе, жустар, у оклопу из времена "велике амбасале"; друга – она коју је Путин изабрао – гравира, једна од последњих слика Петра Великог. У ствари, то је била слика из времена кад су се његове реформе најактив-

У тридесетој години пред матичара: венчање Људмиле и Владимира 1983. године

није спроводиле. Управо тада, после завршетка неуспелог пруског похода и Северног рата, Петар је поставио темељ Руске империје.

Мислим да није случајно Владимир Владимирович изабрао тог Петра за свој кабинет, ретког, мало коме познатог. Петар је на тој гравири прилично мрачан, рекао бих забринут.

•••

– Једном су, ипак, моје колеге из органа покушале да искористе моју блискост са Собчаком. Он је тада често ишао на службена путовања, често је одсуствовао из града. Мене је остављао да га мењам. Једном је био у журби, поново је негде путовао, а хитно је требало да потпише неки документ. Тај документ нису стигли да припреме, а Собчак није могао да чека. Онда је он узео три празна папира, ставио је свој потпис доле, предао их мени и рекао: "Завршите." И отпутовао.

Исте вечери дошле су код мене колеге из КГБ-а. Причали су о овоме и ономе и изосола почели да прилазе, као, добро би било да имамо Собчаков потпис на једном документу, хајде да то размотримо. Али ја сам већ имао искуства – онолике године, а нисам пао, тако да сам све одмах схватио. Извадио сам фасциклу, отворио је, показао чист лист папира са Собчаковим потписом.

И ја и они смо схватали да је то био доказ веома високог нивоа поверења Собчака према мени: "Видите, тај човек ми верује. И", кажем, "шта ви од мене желите?" Они су истог тренутка устукнули: "Нема више питања. Извини." И све се завршило пре него што је и почело.

Међутим, то је била неприродна ситуација јер сам још увек примао плату од њих. А та плата је, између осталог, била већа од оне у Ленсовјету. Али убрзо се створила ситуација која ме је натерала да размислим о подношењу молбе за отказ.

Односи са посланицима Ленсовјета нису увек били најбољи. Најпре због тога што су они често лобирали за нечије интересе. Једном ми је пришао један посланик: "Знаш, треба некоме да се помогне. Да ли би ти могао да учиниш ово и оно?" Први пут сам га отерао, други пут сам га отерао, а трећи пут, он ми каже: "Има овде лоших људи, свакаких неприја-

теља, намирисали су да си у ствари радник органа безбедности. Ово мора хитно да се блокира. Спреман сам да ти помогнем, али и ти мени мораш да учиниш услугу."

Схватио сам да ме неће оставити на миру и да ће ме стално уцењивати. И тада сам донео одлуку која није била лака за мене – да напишем допис којим дајем отказ. Досадило ми је то одвратно уцењивање. За мене је то била веома тешка одлука.

Иако већ скоро годину дана фактички нисам радио у органима, мој живот ипак је био везан за њих. А уз то, била је 1990. година: СССР се још није распао, није још био изведен августовски пуч, односно није још увек било јасно којим ће путем кренути земља. Собчак је неоспорно био сјајан човек и угледна личност у политици, али да повежем са њим своју будућност било је веома ризикантно. Све је могло одједном да се окрене. При томе, тешко сам могао да замислим шта ћу да радим ако изгубим посао у градској влади. Помислио сам да бих могао да се вратим на универзитет и да наставим са магистратуром, нешто ћу приватно да радим.

У органима сам имао стабилан положај, сви су били добро расположени према мени. У том систему све је за мене било успешно, а ја сам одлучио да одем. Зашто? Због чега? Стварно сам био на муци. Морао сам да донесем вероватно најтежу одлуку у свом животу. Дуго сам размисљао, спремао сам се, онда сам се савладао, сео сам и у једном даху написао молбу.

Други корак после отказа био је – јавно испричати да сам радио у органима безбедности.

Помоћ сам потражио код свог пријатеља, режисера Игора Абрамовича Шахдана. Талентован човек, његов најпознатији филм је "Контролни за одрасле". Тада је Шахдан радио код нас у ТВ студију. Дошао сам код њега и рекао: "Игоре, хоћу отворено да испричам о свом претходном послу. Тако да то престане да буде тајна и да ме више нико тиме не уцењује."

Он је снимео емисију – интервју у коме ме је детаљно испитивао о мом послу у КГБ-у, о томе чиме сам се бавио док сам радио у обавештајној служби и тако даље. Све су то приказали на лењинградској телевизији, и када су ми поново дошли са неким алузијама на моју прошлост, одмах сам ре-

као: "Готово, то више није интересантно. За мене већ сви знају."

Али мој допис о отказу негде се заглавио. Неко, изгледа, никако није могао да донесе одлуку. Тако да сам када је почео пуч био активни официр КГБ-а.

Јарбол је одсечен аутогеним апаратом

● Сећате се популарног питања тог времена: где сте били у ноћи између 18. и 19. августа 1991. године?

– Био сам на одмору. И када је све почело, веома сам се секирао што сам у том моменту био богуна где. У Лењинград сам стигао тек двадесетог. Собчак и ја практично смо се преселили у Ленсовјет. А и нисмо једини, тих дана тамо је била гомила људи и ми заједно са свима.

Изазити из зграде Ленсовјета тих дана било је опасно. Али смо предузели много активности: ишли смо на Кировску фабрику, обраћали се радницима, ишли у друга предузећа, при томе смо се осећали доста нелагодно. Чак смо неким поделили оружје. Истина, своје задужено оружје држао сам у сефу.

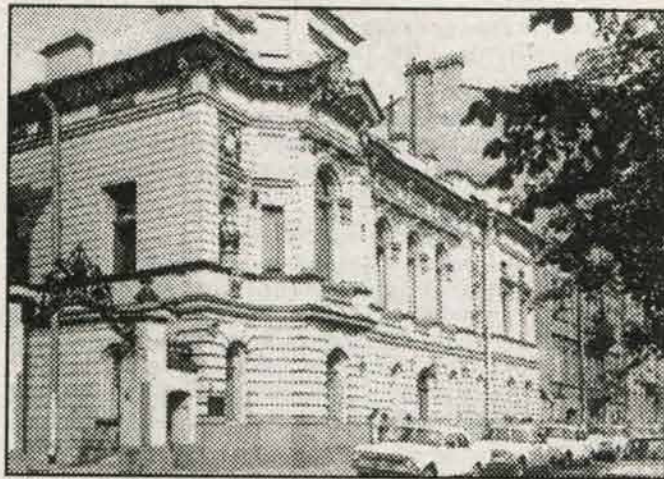
Свуда нас је народ подржавао. Било је јасно да би, уколико би неко пожелео да преломи стање, било много жртава. У ствари, то је то. Пуч се завршио. Растрерали су пучисте.

● А шта сте ви лично мислили о њима?

– Било је јасно да они својим поступцима руше државу. У принципу, њихов задатак је био племенит, како су они вероватно мислили – да се сачува Совјетски Савез од распада. Али средства и методе које су изабрали само су још више доприносили том распаду. Кад сам угледао пучисте на телевизији, одмах сам схватио – готово, стигли смо.

Осећај сталне радости и празника: прве године после венчања живели као једна душа

Зграда где је обављено венчање

● А да се, претпоставимо, пуч завршио онако како су они желели? Ви – официр КГБ-а. Вама и Собчаку би сигурно судили.

– Па нисам више био официр КГБ-а. Чим је почео пуч, одмах сам одлучио с ким сам. Тачно сам знао да никуда нећу ићи по наредби пучиста и да нећу бити на њиховој страни. Да, одлично сам схватао да би такво понашање било третирано у најмању руку као службена издаја. Зато сам 20. августа по други пут написао молбу којом дајем отказ на рад у органима.

● Шта би било да је и она стожирана као и прва?

– Упозорио сам Собчака на ту могућност: "Анатолиј Александровичу, једном сам већ писао молбу, али она је негде 'умрла'. Сада сам принуђен да то учиним по други пут." Собчак је одмах назвао Крјучкова, а затим и начелника моје управе. Следећег дана су ми јавили да је моја молба потписана. Начелник управе био је убеђени комуниста, који је веровао да је све што чине пучисти исправно. Међутим, он је био поштен човек кога ја и данас поштујем.

● Да ли сте се секирали?

– Страшно. Заиста се живот разбио у парампарчад. Јер до тог момента нисам могао да проценим сву дубину процеса који су се догађали у земљи. После повратка из Источне Немачке било ми је јасно да се у Русији нешто дешава, али тек тих дана пуча срушили су се сви ти идеали, сви ти циљеви које сам имао кад сам дошао да радим у КГБ.

Наравно да је било изузетно тешко да то преболим, јер већи део мог живота протекао је у органима. Али избор је био направљен.

•••

Владимир Чуров: Пар месеци после пуча Дом политичке просвете, који је припадао комунистима, предат је граду. И доста брзо у њему је почео да ради међународни бизнис центар. Али према комунистима су поступили либерално и дозволили су им да задрже део зграде: практично цело крило су заузимали КПРФ, РКРП и остале комунистичке организације. На крову Дома био је јарбол. Комунисти су решили да га искористе у складу са наменом и подигли су црвену заставу. И сваки пут кад је руководство града излазило из Смолног, могло је да је види. Застава се одлично видела из Собчаковог и Путиновог кабинета. То је страшно иритирало и Путин је решио да је уклони.

Издао је наређење – црвена застава је уклоњена. Али следећег дана она је поново била тамо. Путин поново издаје наређење – заставу поново скидају. И тако се борба одвијала са наизменичним успехом. Комунисти су искористили скоро све заставе и качили су све што су нашли. Једна од последњих варијанти је била не више црвена застава, већ мркобраон. То је Путина дефинитивно докрајчило. Он је дотерао кран и уз његово лично надгледање јарбол је исечен аутогеним апаратом.

•••

● Када сте иступили из партије?

– Нисам иступио. КПСС је престала да постоји, узео сам чланску карту, ставио је у фиоку – тамо још увек стоји.

● Како је Питер преживео 1993. годину?

– Све је било скоро исто као у Москви, само што се није пуцало. Градска влада тада је била у Смолном, посланици у Ленсовјету.

● То јест, у Питеру је био практично исти конфликт као што је имао Јељцин са Врховним совјетом?

– Да. Али је важно да тада више није било, као 1991, распада правосуђа. Руководство управе ФСБ-а, на чијем челу је био Виктор Черкесов, од самог почетка је изјавило да подржава градоначелника. Оно је спровело низ мера да се приведу екстремисти који су вршили провокације, спремали се да подмећу експлозије, да дестабилизују ситуацију. Тиме је све и завршило.

Некако се осушио у души

•••

Марина Јентаљева, Путинова секретарица 1991–1996. године: Први пут сам угледала Владимира Владимировича иза стаклених врата кабинета. Седела сам преко пута њих и стављала кармин. Одједном, видим – ходником иде нови руководилац Одбора за спољне везе. Помислих: "Готово. Сада ме сигурно неће примити на посао." Али све се добро завршило: он се направио да ништа није видео, а ја више никада нисам стављала кармин на радном месту.

Не могу да кажем да је он био строг шеф. Истински је могла да га изнервира само људска глупост. Баш глупост. Али он никада није повисио глас. Он је успевао да буде строг и захтеван и не повисујући глас. Када би давао неки задатак, није га много занимало како ће се то урадити, ко ће то урадити, какви проблеми могу да настану. То је морало да буде урађено – и тачка.

Владимир Чуров: Собчак је 1991. године решио да формира при Ленсовјету Одбор за спољне везе на чије је чело стао Путин. У том тренутку у систему спољне трговине града ситуација је била иста као и у целој земљи: државни монопол, пуномоћне државне фирме-монструми, типа "Ленфинторга" или "Ленвнешторга". Природно, при томе потпуно одсуство царинске, банкарске, инвестиционе и осталих структура, одсуство берзе. Неопходно је било хитно створити услове за сарадњу са Западом у условима тржишне економије.

Одбор је почео од тога што је отворио у Санкт Петербургу прва представништва западњачких банака у земљи. Уз најактивније Путиново учешће у граду су се отвориле филијале "БМГ Дрезднер-Банк" и банке "Национал де Пари". Напори администрације града такође су били концентрисани на привлачење инвеститора са Запада. На иницијативу Одбора за спољне везе формиране су инвестиционе зоне које се и данас успешно развијају – то су зона "Парнас" и зона у рејону Пулковских висина.

Израђена је оригинална шема: крупни инвеститор – "Кока-кола" – уређује део територије, доводи до Пулковских висина комуникације са капацитетом који је већи од неопходног, узимајући у обзир да ће се ту појавити још неколико индустријских објеката. Тако се и десило.

После уређења инфраструктуре на тој територији, поред "Кока-коле" појавио се "Жилет", затим "Ригли", фармацевтска производња. Тако се унутар града формирала индустријска зона, а инвестициона улагања у њу сад знатно надмашују пола милијарде долара.

Осим тога, уз помоћ Одбора почела је активна модернизација инфраструктуре града да би се створили услови за успешан бизнис. Први велики подухват, који је подржао Путин, био је завршетак полагања телефонског кабла до Копенхагена. Овај суперпројекат почет је још у време СССР-а, али није успешно спроведен до краја. Сада је покушај успео. Петербург је добио међународне телефонске линије на нивоу светских стандарда.

Настао је проблем кадра: имали су врло мало стручњака који познају језике – на Путинову иницијативу и уз Собча-

кову подршку, на Лењинградском државном универзитету отворен је Факултет за међународне односе. Први упис на тај факултет расписан је 1994. године. А сада кадар образован на том факултету већ ради у нашем одбору и у другим структурама.

•••

● У питерској штампи много се говорило и писало о скандалу везаном за испоруке прехранбене робе. Шта се то десило?

– Заиста, 1992. године, када је у земљи била фактички криза у снабдевању животним намирницама, Лењинград је имао велике проблеме. И тада су наши бизнисмени предложили следећу шему: да њима буде дозвољено да извозе робу, углавном сировине, а они се обавезују да испоруче прехранбене артикле. Друге варијанте нисмо имали. Зато се Одбор за спољ-

У очевом наручју:
старија кћерка Маша, рођена 1985. године

не везе, на чијем сам челу био, сагласио са тим предлогом. Добили смо дозволу од председника владе, прибавили неопходну документацију. Шема је проралила. Фирме су извозиле сировине. Разуме се да су оне добијале све неопходне дозволе, лиценце за извоз. Односно, царина није ништа пуштала да прође без одговарајуће пропратне документације која је уобичајена.

Тада се много говорило да су наводно извезени неки ретки метали. Ниједан грам никаквих метала није био извезен. Оно за шта је била неопходна специјална дозвола, царина није пропустила.

Нажалост, неке фирме нису испуниле главни услов уговора – нису увезле у земљу храну или нису увезле договорену количину. Оне су прекршиле обавезе према граду.

● **Била је формирана посланичка комисија са Марином Салом на челу, која је спровела специјалну истрагу?**

– Па, фактички није ни било никакве истраге. А није ни могло да буде. Кривично се није могао гонити нико и ни за шта.

● **Како је онда настала цела та прича о корупцији?**

– Мислим да је тај скандал један део посланика покушао да искористи да би утицао на Собчака да ми он да отказ.

● **Због чега?**

– Јер сам бивши кагебеовац. Мада мислим да су иза тога стајали други мотиви. Поједини посланици су директно радили са тим фирмама, они који су на тим малверзацијама желели да зараде, а ништа нису добили, е, они су и измислили злог кагебеовца који је сметао и требало је да се он елиминише. А на то место су планирали да поставе свог човека.

Мислим да град није урадио све што је могао. Неопходна је била ближа сарадња са правосудним органима и мотком истерати од тих фирми оно што су обећале. Али је било бесмислено да им се суди – они су се за трен ока топили: гасили су се, извозили робу. У ствари, они нису имали шта да пријаве. Сетите се тог времена – на сваком кораку су се појављивали неки бирои, финансије пирамиде, МММ... Једноставно, нисмо то очекивали.

Схватите, ми се нисмо бавили трговином. Одбор за спољне везе сам по себи није се бавио трговином, ништа није куповао, ништа није продавао. То није спољнотрговинска организација.

● **А издавање лиценци?**

– Ми нисмо имали право да издајемо лиценце. У томе је ствар. Лиценце су издавала одељења министарства спољно-економских веза. То је федерална структура која није имала ништа са администрацијом града.

•••

Сергеј Роддугин: Волођа се много променио када је почео да ради у градској влади. Ређе смо се виђали. Био је много заузет – одлазио од куће рано, враћао се касно. И, наравно, био је уморан. Чак, док смо пекли шапстик у викендици, он се шетао дуж оgrade, о нечему размишљао. Био је на неком другом месту.

Целом главом он се удубио у Санктпетербуршке послове и некако се осушио у души, тако ми се чинило. Постао је прагматик.

Марина Јенгалџева: Путинови су имали пса, кавкаског овчара. Звао се Малвиш. Пас је живео у викендици и стално покушавао да ископа рупу испод оgrade да би побегао. Једном му је то успело и згазио га је аутомобил. Људмила Александровна га је зграбила, одвезла код ветеринара. Оданде је позвала телефоном мужевљев кабинет и замолила да му пренесу поруку да пса нису успели да спасу.

Улазим у кабинет код Владимира Владимировича и кажем: "Знате... Тако стоје ствари... Малвиш је угнуо." Гледам, а на његовом лицу никакве емоције. Била сам толико изненађена одсуством било које реакције, да нисам могла да не питам: "Да ли вам је неко то већ рекао?" А он мирно: "Не, ви сте прва која ми је то саопштила." И онда сам схватила да сам лупила нешто погрешно.

У суштини, он је врло смотиван човек. Али када је потребно, уме да сакрије своја осећања, мада зна и да се опусти.

•••

Додирнули смо лепоту, време је за повлачење

– Једном сам у Хамбургу отишао на еротски шоу. Мада би се то тешко могло назвати еротским – било је тврђе. А били смо са супругама! То су ме оне и наговориле: "Хајде, води нас некуд, на нешто онако..." Први пут су се нашли ван земље.

"Можда не треба?" – "Треба, треба, желимо ми то, ми смо већ одрасле!" – "Па добро, саме сте желеле."

Дошли смо, сели за сто. Почело је. Изашли су солисти афро-америчког порекла: огроман црнац висине око два метра, и црнкиња, сићушна девојка. И почели су полако да се свлаче уз музичку пратњу, и кренуло је. Одједном видим, супруга мог пријатеља, не скидајући поглед са тог пара, устала је са столице и одједном – бам – изгубила је свест. Добро да ју је муж ухватио у последњем тренутку, иначе би ударила главу.

Повратили су је и одвели до тоалета да се умије. Отишли смо на спрат. Програм се у међувремену завршио и извођачи су изашли са сцене и прошли поред нас онако као од мајке рођени. Кад их је видела – поново: о-о-о – у несвест!

Вратила се, села. Упитао сам: "Како си?" Скренула је поглед и одговорила: "Изгледа да сам нешто појела." – "Знам шта си појела. Хајдемо одавде." – "Ма ништа, све је у реду, проћи ће." Кажем: "Не, идемо, свега смо се нагледали, додирнули лепоту, време је за повлачење."

Био сам за њих као водич који зна немачки језик. Уз то, први пут сам био у Хамбургу и, неће те веровати, у опису радног места ми је било проучавање њихових "сумњивих" локала: у то време смо покушавали да заведемо ред у коцкарском бизнису Санкт Петербурга. Тада сам мислио, не знам да ли исправно, да је коцкарски бизнис таква сфера делатности у којој мора да влада државни монопол. Али моја позиција била је у колизији са већ прихваћеним Законом за анти-монополску делатност. Ипак сам покушао да учиним све да би држава преко града успоставила чврсту контролу над коцкарском сфером.

Због тога смо формирали муниципално предузеће које није владало никаквим казинима, али је контролисало 51 одсто акција коцкарског бизниса града. У тај подухват били су делегирани представници основних контролних организација: ФСБ-а, пореске полиције, пореске инспекције. Рачуница је била да држава, као акционар, добија дивиденде од 51 одсто акција. То је, у ствари, била грешка, јер се могао имати који год хоћете пакет акција, а при томе ништа не контролисати: јер је сав новац са столова одлазио црним каналима.

Власници казина су нам приказивали само губитке. Односио, док смо калкулисали добит и разматрали где ћемо тај новац да уложимо – за развој градске привреде, за одржавање социјалне сфере, они су нам се смејали и приказивали губитке. То је била класична грешка људи који су се први пут суочили са тржиштем.

Касније, посебно у току предизборне кампање Анатолија Собчака, 1996. године, наши политички опоненти покушавали су да пронађу криминалне радње у нашим активностима окривљујући нас за корупцију. Ето, градска влада се бави коцкарским бизнисом. Смешно је било то и читати. Све што смо радили било је апсолутно прозирно.

Могло се само расправљати о томе да ли је то било правилно с тачке гледишта економије. С обзиром на то да се шема показала нефикасном и да се њоме није постигло планирано, мора се признати да она није била разрађена до краја.

Да сам остао да радим у Питеру, свакако бих довео у ред та казина. Све бих их натерао да раде за потребе друштва и да деле своју добит са градом. Тај новац би отишао пензионерима, наставницима, лекарима.

Са заглушујућим треском

•••

Владимир Чуров: У време посете заменика председника САД, Алберта Гора, док су га чекали на аеродрому, десио се непријатан инцидент. Чиновник генералног конзулата САД у Санкт Петербургу грубо се понео према неком из руководства града. Не сећам се тачно шта се десило, али мислим да је некако одгурнуо руководиоца округа. После тога је Владимир Путин упутио званичну ноту да ми у администрацији града одбијемо да примамо тог човека. Да би се разрешио конфликт, долазио је и амбасадор Сједињених Америчких Држава у Русији. И после извесног времена опозван је не само онај

Брачни пар Путин са Машом
у ленинградском Дому за новорођенчад

чиновник већ и генерални конзул. После тог догађаја, Путин је поштовао цео дипломатски кор.

Други такав међународни политички скандал десно се у Хамбургу марта 1994. године. Председник Естоније, Ленарт Мери, који је уз то добро познавао Путина и Собчака, дозволио је себи грубе испале на рачун Русије у јавном говору на семинару Европске уније. Путин је био у сали заједно са осталим руским дипломатама. После тога, када се Мери поново грубо изразио употребивши реч "окупанти" за Русију, Путин није издржао. Устао је и демонстративно напустио салу после тих речи.

То је оставило утисак: заседање се одржавало у Витешкој сали са десет метара високим зидовима и мермерним подом, и док је излазио у потпуној тишини, одјек његових корака се одбијао под сводом. Као плаг на све то, огромна врата од кованог гвожђа са заглашујућим треском су се залупила иза њега. Како је сам Путин касније причао, он се чак потрудио да их задржи, али није успео. Наш МИП је касније одобрио тај поступак.

Марина Јенгалџева: Увек ме је чудило како он потпуно сталожено контактира са људима високог ранга, са иностраним делегацијама. Обично кад говорите са високим руководиоцем имате осећај нелагодности. А Владимир Владимирович је са сваким руководством био увек опуштен. Загледала сам му и размишљала како бих сама могла да се томе научим. Чак сам касније била изненађена кад ми је једном његова супруга рекла да је Владимир Владимирович стиђљив човек и да је дуго морао да ради на себи да би бар изгледао опуштено у контакту са људима.

Било је лако разговарати са њим. Иако на први поглед он изгледа веома озбиљно, увек сте могли да се нашалите са њим. Ето, на пример, једном ми је рекао: "Позовите Москву, уговорите конкретно време састанка да не бих после чекао да ме приме и губио богзна на шта време." Одговарам му: "Да, исто као што вас чекају да их примите." Погледао ме, ко бајаги, строго, а онда лукаво: "Марина!"

Са његовом супругом Људмилом Александровном такође сам имала добре односе. Биле смо у контакту просто као познанице. Сећам се, била сам код ње у гостима, седимо у ку-

хињи, пијемо чај. Позвао је Владимир Владимирович. Она каже: "Ја и Марина пијемо чај." Вероватно ју је питао: "Са којом Марином?" Супруга одговара: "Како то са којом? Са твојом Марином." Посебно смо се зближиле када је Људмила Александровна доживела удес.

•••

Бол и страشان умор

Учествовао сам 1994. године у преговорима са Тедом Тарнером и Дејви Фондом о одржавању Игара добре воље у Санкт Петербургу. Они су дошли код нас и био сам њихов домаћин на свим преговорима. Програм је био изузетно напоран. Одједном је зазвонио телефон из мог кабинета. Секретарица ми је рекла да је Људмила имала удес. Питам: "Нешто озбиљно?" – "Не, изгледа да није озбиљно. Али за сваки случај, хитна помоћ ју је одвезла у болницу." – "Покушају да побегнем са преговора и да одем код ње."

Кад сам дошао тамо, разговарао сам са начелником клинике и он ме је убедио: "Немојте да бринете, није ништа озбиљно. Сада ћемо да јој ставимо шину и биће све у реду." Питам сам још једном: "Сигурно?" – "Апсолутно." И отишао сам.

•••

Људмила Путина: Возила сам наш "жигули" нормално, прошла на зелено. На задњем седишту је спавала Катја. И одједном, брзином од око 80 километара на час, налетела су нека кола и ударила сајтну наших кола. Нисам ни видела тај ауто. Ишла сам на зелено и нисам ни погледала десно. А не бих ни могла да га приметим, јер је он излетео на црвено иза аутомобила који је чекао на семафору.

Срећом, ударио је у ту сајтну. Да је ударио у предња или задња врата, једна од нас би сигурно погинула. На пола сата сам изгубила свест, кад сам се освестила, помислила сам да наставим вожду, али сам схватила да не могу. Осећала сам бол и страشان умор. Кад су ме ставили у кола хитне помоћи и дали ми инјекцију за смирење, сећам се како сам помислила: "Боже, ала ћу се наспавати!" Већ сам неколико недеља била неспавана.

Прво на шта сам помислила, наравно, била је кћерка. Одмах сам питала: "Шта је са дететом? Имала сам дете позади." И дала сам број телефона Вољоиног помоћника Игора Ивановича Сечина неке од оних који су били ту, да би он дошао по Катју, јер све се то десило буквално на три минута војње од Смољног. Једна жена се највише заузела, највише помогла: и хитну помоћ позвала, и Сечина, и за дете се побринула – све време била је ту. Дала ми је свој број телефона, али се он загубио негде у колима. Штета. Од онда још желим да јој се захвалим, али немам број телефона.

Хитну помоћ су позвали одмах, али је она стигла тек после 45 минута. На лицу места лекари су констатовали прелом кичме. Одвезли су ме у болницу. Болница је била грозна. Тамо су људи углавном умирали. На ходнику су стајала колица са мртвацима. То сам за цео живот запамтила. Болница је носила име 25-годишњице Октобра.

Било ми је непријатно да људима из хитне помоћи кажем да ме одвезу у Војномедицинску академију, код Јурија Леонидовича Шевченка, па су ме они одвезли у дежурну болницу. Тамо се одводе људи са повредама. И да сам тамо остала, сигурно бих умрла, јер, као прво, они нису планирали да ми оперишу кичму. Нису планирали, јер мислим да нису то ни знали.

Као друго, они нису чак ни приметили прелом лобање. Мени је у најбољем случају претио посттрауматски менингитис са смртним исходом.

Марина Јенгалџева: Кабинет је позвала нека жена: "Зовем од Људмиле Александровне, она је имала удес. Замолила ме је да вам телефонирам." Шта да радим у таквој ситуацији? Владимир Владимирович није био ту, био је на преговорима. Узели смо кола једног од заменика. Довезли смо Катју у кабинет, у Смољни. Питам: "Катјењка, шта се десило?" Она одговара: "Не знам, спавала сам." Лежала је на задњем седишту у моменту несреће, вероватно је пала и ударила се.

Добро је да је Људмила Александровна већ код лекара. И девојчицу морам да одведем код лекара, јер је успорена и има масницу. Ја и Катјуша смо отишле код лекара овде, у Смољном. Он је саветовао да се обратим педијатру. Отишли смо у педијатријску клинику код неуропатолога да проверимо да није добила потрес мозга. Лекар ништа конкретно није рекао, рекао је само да је детету неопходан одмор. Питао ју је шта се десило, али она није била у стању ништа да каже. Очигледно, доживела је шок.

Возач који је довезао Катју рекао је да је Људмила Александровна била при свести када ју је одвезла хитна помоћ. Помислила сам: добро је, ништа страшно. Касније сам позвала телефоном болницу да питам за дијагнозу. Нису ми ни реч рекли, ни за прелом лобање ни за прелом кичме. Али смо ипак сумњали.

Владимир Владимирович је замолио да позовем Јурија Леонидовича Шевченка у Војномедицинску академију. Зовем. Нема га тамо. Зовем други пут, трећи, четврти, пети – нема га. Тек касно увече успела сам да га добијем. Он је одмах послао своје хирурге да превезу Људмилу Александровну у његову болницу. Превезли су је.

•••

● Доктор Шевченко, садашњи министар здравља, није вам, дакле, непознат?

– Не, нисмо имали посебно блиске односе, чак ни после тог случаја. Он је, једноставно, прави лекар. Пре отприлике четири године, 1996, током првог чеченског рата, он је војнику извадио метак из срца. Метак је на излазу погодио срчани мишић. Војник је остао жив. Шевченко и сада оперише – лети у Питер за викенд и тамо оперише. Прави лекар.

•••

Људмила Путина: У болницу ме је довезао Валериј Јевгеевич Парфјонов. Он ми је и спасао живот, извео ме је из операционе сале. Било ми је још и уво поцепано, они су одлучили да ме оперишу, упили су уво и оставили ме голу на столу у хладној операционој сали у језивом полусвесном стању, а сами су отишли. Кад је дошао Валериј Јевгеевич, рекли су

му: "Ништа њој не треба, само што смо завршили операцију, све је у реду."

Али он је ушао у салу. Отворила сам очи: поред мене стоји официр и држи ме за руку. Одмах сам осетила да ми је топле и схватила да сам спасена.

У Војномедицинској академији одмах су направили рендгенски снимак и рекли да је неопходна хитна операција кичме.

Марина Јенгаљцева: Људмила Александровна тада је живела са децом у службеној викендици ван града. Машења је још била у школи. Тог јутра Људмила је са Катјом кренула у ту школу. У школи се давала нека представа. Катјуша се тог јутра није осећала добро па није отишла, али касније је ипак замолила да и она иде на ту представу. Сада је требало узети Машу из школе и видети шта даље са децом.

Предложила сам Владимиру Владимировичу: "Хоћете да одвезем девојчице мојој мајци?" Он ми је одговорио: "Не, није угодно, али кад бисте могли да преспавате код нас у викендици, био бих вам захвалан." Рекла сам: "Хоћу."

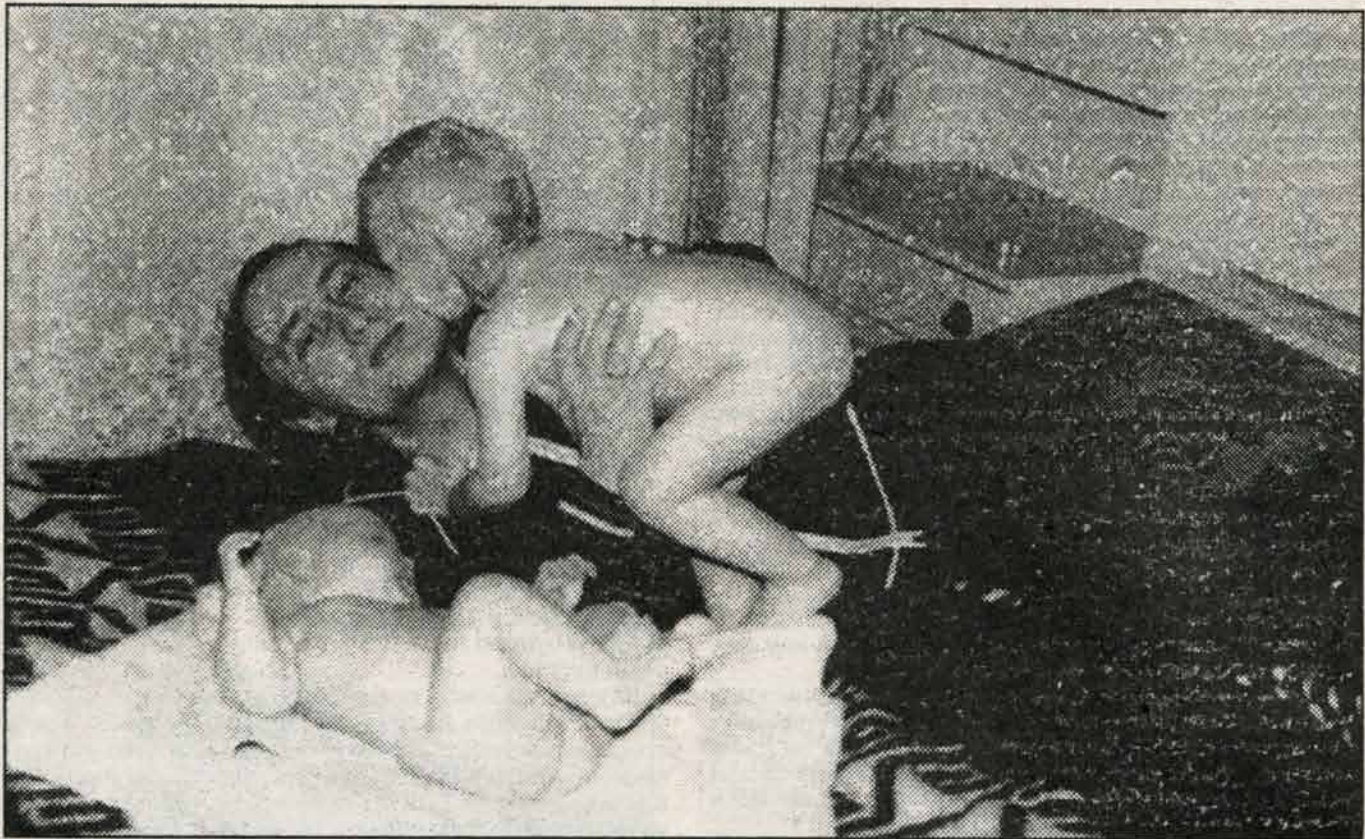
Кренули смо у викендицу и пролазили баш поред болнице где је била Људмила Александровна. Угледала сам кола Владимира Владимировича, он се већ спремао да оде. Зауставили смо кола, изашла сам и рекла му: "У колима су девојчице." Он је отишао код њих, а ја у болницу. Девојчице ионако не би пустили.

Људмилу Александровну само што су оперисали. Била је при свести и прво што ме је питала: да ли смо узели топле ствари за девојчице. Тог дана је нагло захладело, а у викендици није било топлих ствари. Када смо кретали, Владимир Владимирович ми је рекао да ће можда доћи касније, али мало вероватно, јер има састанке до касно увече.

Возач нас је одвезао и отишао. Али заборавио је да ми каже како да укључим грејање у кући. Било је страшно хладно. Девојчице су се понашале достојанствено. Када смо стигле, оне су ми помагале: "Тета Марина, ћебад су тамо, а постељина овде..." Нису се плашиле и нису се завлачиле по пошковима са сузама у очима. Трудиле су се да ми помогну. Девојчице су, наравно, схватале да је ситуација озбиљна. Кад су поред болнице виделе татина кола, одмах су питале: "Да ли је овде

Машино крштење: са кумовима Ирином и Сергејем Роддугином

Принова Путинових: Маша је у Дрездену добила сестру Катју

мама?" Однекуд су знале да је то нова зграда болнице. Да не би бринуле, нисмо им рекли да је мајка на академији.

Ставила сам девојчице у један кревет да би им било топлије. Око три сата после поноћи чула сам куцање на вратима. Уплашила сам се, јер осим нас три никог није било у викендиши. Али то је био Владимир Владимирович који се најзад ослободио Тарнера. Одмах је укључио грејање и кућа се брзо загрејала. Нисам га таквог раније видела. Не могу да кажем да је био ван себе, избачен из колосека, сасвим изгубљен и да не зна од чега сутра да крене. Не, није био такав. Осећало се да у његовој глави постоји план. Али ипак, никада га таквог нисам видела.

Стигао је кући у три сата ноћу, а у седам је већ отишао. Остала сам са девојчицама до увече, док није из Калининграда стигла Јекатерина Тихоновна, мајка Људмиле Александровне.

● **Како је она сазнала?**

– Ја сам јој послала телеграм. Можда ће ме Људмила Александровна грдити када сазна, али сам то урадила и замолила сам њену мајку да дође. Наравно, уз сагласност Владимира Владимировича. Деца су била са њом све док Људмила Александровна није изашла из болнице.

● **Да ли се дуго опорављала?**

– Месец и по или чак два је остала у болници. Имала је и прелом лобање. Због тога су били забринути више него због прелома кичме.

Људмила Путина: Већ после операције кичме, кад сам била у фази реанимације, стално сам говорила лекарима да ми се вилише померају. А они су се шалили: "Ма ништа, нове ћемо ставити." Али касније, хирург који ме је оперисао ипак је обратио на то пажњу и за сваки случај направио снимак. Тада су и констатовали прелом лобање. Урадили су још једну операцију, почело је лечење, али сам тада схватила да лекари нису више били толико сигурни у добар исход. Шансе скоро да није било. Срећа је да сам се ишчупала.

Штета само што су ми врат са две стране секли: напред и позади. Пре тога нисам имала лош дизајн.

● **Да ли су вас уплашили том дијагнозом?**

– Не, нису посебно, јер се то десило у реанимацији, била сам у полусвесном стању. Само ми је било жао мог врата. Почела сам да плачем. А Валериј Јевгењевич, хирург, кад је сазнао због чега плачем, рекао је: "Глупача, сломљена јој кичма и лобања, а она због ожиљака плаче!"

Али сам плакала. Мислила сам да ће ожиљци бити упадљиви, а они се готово и не виде.

Марина Јентаљцева: Била је у заједничкој соби са четири кревета све док та пукотина лобање није зарасла сама од себе. И Владимир Владимирович, и девојчице, и ја стално смо нишли код ње у посету.

Људмила Путина: Кад сам изашла из болнице, прве две недеље само што нисам пузила по стану. Полако сам почела нешто да радим. Али у нормално стање сам се враћала дветри године, за пар месеци смо породично отишли у Шпанију. Одмарали смо се, ја сам се опорављала.

С пушком мирније

Сергеј Ролдугин: Једном је Волођа дошао код мене у викендицу са својим возачем. Седали смо, причали. Отишли смо на спавање. Одједном, видим да он ставља своју пушку поред себе. Изгледа да је било проблема. Питам: "Вовка, шта ти је? Мислиш да ће те спасти пушка?" Он одговара: "Спасти неће, али тако је мирније."

То је била последња година његовог рада у градској влади, када је почела предизборна кампања Анатолија Собчака.

•••

– Од почетка је било јасно да ће избори за градоначелника 1996. године бити тешки за нас. Осећао сам шта се дешава и одмах сам рекао Анатолију Александровичу да ће избори бити веома тешки.

Одређену улогу одиграо сам 1992. године, када је Собчак постао први градоначелник кога је народ изабрао. Убедио сам многе посланике да у Петербургу уведемо функцију градоначелника по узору на Москву. Собчака, као председника Ленсовјета, истог секунда могли су скинути исти ти посланици.

На крају крајева, Собчак се сложио са тим да се уведе функција градоначелника, али није био сигуран да ће то проћи, јер је имао доста конфликтне односе са већином посланика Ленсовјета. При томе, имао је велику популарност у становништву и посланички корпус је знао да ће, уколико гласају за увођење дужности градоначелника, Собчак сигурно бити изабран. А то нису желели. Посланицима је одговарало да стално држе Собчака као на узници.

Али ипак сам успео да убедим део посланика о целесходности те идеје за град. Поред тога, успели смо да мобилишемо руководиоце рејона града који су били истог мишљења. Они нису имали право гласа, али су могли да утичу на своје посланике.

Као резултат, била је донета одлука о увођењу функције градоначелника од стране Ленсовјета са предношћу од једног гласа.

После четири године постало је јасно да су за победу потребни професионалци, експерти за рад у предизборној кампањи, а не успешни преговарачи са посланицима. То су апсолутно различите ствари.

● Да ли сте давали савете Собчаку о томе како да води кампању?

– Одмах сам му рекао: "Знате, сада је сасвим другачији ниво, потребни су стручњаци." Он се сложио, али касније је донео одлуку да сам руководи предизборном кампањом.

● Самоуверено?

– Тешко је рећи. Знате, кампања, стручњаци – све је то захтевало много новца. А ми га нисмо имали. Ето, прогањали су Собчака без разлога, због стана који је он наводно купио на рачун града. А заправо он није имао пара ни за стан ни за предизборну кампању, јер ми се нисмо бавили извлачењем средстава из буџета града. Чак нисмо ни помислили да бисмо могли на тај начин да пронађемо неопходну суму новца.

А Јаковљеву је тај новац био дат на располагање. На рачун Москве. Јер су га подржавали баш ти људи који су организовали активности против Собчака.

● Тамо је, у то време, Коржаков одиграо улогу против...

– На основу информације којом смо тада располагали – Соковец такође. Затим су се прикључили и правосудни органи. Играли су прљаво.

Око годину и по дана пре избора дошла је комисија формирана од стране три структуре – ФСБ-а, МУП-а и јавног тужилаштва. Отворили су неколико кривичних дела. Собчак су позвали за сведока двају од њих. А у току предизборне кампање направили су захтев за Државно јавно тужилаштво: да ли је умешан Собчак у кривичне процесе или није умешан. Истога дана су добили одговор: да је умешан у два кривична процеса, али, наравно, нису написали да је умешан као сведок. Одштампали су тај одговор, направили летке и избацили их из хеликоптера изнад града. Тако је изгледало директно мешање правосудних органа у политичку борбу.

Собчак је донео одлуку да сам руководи штабом. Касније се прикључила Људмила Борисовна, његова супруга. И он је објавио да ће она бити на челу штаба. Успели смо да убедимо и њега и њу да промене мишљење, јер нисмо били сигурни да ће сви који су потребни у штабу слушати њена наређења.

Док смо доносили одлуку ко ће руководити кампањом, изгубили смо много времена. Пред први круг ја и Алексеј Кудрин, који је такође био Собчаков заменик, решили смо ипак да се укључимо. Али Собчак је рекао да наставим да се бавим градом. Јер је требало да се неко бави привредом Петербурга, који је у то време имао пет милиона становника.

Ипак, у последњем моменту, између првог и другог круга, Кудрин и ја смо још једном покушали да се прикључимо, али је то већ било бесмислено.

Изборе смо глатко изгубили.

Укратко, решио сам да одем

– Још неко време после пораза седео сам у кабинету у Смолном. У току је био други круг председничких избора, а ја сам био у санктпетербуршком огранку Јелциновог штаба

и активно сам тамо радио. Нови губернатор, Владимир Јаковљев, није ме одмах избацио из кабинета, али чим су се завршили председнички избори, доста грубо су ме замолили да испразним просторије. Дотад сам већ одбио предлог Јаковљева да задржим функцију заменика градоначелника. Урадио је то преко својих људи. Мислио сам да је моја сарадња са Јаковљевом била немогућа, што сам му и рекао.

Уз то, у току предизборне борбе био сам иницијатор предлога, а сви чиновници градске владе су то и потврдили, да у случају Собчаковог пораза сви напустимо Смолни. Било је веома важно да се исказе солидарност да би сви људи који су радили са Анатолијем Александровичем, у његовој администрацији, схватили да је његов пораз – пораз свих њих. Дobar стимуланс да би се сви укључили у борбу.

Тада су позвали новинаре и дали изјаву за штампу, тако да је, после свега, било једноставно непристојно да останем у градској влади.

Уз то, у току предизборне кампање пар пута сам нагазио Јаковљева. Не сећам се више у ком контексту, али у једном од телевизијских интервјуа назвао сам га јудом. Некако сам то убацио у говор и башио му коску.

Иако се моји односи са Јаковљевом после тога нису побољшали, ма како то чудно изгледало, остали су сачувани. Али ипак нисам могао да останем. Као, између осталог, и други сарадници.

Сећам се, дошао је код мене Миша Маневич и каже: "Слушај, треба ми савет. Јаковљев ми је понудио да останем на функцији заменика градоначелника." Одговарам: "Наравно, Миша, остани." А он каже: "Како то, договорили смо се да ћемо сви отићи." А ја њему: "Мишко, шта ти је? То је била предизборна борба, били смо принуђени да то урадимо. Али сада, на коме ће све ово остати, ко ће да ради? Г раду су потребни професионалци." Убедио сам га да остане.

Миша је био одличан момак. Жао ми је што су га убили, каква неправда! Кога је он сметао? Изненађујуће. Човек мека срца, интелектуалац, флексибилан у правом смислу. Био је принципијелан, није се по сваку цену прилагођавао, али никад није започињао свађу, увек је тражио излаз, прихватљива решења. Још увек не схватам шта се могло десити. Не схватам.

Поред Мише, још пар људи сам убедио да остану. Дима Козак, који је био руководилац правне службе, већ је био написао молбу за одлазак. Убедио сам га да остане – и он се вратио. Тада је, иначе, доста људи отишло из Смолног, и то не само руководилаца.

•••

Марина Јентаљцева: Молбу за отказ написала сам последњег дана рада Владимира Владимировича у Смолном. Одлазила сам ни у шта, нисам имала никакав резервни посао. Радити са Путином било је тешко, али веома интересантно. Радити са паметним људима иначе је занимљиво. И нисам могла да замислим да радим са неким другим.

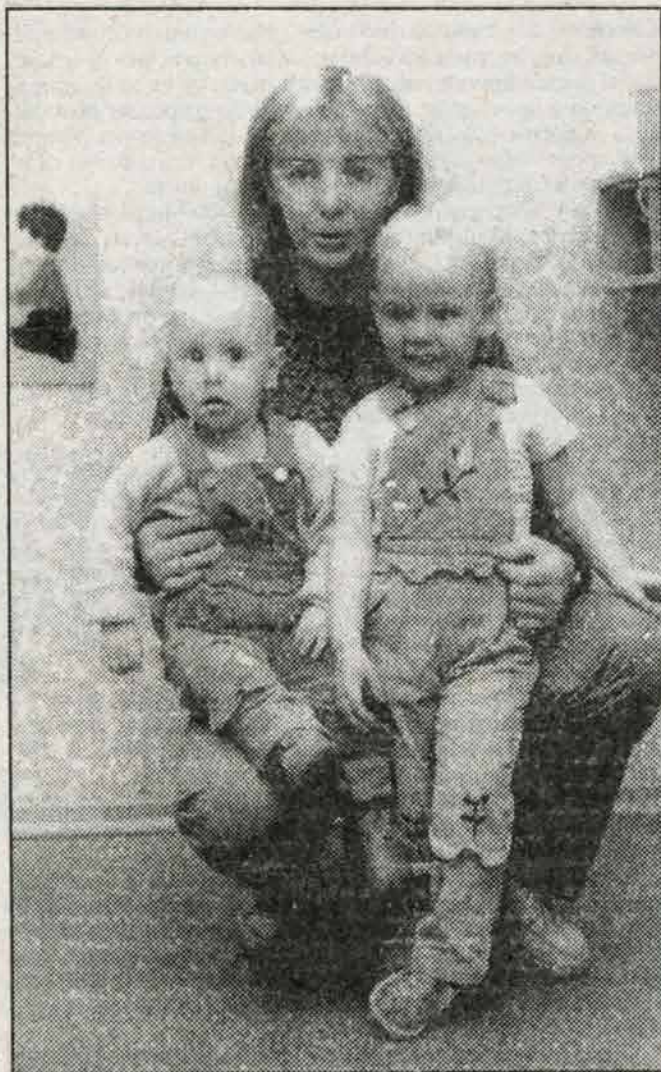
Владимир Владимирович је нагађао моје расположење још пре него што сам дошла код њега са молбом. Почео је да ме одговара: "Марина, због чега сте одлучили да одете? Сачекајте, немојте." Рекао ми је да не зна где ће да ради сада и није сигуран да ће моћи у будућности да ми понуди неки посао. Одговорила сам: "Независно од тога да ли ћете моћи да ми понудите посао или не, нећу овде да радим."

Када сам му донела молбу да потпише, сузе су ми биле наврх трепавица. Он је то приметио, покушао да ме смири: "Мариночка, немојте тако да се секирате." Покушала сам да се приберем: "Добро је, извините, нећу више." А он поново: "Немојте тако да се секирате, молим вас."

Наравно да сам све то тешко преживљавала. Било ми је жао што се завршава занимљив и значајан период мог живота. Али сам, ипак, била апсолутно убеђена да ће све бити у реду са Владимиром Владимировичем, знала сам да тако паметан човек не може остати нетражен.

•••

– У јулу се цела породица преселила у викендицу, коју сам градио пар година, и живели смо тамо у ишчекивању – јер сам био "свима страшно потребан" и обавезно ће ме негде позва-

Владимирове најдраже девојке: Људмила, Маша и Катја

ти. Анатолиј Александрович је чврсто рекао да ће ме обавезно поставити за амбасадора. Тада је разговарао са Примаковом и рекао ми је: "Разговарао сам са министром – бићеш амбасадор." Наравно да сам сумњао у то, али ми је било непријатно да одговорим Собчаку: "Анатолиј Александровичу, па то је глупост белосветска! Не само ја, него и ви нећемо видети никаквог амбасадора као ни своје уши!" Тако се и десило.

Собчак је био онај прави

Анатолиј Александрович Собчак био је смотиван човек. Увек је волео да буде у центру пажње, да се о њему говори. При томе, чини ми се да му је било на неки начин свеједно да ли га руже или га хвале. На почетку свог рада у Ленсовјету он је пар пута дозволио себи да се оштро изрази о војсци. Генерале је назвао тупсонима, иако није стварно тако мислио. Знам то. Собчак је имао добар однос према војсци. Ето, рекао је, у жару. Мислио је да јавност подржава такво мишљење – и рекао је. Грешка.

Генерали га нису мирисали. Једном је било заседање војног корпуса, или тако нешто. Он сам је члан савета Ленинградског војног округа, и то заседање је било записано у његовом плану. У то време у град је стигла Ала Борисовна Пугачова²¹. Он ми каже: "Слушај, позови генерале и реци да не могу да дођем." Он је стварно желео да сачека Пугачову. А генерали су померили заседање због њега – наљутиће се. "Морате", кажем, "да дођете." – "Ма, реци да сам се разболео." Ипак је отишао на аеродром да сачека Пугачову.

Зовем команданта: "Знате, Анатолиј Александрович неће моћи да дође. Он се разболео." – "Стварно? Добро, хвала што

сте јавили." После две недеље срео сам команданта и он ми је љутило рекао: "Значи, разболео се, је л?" Видео је на телевизији да је Собчак дочекао Пугачову и касније отишао на њен концерт. И непристојно је прокоментарисао за Алу Борисовну, иако она није била крива: "Ове... значи, има времена да чека? Чак је и оздравио. А за државне послове нема времена?"

● **Када је Собчак путовао у Париз, где сте тада били?**
– У Петербургу, иако сам тада већ радио у Москви.

● **Испричајте.**
– Шта да испричам?

● **Била је то нека мутна прича око његовог одласка...**
– Ништа мутно. Био сам у Петербургу, састао сам се са њим, одлазио сам код њега у болницу, посећивао га.

● **Дошли сте само да се поздравите?**
– Не, нисам се поздрављао, ишао сам код њега у посету у болницу, и то је све. Био је на кардиологији, а касније га је директор Војномедицинске академије, Јура Шевченко, преместио код себе.

Његови пријатељи, мислим 7. новембра, послали су из Финске санитарски авион и он је тим авионом превезен у Француску, у болницу.

● **Тек тако, нико ништа није организовао, само су послали авион?**

– Да, пријатељи су послали авион. Био је 7. новембар, у земљи се славило, па је његово одсуство из Санкт Петербурга примећено тек десетог.

● **Споља гледано, све то изгледа као специјална операција на добром професионалном нивоу.**

– Није ваљда? Ничег посебног ту није било. Новине су писале да су га одвезли без контроле. Уопште није тако, он је прошао царинску контролу и пасошку контролу. Све како треба. Добио је печате. Сместили су га у авион. То је то.

● **Аплауз. Да ли су могли да га ухапсе?**

– Вероватно су могли. Али не схватам због чега.

● **Још увек не схватате, је ли?**

– Не, због чега? Њему су приписивали неку мутну причу око стана. Покренули су поступак. То је, на крају крајева, пропало. Али Собчака су малтретирали четири године, а затим су несрећника шетали по целој Европи.

● **Да ли сте се ви лично бавили том причом?**

– Нисам, искрено речено, нисам чак био упознат са детаљима, касније сам их сазнао.

● **Да ли је вама можда било интересантно да сами све то ископате и да све ранжистите до краја, да бисте схватили са каквим човеком сте радили? Или ви уопште нисте сумњали?**

– Знате, апсолутно сам био убеђен да је он био поштен човек, сто посто, јер смо били заједно неколико година. Једноставно, знам како он размишља, о чему, шта су његове вредности, а шта нису, на шта је он спреман, а на шта није.

Сећате се епизоде из филма "Штит и мац" кад су покушали да врбују совјетског официра? Њему су рекли: "Не мислите, ваљда, да ћемо вам дозволити да умрете као херој? Ето, већ је и слика објављена, на којој сте у немачкој униформи. Готово је, издајник сте." Наш официр се дочепео столице и покушао да удари дрзника. Овај га је устрелио и рекао: "Хм, да, није то била добра идеја од почетка. Није требало да га улењујемо. Изгледа да је репутација овог официра у отаџбини беспрекорна."

Исто је и са Собчаком. Он је поштен човек са беспрекорном репутацијом. Више од тога, он је веома упечатљив, отворен, талентован. Анатолиј Александрович, иако смо сасвим различити, много ми је симпатичан. Искрено волим такве људе. Он је – прави.

Мало ко зна да смо Анатолиј Александрович и ја имали блиске, пријатељске односе, пуне поверења. Посебно смо много разговарали за време путовања ван земље, када смо фак-

тички бивали сами по неколико дана. Мислим да га могу назвати старијим пријатељем...

Овај разговор вођен је два дана пре трагичне смрти Анатолија Собчака. У граду Светлогорску, 19. фебруара, он је преминуо од срчаног удара.

Све је изгорело до темеља

•••

Људмила Путин: Тог лета 1996. године, одмах после избора, преселили смо се ван града – у кућу коју смо градили шест година, отприлике сто километара од Питера. Тамо смо живели месец и по дана. Шили смо завесе, сређивали, премештали намештај. Чим смо све то завршили, кућа је изгорела. То је досадна прича. Изгорела је до темеља.

Марина Јенгаљцева: Отишли смо колима у викендицу Путинових. Само што су је завршили. Отишли смо прилично касно, било је скоро вече. Ја и мој муж смо планирали да се вратимо истог дана, али Владимир Владимирович и Људмила Александровна су нас убеђивали: "Немојте, сад ћемо сауну да наложимо." Њихове девојчице су врискале: "Нека Светуља остане!" Светуља је наша кћерка.

•••

– Кућа је била од цигле, а изнутра обложена дрветом. Тог дана био сам са женом и децом у викендици, скоро смо се тамо уселили. Дошла је код нас Марина Јенгаљцева, моја секретарица, са мужем и кћерком. Ми мушкарци смо сишли у сауну, која је била у приземљу куће. После сауне, окупали смо се у реци и вратили се у собу. Одједном чујем неку буку. Затим – дим и ватра букну! Почео сам да се дерем својим командним гласом да сви напусте кућу. Горела је сауна.

Катја је била у кухињи и нешто јела. Показала се као најдисциплинованија. Кад сам викнуо: "Напоље!", она је бацила кашику на сто и трком излетела, чак није ни питала због чега. Затим, већ на улици, стајала је и гледала. А ја сам отрчао горе.

•••

Марина Јенгаљцева: Већ смо пошле да ставимо децу на спавање. Катја је још била доле, а Маша у кревету. Моја Светуља отишла је у приземље, и Људмила Александровна је била тамо.

Кућа је била на спрат, не могу да кажем да је била велика. Ступениште се налазило у центру, са леве и десне стране од њега била је по једна соба. Први пут сам била у тој кући. Када се сауна запалила, у целој кући је нестало струје. Кратак спој, вероватно. Био је мрак.

Одмах сам осетила угљен-моноксид и изгубила сам се. Одједном Владимир Владимирович виче: "Сви напоље", или нешто слично. А ја не могу да се снађем!

Ватре још није било, само дим и угљен-моноксид. Просто се гушиш. Свуда је мрак. Некуд сам потрчала. Он ми одоздо виче: "Марина, силази доле!" Одговарам: "Не могу да пронађем излаз!" То је било последње што сам викнула. Пузим и рукама тражим ступениште. Размишљам: мора да је негде ту. Касније се испоставило да сам отпузила у другу собу, а ступениште промашила.

•••

– Дима је било толико да се није видело ступениште. На спрату и Марина и Машка, старија кћерка, врте се у круг и не знају где да беже, чак нису виделе једна другу. Узео сам Машу за руку и извео је на терасу. Затим сам скинуо чаршаве, спојио их и везао за ограду терасе, и кажем Машки: "Силази доле!" Она се уплашила: "Нећу, плашим се!" Подвикнуо сам: "Сад ћу да те бацам као кученце! Зар не схваташ да гори кућа?!" Ухватио сам је за оковратник и пребацио преко ограде. Доле су је прихватили.

•••

Марина Јенгаљцева: Одједном сам напипала руку Владимира Владимировича. Очигледно да се он попео на спрат. Гурнуо ме је на терасу. Тада се цела кућа запалила. Прво уопште

није било ватре, а затим се све одједном запалило. Не као на филму: прво тепих, затим завеса... Све су то глупости. Све се запалило истовремено у трен ока. Неко ми је испричао да се ослобађа неки гас који је страшно запаљив. Да скратим причу, само ватра.

•••

– После Маше спустио сам Марину. Везао сам пар чаршави и пребацио их преко ограде. Док се спуштала доле, уплашила се и отворила прете. Могла је да се повреди јер је ступениште било поплочано каменом. Али ухватио ју је њен муж, истина, изврнуо је зглоб. Није било страшно, исправили су га. Одједном сам се сетио да је у соби остала актегланна са новцем, сва наша уштеђевина. Размишљам: како ћемо без пара?

Вратио сам се, тражио, пипао сам... Осећам – ако наставим још пар секунди, онда више нећу морати да журим... Одустао сам од тражења свог блага. Излетео сам на терасу, ватра је буктала. Прескочио сам ограду, дохватио чаршаве, почео да се спуштам. Одједном – изненађење – био сам као од мајке рођен, успео сам само да се умотам чаршавом. Замислите слику: кућа у пламену, го човек умотан у чаршав силази доле, једра лепршају на ветру, а около се скупио народ, ћути и са радозналешћу све посматра.

Поред куће су била два аутомобила. Доста су се загрејали. А кључеви од кола у кући. Кола су убачена у брзину, а врата – закључана.

•••

Марина Јенгаљцева: Остали смо без кључева, све је остало у кући. Људмила Александровна каже: "Хајде да гурамо." Имали смо "деветку"²². Ја вичем хистерично: "Нек ђаво носи та кола! Кућа гори!" Она ме је зачуђено погледала. Каже: "Па, добро, затребаће још." Узима камен и баца га у прозор. Избацује кола из брзине и некако их гурамо. Исто тако и друга. Затим сам стајала и ћутећи гледала како гори кућа. То је био

Зрела деца: Маша (десно) жели да, кад порасте, буде менаџер, а Катја дизајнер за ентеријер

Исконско пријатељство човека и пса: игра са кавкаским овчаром Малишом

потпуни шок за мене. А Људмила Александровна прво што је рекла: "Хвала Богу да су сви живи и здрави!"

•••

— Кућа је горела као свећа. Стигли су ватрогасци. Али нестало им је воде. А језеро је буквално поред куће. Говорим: "Како то, нестало воде? Имате цело језеро." Они су се сагласили: "Имамо језеро, али немамо прево." Углавном, ватрогасци су долазили и одлазили три пута, док све није изгорело до темеља.

У целој тој причи девојчицама је било најтеже. Оне су из стана тамо пренеле све своје богатство — све играчке, све барбике које су дуго скупљале. Мања је касније причала да после тога није могла да спава неколико месеци. Све што им је било најдраже однеле су тамо.

Кад су ватрогасци урадили тест, закључили су да су за све криви грађевинци: нису прописно направили пећ. Ако су они криви, морају да надокнаде штету. Прва варијанта — да исплате новац. Али који износ? Кућа је изгорела 1996. године. Градили смо је око пет година. Добро се сећам како сам 1991. куповао циглу — три рубље комад. Испоставило се да није довољно, па сам докупио, али већ за седам рубаља по комаду. Већ су биле друге цене... Углавном, било је тешко то обрачунати.

Зато ми се друга варијанта више допаде: они морају све да реновирају у истом обиму радова. Тако је и урађено. Изградиле су исту конструкцију, сами су узели за подизвођача предузеће из Пољске, које је све и урадило. Радови су завршени за годину и по дана. Све је било као пре пожара, чак и нешто боље. Само што смо замолили да сауну избаце.

•••

Људмила Путина: На губитак куће сам гледала филозофски. После тога сам схватила да ни кућа, ни новац, ни ствари нису вредни да се због њих човек напреже у животу. Знате зашто? Јер једног дана све то може просто да изгори.

•••

- Таква је традиција у нашој земљи — сва важна питања решавају се у сауни. Како је сада?

— У сауни се углавном бања. Ни тада нисмо решавали никаква питања. То је био помен претходном радном месту, ако желите.

ЧИНОВНИК

Ово је наш град

- Шта се даље дешавало са послом? Напустили сте губернатора Јаковљева, нисте постали амбасадор...

— Прошло је пар месеци после нашег пораза на изборима у Питеру, а још увек сам био без посла. Углавном, није била повољна ситуација, а и породица је ту... Требало је нешто предузети. А у Москви неко неодређено стање: те ме зову да радим, те не зову.

- И ко је на крају позвао?

— Бородин, ма како то било необично.

Мој долазак у администрацију председника од самог почетка био је на иницијативу Павла Бородина, управника послова председника. Не знам због чега ме се он сетио. Пар пута дотад смо се у животу видели. То је, у ствари, било све.

Бородин је разговарао о мени са тадашњим шефом администрације председника, Николајем Јегоровом. Овај ме је позвао у Москву и понудио ми да будем његов заменик. Показао је предлог указа председника, рекао је да ће следеће недеље председник Јељцин потписати — пријем на посао. Прихватио сам: "Добро. Шта ћу сада да радим?" — "Врати се кући, у Питер. Када потпише, зваћемо те."

Отишао сам, а буквално после два-три дана Јегорова су разрешили и за шефа администрације поставили Анатолија Чубајса. А Чубајс је укинуо радно место које су ми нудили. Тако да нисам тада отишао у Москву.

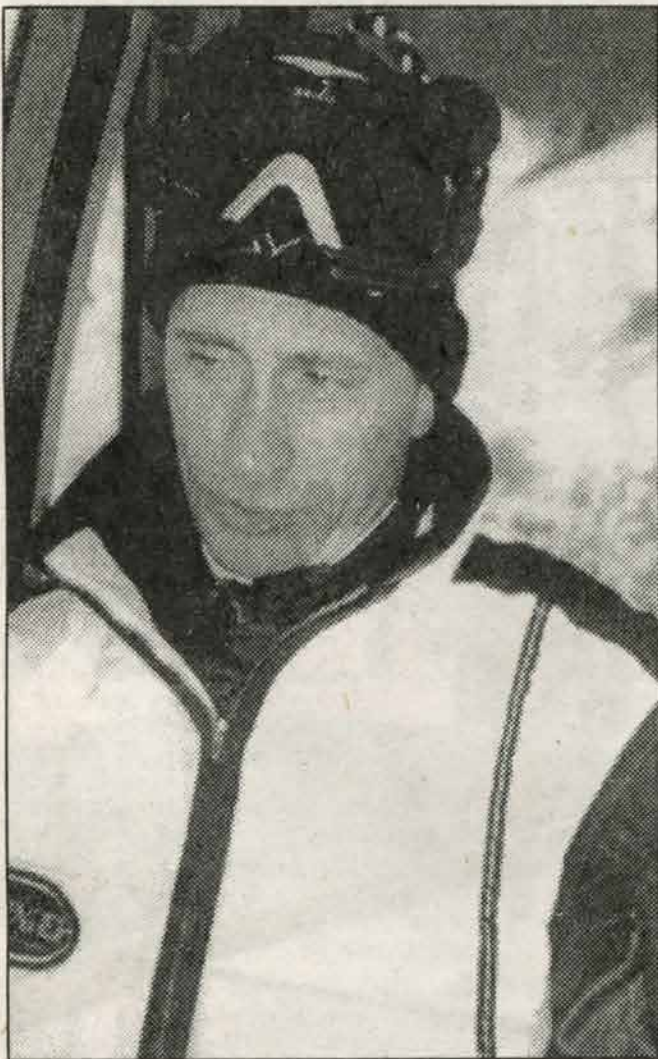
Прошло је још неко време. Била је већ формирана влада Черномирлина, а за његовог првог заменика био је постављен Алексеј Алексејевич Бољшаков. Наш, из Питера. И на једном пријему — то сам касније сазнао — он је и рекао Бородину: "Шта је то било? Обећали сте да запослите човека, а оставили сте га, и он тако седи без посла." Бородин се наљутио: "Нисам га оставио. То је све ваш пријатељчић Чубајс поква-

дио." – "Онда га узми код себе", предложио је Бољшаков. Бородин је мислио да ја нећу да радим у Управи послова, јер сам навикао на друге послове. Бољшаков је био упоран: "Онда нешто измисли." Тиме се и завршило. Бородин је обећао да ће да размисли. И измислио је, али о томе сам сазнао касније.

Позвао ме је Љоша Кудрин. Он је тада био начелник Главне контролне управе председника. Дођи, говори, да видимо шта можемо да урадимо, ликвидирано је једно радно место, али то није крај. Дошао сам. Састао сам се са Кудрином. Он је разговарао са Чубајсом, и овај је, пре свог одласка на одмор, предложио да дођем на чело Управе за односе са јавношћу. Некако ме то није баш одушевило. Али шта да радим? Ако треба са јавношћу, нека буде са јавношћу. Ипак је то администрација председника. Углавном, пристао сам.

Кудрин и ја отишли смо његовим колима на аеродром. Успут ми је рекао: "Слушај, хајде да честитамо Бољшакову. Он је наш, из Питера, постао је први заменик." – "Хајде." Назвали смо Бољшакова директно из кола. Спојили су нас. Љошу су, као начелника Главне контролне управе, са свима спајали. Алексеј је честитао Бољшакову и рекао: "Ево, и Волођа Путин ти честита. Овде је, поред мене." Бољшаков одговара: "Дај му слушалницу." Узимам слушалницу и чујем: "Где си?" – "Како то где сам? У колима. Идем са Аљошом на аеродром. Имам лет за Питер." – "А где си био?" – "У Кремљу. Разматрали су питање мог запошљавања. Бићу начелник Управе за односе са јавношћу." – "Назови ме за тридесетак минута." А кола су се приближавала аеродрому.

Већ сам био кренуо на укривање, али у последњем моменту успео сам да добијем Бољшакова. Он ме пита: "Слушај, можеш да останеш? Сутра да идеш код Бородина." Нисам схватио о чему је реч, али сам остао. Није ми чак ни пало на памет да Бољшаков може да мисли на мене.

Свестрани спортиста: често на снежним стазама

Не знам из којих разлога је он то учинио, а незгодно ми је било да питам. Имам само једно објашњење за то, друго не постоји. Алексеј Алексејевич је био позната личност у Питеру. Први заменик извршног одбора Ленсовјета, човек који је реално руководио градом. Говорили су о њему, по правилу, као о добром пословном, енергичном човеку, добром раднику. Њега је збрисао демократски талас, иако је он био неки ортодокс, али Собчак је одлучио да он мора да оде.

Бољшаков се нашао скоро на улици, нешто је радио, али никоме није пало на памет да он поново може да заузме неку важну функцију, а још мање у Москви. С времена на време Бољшаков се појављивао у Смолном, својим послом. И ниједном га нисам оставио да чека. Одмах сам прекидао све послове, избацивао сам све из канцеларије, сам сам излазио у пријемну: "Алексеј Алексејевич, изволите." Никала нисмо били блиски, али је он то, можда, запамтио...

Ујутро сам отишао код Бородина, он ми је понудио дужност свог заменика.

Тако сам се нашао на Старом тргу у Москви августа 1996. године као заменик управника послова председника. Водио сам правни одсек и државну својину у иностранству.

•••

Људмила Путина: Сећам се да то питање није стајало тако: ићи у Москву или не ићи? Било је јасно да се ићи мора. Не могу чак ни да кажем да смо ја и Волођа нешто посебно разговарали о новој функцији. Волођа је рекао да су понудили нови посао који му баш и не одговара, али да нема другог. Затим се појавила друга понуда.

Нисам желела да одем из Петербурга. Само што смо почели да живимо у свом стану, а сада опет све државно. Али зашто да се жалим? Сменгај у Архангелском. Кућа је, истина, стара, стар је и намегтај, али је на спрат, шест соба. Две доле, четири горе – супер! И Москву сам одмах заволела. Необјашњиво, једноставно, одговарао ми је тај град – можда клима, можда улице, можда уређеност. Питер сам одболовала. Дошла сам у Москву и одмах сам оздравила. Муж се дуже навикавао на Москву, али се, изгледа, навикао. Од саме помисли да живот кључа, осећаш се комфорно.

•••

– Не могу да кажем да нисам волео Москву. Једноставно сам више волео Питер. Али Москва је, очигледно, европски град. Има она, наравно, своје проблеме, али овде ипак кључа живот. Морам да признам да је Питер ипак провинција, макар политичка.

Путовао сам, упознавао...

● Невероватно брзо сте направили каријеру у Москви. Практично сваке године напредовање. Године 1997. – начелник Главне контролне управе, 1998. – први заменик шефа администрације председника, водили сте регионе, 1998. – директор ФСБ-а, а касније и секретар Савета за безбедност. Августа 1999. – премијер и од 31. децембра – в.д. председника. Било вам је интересантно свиме тиме да се бавите?

– Уопште није. Био је моменат кад сам планирао да напустим администрацију председника.

● Када?

– Кад сам радио у Контролној управи, посао такав... сам по себи недовољно креативан. Важан је, неопходан, све разумем, али незанимљив за мене. Не знам чиме бих се бавио, али бих ипак отишао. Вероватно бих отворио неку адвокатску канцеларију. Тешко је рећи да ли бих могао од тога да живим, али је то бар било интересантно. Доста мојих пријатеља се баве тиме и добро им иде.

● А зашто нисте отишли?

– Док сам размишљао, поставили су ме за првог заменика шефа администрације председника, и почео сам да се бавим регионима, контактима са губернаторима. Мислим да је тај посао био најинтересантнији. Тада сам, знате, успоставио добре односе са многим губернаторима. Постало ми је јасно

да је рад са регионалним лидерима један од најважнијих правца деловања у земљи. Ипак, говори се да је поремећена вертикала управљања, ето, и морамо да је успоставимо.

● А да ли је то потребно губернаторима? Да ли су они спремни да се поређају у вертикалу?

– Јесу, спремни су. Јер су губернатори део државе и такође испаштају од мана управљања. То питање морамо заједно са њима да решимо. Неком се можда нешто неће допасти, не можеш свакога да задоволиш, али може да се пронађе нешто заједничко у прилазу. Такође, било ми је занимљиво да упознам земљу. Где сам ја радио? У Петербургу, ван земље... Наравно да су седам година рада у Питеру добро искуство, како приредно, тако и руководеће. Али Питер ипак није цела држава. Имао сам жељу да путујем, да све видим.

Баш вам хвала, момци

● Зашто сте онда напустили то интересантно место после пола године и отишли за директора ФСБ-а? Привлачило вас је да се вратите у органе?

– Није ме привлачило. Није, само што ме нису ни питали: желите – не желите, чак нису ни наговестили да уопште постоји таква могућност. Председник је, једноставно, потписао указ...

● А шеф администрације тада је био Валентин Јуманов?

– Да. Седим у кабинету, zazвонио је телефон: можеш ли идиш на аеродром да сачекаш Киријенка? Тада је он био премијер и враћао се из посете председнику који се одмарао у Карелији. Кажем: "Могу." Шта је то одједном, помислих. Одмах сам посумњао да нешто није у реду. Долазим на аеродром – излази Киријенко: "Здраво, Волођа! Честитам ти!" Питам: "На чему?" А он: "Указ је потписан. Постављен си за директора ФСБ-а." Баш вам хвала, момци... Не могу да кажем да сам се обрадовао. Нисам имао жељу да по други пут уђем у исте воде.

Разумете, ипак је у установама тог типа врло тешко радити. Сећам се: прилазиш згради КГБ-а, где сам радио, и као да те у струју укључују. Не знам, можда је то само код мене тако

било, али мислим да се исто дешавало већини. Човек тамо живи под сталним унутрашњим притиском. Папири су сви тајни, не смеш ово, не смеш оно.

Па ниси могао ни у ресторан да одеш! Рачунало се да у ресторан иду само проститутке и шверцери. Шта ће пристожан радник органа безбедности у таквом друштву?

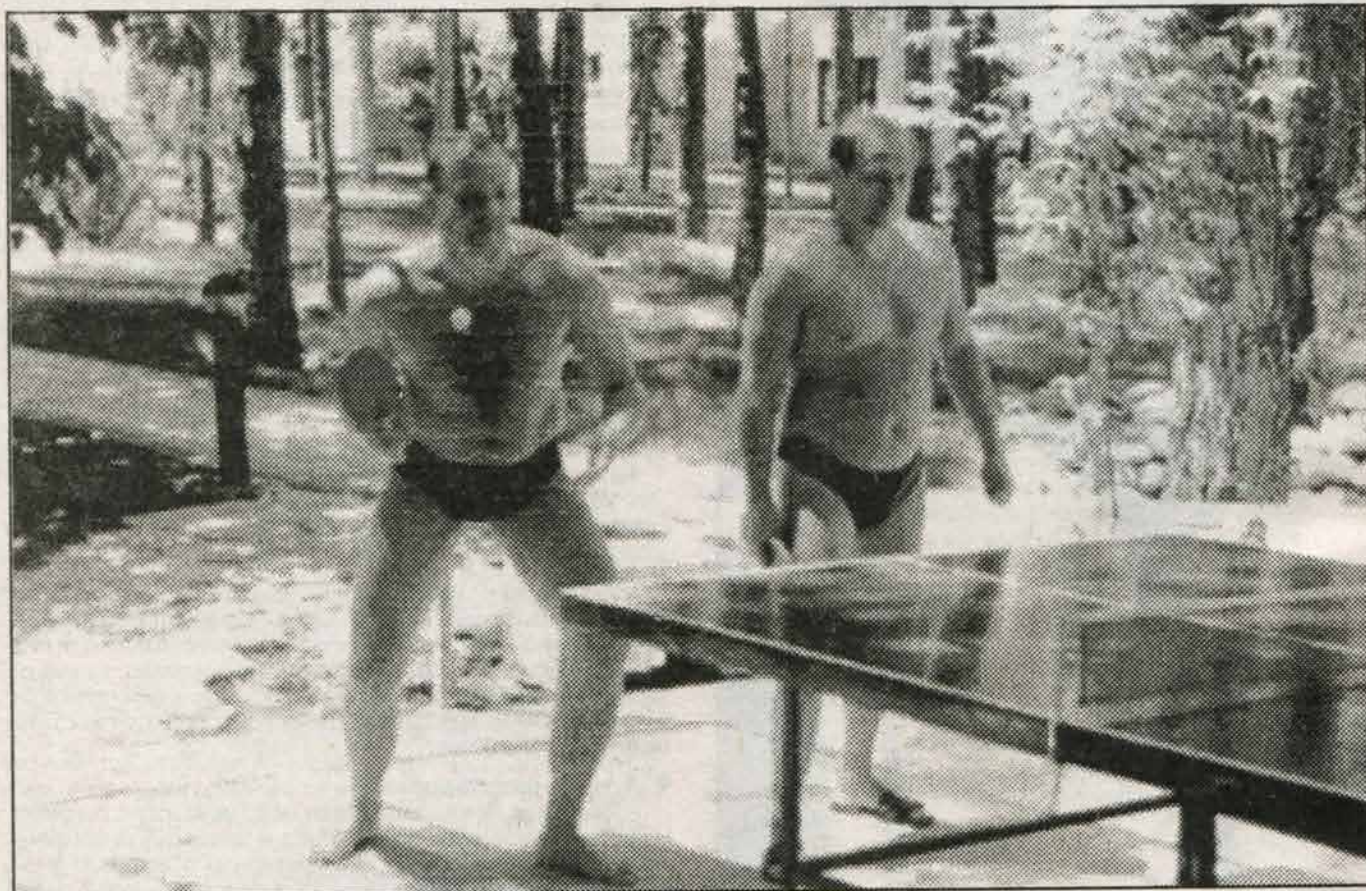
Такође, ако си радник обавештајне службе, увек си објекат потенцијалне провере. Нешто се распитују за тебе. Можда се то и не дешава често, али ипак је непријатно. А састанци су сваке недеље! А план рада свакодневно! Немојте да се смејете. Тамо постоји свеска са назнаком "Поверљиво". Петком долазиш, отвараш, пишеш план рада за недељу дана – за сваки дан. При томе мораш сваки дан да се уписујеш, и време да упишеш.

Упитаћете се: дали је у Кремљу боље? Али овде имам другу позицију. Сада ме више нико не контролише. Сада ја све контролишем. А тамо су били шеф сектора, шеф одсека. Отварају план: шта је урађено за недељу дана? И почињеш да им полагаеш рачуне, разлоге због којих нешто није урађено. Објашњаваш: то је велики посао, не можеш одмах тек онако да га урадиш. Зашто, онда, питају, то уписујеш у план, пиши оно што можеш да урадиш. Причам о томе да бих објаснио како је радити тамо. Наравно, све то вас притишће.

Уз то, толико сам интересантно и разноврсно живео после одласка из КГБ-а. И тако, улазим ја у кабинет директора ФСБ-а, дочекао ме је Николај Ковалов, мој претходник на тој дужности. Отвара сеф и говори: "Овде код мене је поверљива свеска. Овде – мени." Са тугом гледам на све то.

...

Људмила Путин: То је било једино Волођино постављење о коме смо се саветовали у породици – функција премијера. Што се тиче ФСБ-а, сећам се да смо о томе причали два-три месеца пре тога и он ми је рекао да никако неће то да прихвати. Шетали смо се по Архангелском и разговарали о његовом послу и тада ми је рекао да је место на које сигурно не би волео да пређе – ФСБ. Разумела сам и зашто. То би било поновно враћање затвореном животу.

У Немачкој се (због доброг пива) угојио три конфекцијска броја

Док је Волођа радио у КГБ-у, имали смо врло затворен живот. Тамо не смеш да идеш, ово не смеш да кажеш, са овим смеш да контактира, а са оним не смеш. И касније, није му било лако да одлучи да напусти КГБ, он је одлазио као заувек.

Била сам на одмору на Балтичком мору кад ме је позвао и рекао: "Буди тамо пажљивија, јер су ме вратили тамо где сам почео." Помислила сам да су га поново вратили на функцију заменика Боролина, односно спустили ниже. Никако нисам могла да дешифрујем његове речи.

Помислила сам, док се одмарам, нешто се десило у земљи, изгледа да се стање променило. А он ми је поновио: "Вратили су ме тамо где сам почео." Кад ми је то поновио трећи пут, схватила сам. По повратку са одмора питала сам га како се то десило. Одговорио ми је: "Само су ме поставили." Више нисам имала питања.

Кад је Волођа дошао у ФСБ, понудили су му да постане генерал. Он је остао у цивилној служби, јер генералима не командује пуковник, већ човек који је за то способан.

Да ли се некако одразила нова дужност на наш живот? У суштини није. Само што сам морала да прекинем контакт са својим познаницима, брачним паром из Немачке. Мислила сам – привремено, али до данас нисмо обновили контакте.

•••

- **Како су вас прихватили у ФСБ-у? Дошао је неки пуковник...**
– Са опрезом су ме прихватили. Касније је то прошло. Што се тиче пуковника... Хајде то да рашчистимо. Под један, ја сам пуковник у оставци. Службу сам завршио као потпуковник. Али то је било пре десет година. Ових десет година имао сам другачији живот. И дошао сам у ФСБ не као пуковник, већ као цивилно лице, са функције првог заменика шефа администрације председника.
- **Значи, постали сте фактички први цивилни руководиоци органа безбедности?**
– Наравно, али на то нису обратили пажњу – ко из глупости, ко из незнања, а неко намерно.
- **Док сте били тамо, доста се променио руководећи састав?**
– Променио се, али не много. Иначе, нисам повлачио нагле потезе. Једноставно, проценио сам ситуацију и људе и кренуо са променама које сам сматрао неопходним.
- **А зашто је Јевгениј Примаков говорио да сте свуда поставили људе из Лењинграда?**
– И још је говорио да сам свима дао отказе а запослио не зна се кога. А ја сам окупио сав тим ФСБ-а и довео код Примакова на састанак. Испоставило се да су сви на месту, никога нисам отпустио. Касније се Примаков извинио, рекао је да су га погрешно информисали.
- **Да ли је истина да сте се, док сте били директор ФСБ-а, састали са Владимиром Крјучковом?**
– Истина.
- **Случајно?**
– Не, није било случајно. Доста активно сам сарађивао са ветеранима.
- **Поново се прича о могућности спајања ФСБ-а са МУП-ом. Како ви на то гледате?**
– Негативно. Специјалне службе су се већ формирале и да се нешто поново ломи – није добро. Такође, са позиције интереса ресора, можда је то и нормално, али са позиције политичких интереса, бескорисно је – боље да се добија информација од два извора, него од једног.
- **А можда је боље да они једно друго контролишу, и да се не договарају између себе?**
– По мени, не. Сетите се Немачке 1933. године. Свако мора да прати свакога – то је принцип Гестапоа.
- **Занимљиво да су вас двапут постављали на функцију на којој је пре вас био Сергеј Степашин, такође из Петербурга. И у ФСБ-у, тада ФСК, и на функцију премијера. О Степашину су у ФСБ-у говорили без симпатија?**

– Обрнуто, добро су о њему говорили, јер се он у ФСК-у понео неочекивано зрело, чиме је изазвао поштовање многих, укључујући и мене.

Собчак је снажно подржавао постављење Степашина на функцију начелника лењинградске управе ФСК-а. Тада сам већ радио у администрацији града. Сећам се, Собчак ми је саопштио после пуча да на чело ФСК-а долази демократа. Уопште ми се то није допало, иако сам према Собчаку гајио симпатије. Али... Милиционер неки... Код нас у ЧК (Чека) никад нису баш волели милиционаре. Уз то, човек који никада није имао везе са органима безбедности. Не, наравно, искрено, није ме увредило што је он представник демократског таласа.

И сам сам био из те средине. Али постало је немирно. Сећате се у каквој су се ситуацији нашли тада органи безбедности? Присталице тог таласа желеле су да руше, ломе, растргну, предлагало се да се обелодане спискови агентуре, да се обелодане активности.

А Степашин се понео сасвим неочекивано. Фактички, он је својим демократским ауторитетом покрио специјалне службе Лењинграда. Од самог почетка је чврсто рекао: "Ако ми верујете, онда ми и верујте. Што је могуће објавићемо, али ништа што ће ићи на штету државе нећемо радити." Морам да му скинемо капу, он је успео да успостави конструктивне односе са оперативним и руководећим саставом. Њему су веровали, то је истина.

Касније сам срео Степашина и у Москви, иако нисмо имали блиске, пријатељске односе. Али, сећате се, после оставке из ФСК-а он је радио у апарату владе. Тада сам већ био у администрацији председника. И када се решавало питање ко ће бити министар правде, предложио сам Степашина. Пре тога сам свратио код њега и питао га: "Сергеј, да ли то желиш? Не знам да ли ће се десити, али сам спреман да те подржим." Одговорио је да жели, јер му је досадило да вуче папире.

Нисам се изненадио

- **Да ли сте се обрадовали када су Степашина поставили на функцију премијера?**
– Јесам.
- **А да ли сте знали да се тада разматрало питање и ваше кандидатуре за ту функцију?**
– Када су га постављали за премијера? Нисам. Није ми чак ни на крај памети било.
- **Он је био премијер само пар месеци. Није могао да сакрије колико је за њега била болна оставка. Да ли сте разговарали са њим у четири ока?**
– Јесам, он зна да ја немам везе са његовим разрешењем. Али, у сваком случају, било је страшно непријатно када су ме непосредно пре разрешења Степашина позвали телефоном и замолили да ујутро дођем код Јељцина у Горки. Било нас је четворица – Борис Николајевич, Степашин, Аксјоненко и ја. Председник је Сергеју саопштио за његову оставку. Замислите моје стање! Био сам, ипак, његов пријатељ. Некако нисам имао због чега да му се правдам. Шта бих рекао: "Сергеј, у сваком случају ће те разрешити." Али то не можеш наглас да изговориш. Не можеш језик да помериш. Наравно, било је врло непријатно.
- **А кад сте изашли од Јељцина, да ли сте разговарали?**
– Поздравили смо се, то је све.
- **И никада више нисте се враћали том јутру када бисте се срели?**
– Враћали смо се. Мислим да је у њему било горчине. Не према мени, али горчине је било. Пролази време, заборавиће се. Споља гледано, он није урадио ништа због чега би могао да буде разрешен. Али председник је мислио другачије. Очигледно да је он полазио не само од она два-три месеца док је Сергеј био премијер...
Борис Николајевич позвао ме је код себе и рекао ми да има идеју да ми понуди функцију премијера, само што је још морао да поразговара са Степашином. Нисам се посебно изненадио. Већ је било јасно да све иде у том правцу. Не мислим на моје постављење, већ на разрешење Степашина. Јељцин није

питао да ли сам сагласан или нисам сагласан да будем постављен за премијера. Само је рекао да је, што се тиче Степашина, већ донео одлуку.

Узгред речено, у разговору са мном он није изговорио реч "наследник". Јељин је говорио о "премијеру са перспективом", и да, ако све буде како треба, он мисли да је то могуће.

Касније, већ преко медија, председник је говорио о мени као о могућем будућем председнику. Изговорио је то наглас да га цела земља чује. И тада, после тога, обасули су ме питањима, ја сам одговорио: "Ако је председник рекао, то ћу и ја учиним." Могуће да то није звучало уверљиво, али другачије нисам могао да одговорим.

Сетате се у каквом стању се земља налазила у то време? До избора је било остало врло мало времена. Борис Николајевич је морао да донесе одлуку. Исти ти губернатори су врло добро осећали да све виси у ваздуху, а они су морали да се одреде. Због чега је онда формирана Отаџбина сва Русија, ако се искрено питамо? Зато што губернатори нису имали алтернативу. А алтернатива мора да постоји.

● На пример, "Јединство"?

– Да.

● ● ●

Људмила Путина: Није ме изненадила тако муњевита каријера мог мужа. Увек сам знала да ако се то дешава, онда је то некоме потребно. Али понекад ухватим себе како мислим: чудно, удата сам за човека који је до јуче био ником познати заменик градоначелника Петербурга, а данас је постао премијер. Али, из неког разлога, увек сам веровала да се тако нешто може десити Волођи.

Ја се не плашим за њега. А нисам ни посебно поносна. Само се дивим. Он је врло усредсређен на циљ, није сујетан, али је баш усредсређен на циљ. Увек се уносио у своју идеју и постигао свој циљ, увек је живео због нечега. Постоје људи који то раде због новца, а он – због идеје. Задовољство му је чинио сам рад. Такви људи, како ми се чини, увек много постижу. Знате, то што сам ја "премијерка", чуђи ме, а то што је он премијер – не.

Марина Јенталцева: Путин је постао премијер, а после пар дана умро је његов отац. Владимир Владимирович је долазио код њега из Москве сваког викенда. У то време он је имао страшно много посла, али без обзира на све, појављивао се једном недељно у Петербургу, макар само на пола дана. Владимир Владимирович се плашио да неће стићи да се опрости са оцем. Али рекли су ми да је он ипак провео са оцем његове последње сате.

● ● ●

Момак ће слупати главу

● Добро, и кад је Јељин целој држави објавио да сте ви његов наследник, ништа није затренило унутра?

– Не.

● Тако сте сигурни у своју снагу?

– Не, није у томе ствар. Сетите се, Селезњов је тада рекао: "Зашто су вам то урадили? Они су вас сахранили." Сви су били сигурни да је то крај. Ни сам нисам искључивао ту могућност. Истина, из других разлога.

Покушају да објасним. Све се то дешавало у позадини тек започете агресије у Дагестану. У дубини душе, закључио сам да је то крај, да се каријера на томе, највероватније, завршава, али моја мисија, историјска мисија – звучи високопарно, али то је истина – састојаће се у разрешавању ситуације на Северном Кавказу. Тада уопште није било јасно како ће се све завршити, али мени, и вероватно не само мени, било је јасно да ће на Северном Кавказу "момак слупати главу". Тако сам на то гледао. Рекао сам себи: па добро, имам неко време – два, три, четири месеца – да разбуцам те бандите. А онда нек ме склањају.

Било је јасно да тамо, у Чеченији, треба ударити по базама. Ипак, искрено речено, све што се радило последњих година, посебно у сфери очувања државе, било је... Како бих то

мекше рекао, да се нико не наљути? То је – аматерство... Верујте ми, још 1990–1991. године тачно сам знао, иако то звучи самоуверено, да ће се са таквим односом према војсци какав се формирао у друштву, и према специјалним службама, посебно после распада СССР-а, држава врло брзо наћи на ивици распадања.

Сада о Кавказу. У суштини, шта је заправо данашња ситуација на Северном Кавказу и у Чеченији? То је наставак распадања СССР-а. Јасно, ово ипак некада мора да се заустави. Да, неко време сам се надао да ће, захваљујући расту економије и развоју демократских институција, тај процес бити заустављен. Али живот и пракса су показали да се то не дешава.

Моја оцена ситуације у августу, када су бандити напали Дагестан: ако ми то сада сместа не зауставимо, Русије, као државе у њеном данашњем облику, неће бити. У том тренутку је било битно да се заустави распадање државе. Полазио сам од тога да ћу морати то да урадим по цену политичке каријере. То је минимална цена коју сам био спреман да платим. И зато, кад ме је Јељин прогласио својим наследником и кад су сви помислили да је то за мене почетак краја, био сам апсолутно миран. Па шта, до ђавола.

Рачунао сам: имам пар месеци да консолидујем оружане снаге, МУП и ФСБ, да бих пронашао подршку у друштву. Да ли ћу имати довољно времена – само сам на то мислио.

● Али нисте могли самостално да донесете одлуку о почетку кампање у Дагестану, а затим у Чеченији. Председник је био Јељин, а на њему је лежала тежина прве неуспеле чеченске операције. А и на Степашину, такође.

– Степашин више није био премијер. Што се тиче Јељина, он је потпуно подржао мене. Веровао ми је и то је све. А ја сам му реферисао о чињеницама спроведених мера.

● Значи, он се уопште није мешао?

– Још једном понављам: он ми је потпуно веровао. При сваком свом сусрету разматрали смо ситуацију у Чеченији.

● Значи да сва одговорност лежи на вама.

– У знатној мери је тако. Скоро сваког дана сам се састајао са првим људима Министарства одбране, Генералштаба, МУП-а, а понекад и два пута дневно – ујутро и увече. И тако, скоро са ручним управљачем, снаге су се консолидовале. Прво што сам морао да урадим – то је да постигнем да се превазиђе неслагање између ресора: када војска не разуме шта ради МУП, а ФСБ критикује све а сама ни за шта не сноси одговорност. Ми смо један тим, један организам. Само тако биће постигнут успех.

● Говорили сте о цени коју сте лично били спремни да платите за кампању на Северном Кавказу. Она је заиста минимална – каријера. Али ипак, цена сваке војне операције мери се људским животима, а и новчаним јединицама, узгред речено.

– Био сам убеђен да, ако сада не зауставимо екстремисте, у догледно време нама прети друга Југославија на целој територији Руске Федерације, југославизација Русије.

● Добро, избацили бисте бојовнике из Дагестана, оградиле Чеченију санитарним кордоном...

– То је бесмислено и технички неизводљиво.

● Решите, да ли чињеница да је Јељин пре много деценија дао Финску, изазива код вас алергију? Одвајање Чеченије у принципу је немогуће?

– Могуће, али није ствар у одвајању.

Чинило ми се да је то било апсолутно јасно. Рећи ћу вам чиме сам се руководио и зашто сам био толико убеђен да постоји опасност која је претила држави. Сви кажу: чврст је, чак жесток – то су мало пријатни епитети. Али нисам ни на секунду посумњао да је и за елементарно политички писмене људе било јасно да Чеченија неће да се ограничи само на независности Чеченије. Она ће бити искоришћена као упориште за наставак напада на Русију. Јер је ипак почела агресија. Они су тамо концентрисали снаге и напали граничну територију. Због чега? Због тога да би бранили независност Чеченије? Наравно да не. Већ због тога да би отргли додатне територије. Да је то захватило Дагестан – готово. Цео би Кавказ отишао,

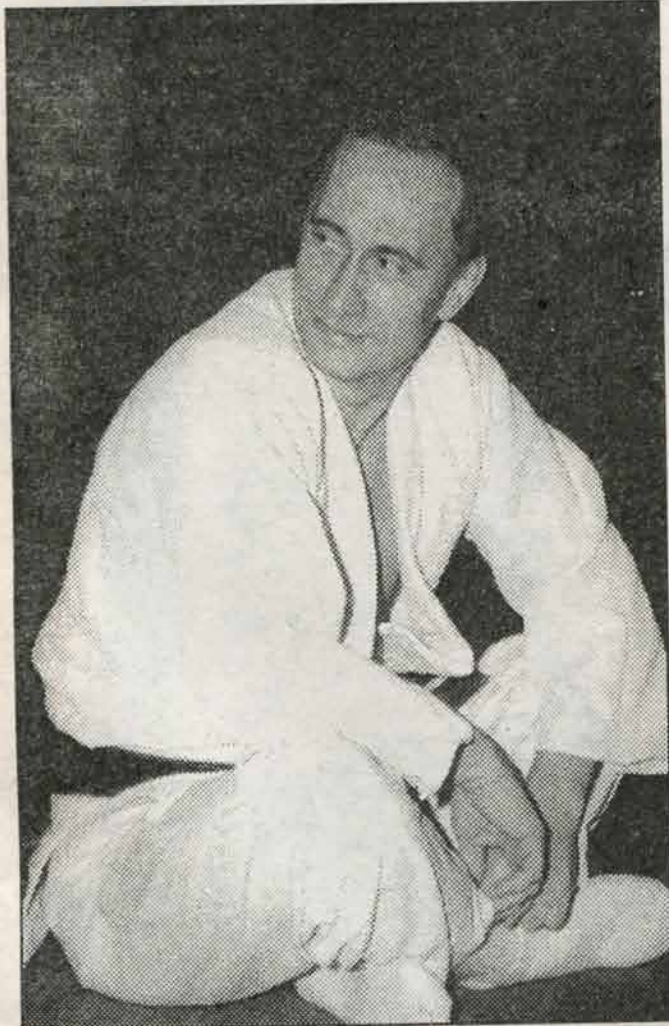
то је јасно. Дагестан, Ингушетија, а затим горе дуж Волге – Башкортостан, Татарстан. Па то је правац у срце државе.

Знате, кад сам замислио реалне последице – јеца ме спопаде. Помислио сам, шта ако се тако настави, колико ће избеглица моћи да прихвати Европа, Америка? Јер дезинтеграција тако огромне земље, наравно, била би глобална катастрофа. И кад сам упоредио димензије могуће трагедије са тим шта ми тамо имамо, нисам ни на секунд посумњао да ми морамо да поступамо онако како ми то сада чинимо, можда чак и чвршће.

Проблем је у томе што нам не би биле довољне никакве оружане снаге ако би се конфликт проширио. Морали бисмо да мобилишемо резерviste и да њих пошаљемо да ратују. Почео би прави рат огромних размера. Или бисмо морали да пристанемо на поделу државе. Одмах би се појавили незадовољни лидери појединих региона, крајева – ми не желимо да живимо у таквој Русији, хоћемо самосталност. И то би кренуло као лавина.

Али да се вратимо на питање независности Чеченије. Претпоставимо да смо пристали на ту независност републике све до њеног отцепљења. Ситуација би била сасвим другачија. Данас сви признају, и правилно то раде, да је неопходно поштовати територијални интегритет Русије и не пружају званичну подршку терористима и сепаратистима. Ако бисмо пристали на њихову самосталност, нашло би се доста земаља које би признале Чеченију и истог дана би почеле да јој пружају снажну и апсолутно званичну подршку. А наша дејства би већ разматрала као агресију, а не као решавање унутрашњег питања. То би кардинално променило ситуацију и учинило је вишеструко неповољнијом за Русију.

Прошлог лета почели смо борбу не против самосталности Чеченије, већ против агресивних тежњи које су биле у зачетку на тој територији. Ми не нападамо. Ми се бранимо. И

Пуло није само спорт, већ и филозофија

ми смо њих истерали из Дагестана. Али они су поново дошли. Опет смо их истерали, опет су дошли. И по трећи пут смо их истерали. А кад су озбиљно добили по зубима, подметнули су експлозије у зградама у Москви, у Бујнакску, у Волгоградској.

● Одлуку о наставку операције у Чеченији донели сте пре подметања тих експлозија или после?

– После.

● Знате да постоји верзија да те зграде нису случајно одлетеле у ваздух, већ да би се тиме оправдао почетак војних дејстава у Чеченији? То јест, да су то наводно урадиле руске специјалне службе?

– Молим?! Дигли у ваздух сопствене зграде? Знате шта...

Бесмислица! Глупо дозлабога! Не, не постоје у руским специјалним службама људи који би били спремни на такав злочин против свог народа. Чак и сама та претпоставка је аморална и у суштини ништа друго до елемент информативног рата против Русије.

Пили смо шампањац из флаше

•••

Људмила Путина: Негде три недеље пре Нове године, Волођа је рекао: "За Нову годину путујем у Чеченију. Хоћеш са мном?" Прво сам се изненадила: "А како ћу децу саму да оставим? Шта ако се нама двома нешто деси, шта ће оне? Не, нећу." Кроз два дана отпутовала сам у Питер, размислила на миру, вратила се у Москву и рекла му да ћу ићи са њим. Не знам због чега... Страшно ми је било да останем сама, без њега. А нико није могао да гарантује да се ништа неће десити. То је било непредвидиво.

Од жена је ишла и супруга Патрушева, директора ФСБ-а. Остали су били мушкарци. Слетели смо у Махачкалу, сели у три хеликоптера и кренули у Гудермес. А у Гудермесу пилот није смео да слети: била је смањена видљивост. За слетање је потребна, мислим, 150, а видљивост је била 100 метара. У двадесет минута до Нове године окренули смо се и полетели наатраг. У поноћ смо у хеликоптеру отворили шампањац. Чаше нисмо имали. Пили смо из флаше. Две флаше шампањаца за све нас.

Када смо се окренули, тамо у Гудермесу сви су помислили да више нећемо доћи. Али морате да познајете Волођу. Нисам уопште сумњала да ћемо ми у сваком случају стићи у ту војну јединицу. Није важно када и како, али ћемо стићи. Кад смо се вратили у Махачкалу, рекао ми је: "Ти остани, а ми ћемо колицама." Е, не може! Зар је требало да кренем тако далеко да бих седела и чекала не знам шта. Сели смо у кола. Било је већ пола три, вероватно. За два и по сата стигли смо у јединицу. Искрено речено, преспавала сам цео пут.

Да сте могли да видите изненађење и усхићење у очима тих момака кад смо стигли. Лица су им била уморна, чак помало изгубљена. А у очима такав сјај, као да би себе уштинили да се увере: да ли је то стварно Путин дошао код њих на дочек Нове године, или им се привиђа?

Сат времена смо били у јединици, затим смо отишли. А отприлике после два сата, пут којим смо прошли дигнут је у ваздух. Тако вам је то.

Стигли смо у Москву. А 1. јануара били смо позвани код Бориса Николајевича. Видела сам га други пут у животу.

Маша, старија кћерка:

– Стално смо досађивале родитељима: "Где ћемо да чекамо Нову годину?" А недељу дана пре дочека мама је рекла да она и тата неће бити са нама. Али нису нам рекли куда иду. Сестра и ја некако нисмо много размишљале где ће они бити. Нисмо се ни наљутиле на њих. Позвале смо другарицу, а и у гостима је код нас била тетка са својом кћерком. И поклоне смо већ добиле. Тражиле смо компјутер, а добиле смо два – свака за себе.

Родитељи су се вратили сутрадан увече и поново су некуд отишли. Касније смо преко телевизије сазнале да су били у Чеченији.

•••

ПОРОДИЧАН ЧОВЕК

Интервју са Људмилом Путином

И Латинска Америка је занимљива

- Живите са мужем већ двадесет година. Вероватно све о њему знате?
– То је немогуће. Код сваког човека увек нешто остаје неоткривено.
- Он није причалица?
– Не бих назвала Волођу ћутљивим. О темама које га интересују и са људима који су му интересантни он врло радо разговара. Али он није склон да прича о људима, а посебно о онима са којима ради. Ја – обрнуто. Ако познајем човека или, једноставно, ако сам видела некога на телевизији, исказујем своје мишљење. Он не воли то да ради.
- Па, реците нешто о некоме. Чубајс, рецимо. Да ли га познајете?
– Помало.
- Обично се он допада женама.
– Он, како ми се чини, не схвата жене озбиљно, понаша се према њима са потцењивањем. Нисам феминисткиња, али желела бих да жена у овом свету има достојно место.
- Значи, то ви утичете на мужа? Он стално говори да су жене код нас потцењене.
– Тешко да је то мој утицај. Једноставно, понекад се наши погледи поклапају.
- А да ли и он баца око на жене?
– Мислим да лепе жене привлаче његову пажњу.
- И ви мирно на то гледате?
– Па какав је мушкарац ако га не привлаче лепе жене?
- Доста је мушкараца који код куће истресају нервозу на купљену преко дана.

– Не, Волођа никада није на мене кацио своје проблеме. Никада! Увек их је сам решавао. Није чак ни причао о томе, све док их не реши. Тек када је могао нешто да каже. Али ја увек тачно знам када он има неке проблеме или када је нерасположен. Он то не зна добро да сакрије. У суштини, он је уравнотежена личност, али у таквом стању боље да га не дирате.

- Иначе – свађа?
– Зависи на шта мислите. Ако мислите на разбијање судова и гађање тигањем, не. Он чак ни глас не повиси. Али зна да одговори оштро.
- Да ли зна да се напије?
– Тако нешто није се десило. Он је, иначе, равнодушан према томе. У Немачкој је волео да попије пиво. А онако може да попије мало вотке и коњака.
- Никада нисте живели богато? Или сте ипак имали неки период у животу када нисте морали да бројите новац до плате?
– Не, нисмо имали период да не бројимо новац. Вероватно морате да се бавите неким крупним бизнисом да не бисте бројали новац.
- Да ли ви водите породичне финансије?
– Да.

•••

Владимир Путин: Људа се углавном тиме сада бави. А ја, како раније нисам обраћао на то пажњу, тако ни сада не обраћам. Не знам да штедим новац. А и на чему да уштедим? Мислим да треба комфорно живети, добро се хранити, пристојно изгледати, приуштити добро школовање деци, имати могућност да понекад одете некуд на одмор. И то је све за шта вам треба новац. Шта је више потребно?

Иначе, да сам имао гомилу пара, ја бих путовао. Мало сам видео од егзотичних земаља. У Америци сам био само двапут – у Њујорку, и то по највећој врућини, и у Лос Анџелесу. Мало тога може да се види када се путује службено: аеродром, хотел, сала за разговоре, аеродром, и то је све. Планирао сам да одем у Африку на сафари. У Кенију. Хтео сам и децу да

Људмила Путина: "Мислим да лепе жене привлаче Волођину пажњу"

Ретки тренуци одмора: са кућним љубимцем, пудлицом Госјком

поведем, а онда сам одустао. За тамо, кажу, треба примити вакцине. И у Индију бих ишао. У арапским земљама такође нисам био. Желим да видим Египат, Саудијску Арабију. У Латинској Америци уопште нисам био. Било би такође занимљиво. Мада кажу да тамо све изгледа као у Совјетском Савезу педесетих година.

•••

● У кући, вероватно, ви кувате?

– Кувала сам. Обавезно доручак, ручак и вечеру. А сада имамо куvara.

● Да ли сте приметили да код нас, чим неко заузме високи положај, одмах почиње да се дебља?

– Волођа вежба сваког јутра, двадесет-тридесет минута. А плива и ујутро и увече.

•••

Владимир Путин: Обично не ручам, не стижем. Преко дана се трудим да једем воће, пијем кефир, када уграбим прилику. А када немам времена, радије не једем ништа. Увече вечерам. Не планирам да слабирим, а ни да се дебљам. А Људмила је ослабила петнаест килограма, нисам то очекивао. И моје девојчине су крхке.

У премијерској резиденцији, где сада живимо, постоји базен, не тако велики, око дванаест метара. Трудим се да пливам сваког дана. А и вежбе, како је искуство показало, боље да не прекидам. Прекинеш – и одмах мораш да купујеш пар бројева већу гардеробу. Причао сам да сам имао такав период када сам из броја 44-46 прешао у 52. Онда сам повео рачуна о себи. Тако да код куће вежбавам бар пола сата дневно.

А иначе, да вам кажем, понекад долази до апсурда. Испричали су свима да сам тренирао борилачке вештине, па сада неко позове и пита: "Тада и тада планирамо првенство. Када наређујете да га одржимо?" Ја сам се пренеразио: "Молим?" Они поново: "У ствари, ми смо већ планирали датум, али шта ви мислите?" Одговарам: "Слушајте, одржавајте кад хоћете!" А они се распитују када мени одговара, хоћу ли да дођем. Нисам издржао и отерао сам их: "Ако будем могао – доћи ћу, ако не – нећу доћи. Не измотавајте се!"

•••

А с ким да се скијам?

● На скијању сте били заједно на Красној Пољани, у околини Сочија. У Немачкој сте почели?

– Не, раније. А деца скијају боље од нас. Али тог дана су имале госте и нису ишле са нама.

•••

Владимир Путин: Одавно сам почео да скијам. Раније сам ишао на скијање на Чегет, у Славск – то је у Украјини. У иностранство сам пар пута ишао. И Људмила скија. Овог пута сам видео: уопште није лоша. Кад смо у фебруару отишли у Сочи, људи су се забезекнули кад су нас тамо видели. Али реакција је била некако добра, људска. Можда и зато што нисмо за собом водили сто педесет људи који не знају да скијају али су спремни да носе штапове.

Спустили смо се први пут, прилазим жичари, скинуо сам наочаре, стао у ред – одједном узвик: "Немогуће!" Пустили су нас преко реда. А иначе, нико нам није досађивао. Само су желели да се сликају са нама. Много људи се одједном скупило и сви заједно смо се сликали. Аутограме, искрено, одбио сам да дајем. Иначе бих све време на то изгубио. Смешно је било када је неко рекао: "Како то да се ви са нама скијате?" Насмејао сам се: "А са ким да се скијам? Са пријима? Па они не знају да скијају, а ни снега код њих нема."

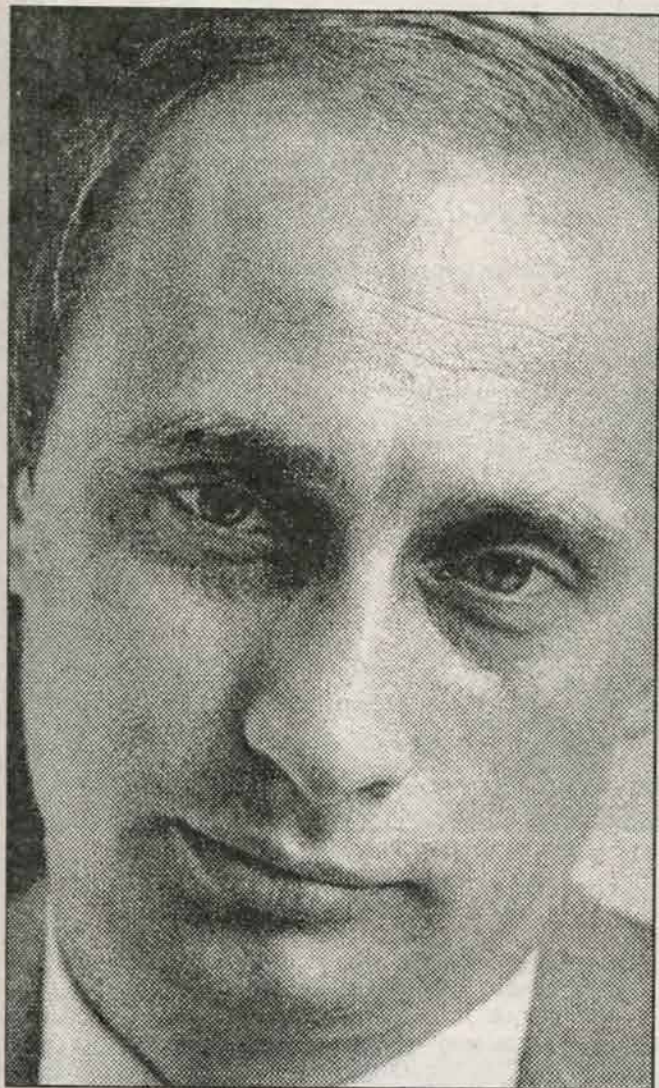
•••

● Да ли увече чекате мужа?

– Да. И ујутро устајем са њим. Знате, пре него што је постао премијер, он се лако будио иако је ишао на спавање у дванаест, један ноћу. Мање је био уморан. Сада је страшно оптерећен. Чини ми се, чак, надљудски. Док сам гледала на телевизији његов сусрет са Медлин Олбрајт, чак ми је страшно било. Пре тога он је спавао највише четири сата, а ујутро је био сусрет са Олбрајтовом, у трајању од три сата. И то није било љаскање.

● Да ли вас изненађује како он све то успева?

– Изненађује. Искрено, Волођа је увек имао добро памћење. Сећам се, док је још у Питеру радио, позвали су нас на пријем у француски конзулат. Било је то у самом почетку не-

Каријера на узлазној путањи:
директор ФСБ-а, 1998. године

гове каријере. Волођа је каснио. И сви смо, нас седморо, њега чекали. Кад је стигао, обасули су га питањима, и он је два сата, фактички, држао конференцију за штампу, иако смо били позвани само као гости.

● О чему?

– О свему. Тада сам га заправо први пут видела на послу. Седела сам отворених уста. А он је говорио о политици, економији, историји, јуриспруденцији. Слушала сам и све време мислила: "Одакле он све то зна?" Али знате, увек сам у њега веровала. Колико је пута он почињао од нуле. И успевао је. И у Москви је успео. А после одласка са функције заменика градоначелника није му било лако, није могао да нађе посао. Тај период иначе је био за њега тежак. Он је хутао, ништа није причао, али ја сам све разумела. И сада верујем у њега, али се помало и плашим за њега.

● Статус вашег мужа доста нагло се променио. То није могло да се не одрази на ваш живот. Више је ограничења, иако то звучи необично. Пријатељи, вероватно, не могу више тек онако да дођу код вас. Девојчице расту, у принципу, одвојене од другова...

– А сада и од школе, јер су сада појачане мере безбедности. Маша иде у девети разред, Катја у осми. Наставници долазе кући. Али другарице долазе овде код њих. Ипак, оне иду у биоскоп, позориште... Наравно, има ту елемената ограничења слободе.

Али наше девојчице су испале – само да не урекнем – некако врло паметне за живот. Ја се надам да све те промене неће оставити последице на њих.

● ● ●
Маша: Искрено речено, желим да идем у школу. Тамо, наравно, постављају свакаква питања о тати. Паметни људи не питају, а они који нису паметни – питају. Они који су сувише радознали. Када је тата постао премијер, почели су да нас много уважавају, одједном су почели да нас много поштују. Али, знате, неки ипак ласкају, улизују се. И то се осећа. Има и таквих који у улици причају: ја знам Путинку. А углавном, они који су се са мном прошле године дружили, друже се и сада.

Катја, млађа кћерка: – Политика нас не занима. Понекад заједно са татом гледамо цртаће. Најбољи филм за нас је "Матрица", али тата га није гледао. Ми смо га звале, а он је рекао да нема времена и да ће га касније обавезно погледати. Прво смо отишле у биоскоп на Красној пресњи и гледале тај филм на руском језику, а касније смо купиле касету на енглеском. У школи учимо три језика – немачки, енглески и француски.

Маша: И домаћег имамо пуно. Чак и када не илемо у школу, домаћи у сваком случају задају...

Катја: У биоскопу нас чувају. Размишљај: човек седи и гледа филм, а уз то нас чува. Обезбеђење ми скоро не примећујемо. Чак кад негде са друговима илемо, они су ту, поред, али не сметају нам. Ми смо их хиљаду пута звале да попију кафу са нама, али они неће.

Маша: Понекад нас питају: "А знате ли шта ће ваш тата да ради?" Ми га никад не питамо. Зашто? Њему и онако постављају гомилу питања. Више ми њему о себи причамо. По мом мишљењу, њему се то више свиђа.

● ● ●
● Добро им је заједно? Како сте се одлучили на тако малу разлику између деце?

– Волођа је тако желео. Он заиста много воли кћерке. Не понашају се сви мушкарци тако нежно према својој деци. И он их је размазио, а ја морам да их васпитавам.

● Да ли је желео сина?

– Он је увек говорио: "Шта Бог да, то је и добро." Никада није рекао да жели сина.

● А оно бело, мекано, тамо поред врата, је ли мушко или женско?

– Женско, Тосјка – пулла, али сада више личи на малтезерца. Нисмо је одавно шишали. У почетку, Волођа је био скептичан. И сувише малецка. А сада ју је заволео.

● Да ли Маша и Катја причају о будућности? Шта би оне волеле да постану?

– Маша доста озбиљно помиње менаџмент, а Катја жели да постане дизајнер, да дизајнира намештај.

● Девојчице, вероватно, ретко виђају оца?

– Чешће на телевизији него код куће. Али он увек уђе код њих, када год да се врати. Иначе, са Машом и Катјом имам договор да у једанаест иду на спавање. Ако не легну, онда суботом нико не сме да дође код њих. Можда је то престрого, али иначе би седеле до три сата ноћу. Ја сам поборник самоконтроле. Ако седе до три, знају какве ће бити последице.

● А оцу, вероватно, могу на главу да се погну?

– Оцу на главу нико не може да се погне.

Жене су надарене, а мушкарци су само познати

● Која је она тамо књига, на немачком? Ви читате на немачком?

– Да, то нам је поклонила наставница мојих кћерки. Она је Немица. Врло занимљив поклон и дирљив. Још је нисам прочитала.

● ● ●
Владимир Путин: Знате како се зове књига? Жена је превела наслов: "Способне жене у сенци великих мушкараца". Али то није сасвим прецизно. Буквални превод је: "Надарене

жене у сенци познатих мушкараца". Чини ми се да ово звучи мање пријатно за мушкарце. Жене су надарене, а мушкарци су само познати.

•••

● Живот жена које се налазе у сенци мушкараца полигичара, вероватно није лак. Жена увек жели пажњу, да је носе на рукама...

– Мене не треба носити на рукама. Вероватно припадам оној категорији жена о којима је речено: "Коња у галопу заустави, у кућу што гори уђе". Постоје жене које нико не носи на рукама.

● Али зато се буквално сви интересују за жене познатих полигичара. Да ли сте већ стигли да се наљутите на медије?

– "Љутити се" је неадекватна реч. Можете да се наљутите на блиску особу, која вам нешто значи. Непријатно – јесте понекад. Непријатно је, рецимо, када новинари долазе код моје мајке или сестре и траже интервју. Без икакве најаве, користе њихову простодушност. Непријатно је када копају по твојој биографији. Непријатно је када лажу.

● Какав однос ваш муж има према медијима? Да ли гледа телевизију?

– Вести, понекад филм.

● Како реагује?

– Или се смеје, или се изнервира, или се забрине. Доста емоционално реагује, рекла бих. Суботом или недељом увече, ако је код куће, гледа аналитичке програме.

•••

Владимир Путин: Читам све новине. Баш новине, не дајест. Свеједно којим редоследом. Починем од оних које стоје горе. Читам "Известија", "Комсомолку", "Совјетску Русију", "Комерсант"... Гледам вести ако имам времена. "Лутке"²³⁾ сам само пар пута гледао. Мене не нервира, али пријатељи се љуте. Па можда и имају право.

•••

● Да ли ви имате пријатеље?

– Ја лично имам три другарице.

● А муж?

– Мени се увек чинило да се Волођа са пола Питера познаје. Ми смо увек имали пуну кућу народа. Посебно за викенд. А и радним данима. Увек неко наврати. Углавном на његову иницијативу. Он воли да комуницира с људима, иначе мислим да не би издржао овај напор. А и овде долазе пријатељи из Питера. Код нас спавају.

•••

Владимир Путин: Недостатак контакта са пријатељима депримира ме емоционално. Јер имам врло добре пријатеље. И то је стварно део нашег живота, то смо ми, то је део нас. Страшно сам то осетио док сам радио ван земље. Првих година много су ми недостајали моји другови. Без њих сам се осећао празно и усамљено. Иако сам био преоптерећен на послу, породица, кућа. Схватио сам да се кроз пријатеље изражавам. После три године у Немачкој адаптирао сам се, упознао нове људе. Одједном, схватио сам са забринутости да ми се не иде на одмор. Истина! Чак сам се уплашио.

Имам много познаника, али блиске људе бројим на прсте. Они нису нестали. Никада ме нису издали. А ни ја њих. То је, по мом мишљењу, једна од малобројних ствари које морамо да ценимо. Чак и не знам због чега би неко могао да изда пријатеља. Каријера? Сама по себи, она ме не привлачи много. Само као могућност да се остварим, да нешто интересантно урадим. А како можеш да се оствариш ако сам себе издаш? Тако ја на то гледам, једноставно. Ако гледаш на каријеру као на начин да се пробијеш до власти, да наређујеш или да зарадиш новац, и ако си спреман због тога све да изгубиш – онда је то нешто друго. Ако у животу имаш приоритете, оријентире и систем вредности, онда ћеш разумети да нема смисла жртвовати ни себе, ни оне који су део тебе. Једноставно, нема смисла: већи је губитак од добитка. Тако испада.

•••

Сматрао Собчака својим старијим пријатељем

- Да ли волите да идете на пријеме, да се крећете са својим супругом у високим круговима, да budete виђени? Или вас то оптерећује?

– Па, ако имам са ким да ћаскам, зашто да не. Што се тиче гардеробе, то чак прија. Жена увек воли да се лепо обуче. Друга ствар је то што ме политика никад није занимала. То је досадно.

- Шта више волите да носите – панталоне и џемпер?

– Сада сукњу, а раније – панталоне. За сваки дан волим трикотажу – сукњу и џемпер. А у званичним приликама сада морам да носим костиме.

- Раније су се жене руководилаца облачиле у затвореном одељењу ГУМ-а. Где ви купујете?

– У продавницама, као и сви. Ето, недавно сам била у "Ескади", купила сам панталоне и џемпер који су сада на мени. Недељу дана сам по граду тражила чизме. Нисам нашла. Ништа ми није одговарало.

- А мужу такође ви купујете гардеробу?

– Неко време сам му ја куповала, и сада понекад. Њему никад није било важно шта ће да обуче. Увек је имао два, максимум три одела, фармерке, кошуље. По кући носи фармерке, џемпере. Уопште је опуштен што се тиче гардеробе. Сада, пошто је све време у јавности, почео је више да обраћа пажњу на то, али не превише.

- Многи су приметили да су раније рукави његовог одела били мало дужи. Сада више нису.

– Зато што сам то ја раније радила, и понекад сам била лена да их скратим. Сад се појавила могућност да то урадим код кројача.

- Ако му ви кушите кравату, да ли је он без поговора стави?

Одлазак у историју:
Јељцин напушта Кремљ 31. децембра 1999. године

– Само ако се слаже са кошуљом и оделом. Без поговора он ништа не ради.

- Раније сте имали дугу косу, а сада кратку. Код ког фризера идете?

– Код Ирине Баранове. Код ње је ишла и Наина Јосифовна Јељцина. Мислим да је Ирина одлична фризерка. Има свој салон.

● Код ког фризера иде муж?

– Има их – да ли у ФСО-у, да ли у ФСБ-у. Фризура му, такође, никад није била важна. Ја волим кад се он сасвим кратко ошиша.

- Да ли на одмор идете заједно?

– Раније јесмо. Два пута на Куршску косу. Ишли смо у иностранство. А сада... Знате, више ништа не планирам. Раније сам правила планове и кад не бих могла да их остварим, било ми је тужно, криво. Затим сам схватила: лакше је када ништа не планираш, да не би било разочарања – ни заједнички одмор, ни празнике...

- Некако сте то тужно рекли.

– Не. Знала сам да ће то тако бити. На крају крајева, да ме је занимала само моја судбина, ја бих му у неком моменту рекла: "Волио ја, молим те, не треба ти то. Хајде да останемо по страни. Хајде да живимо другачије." А то нисам рекла.

ПОЛИТИЧАР

- Ваша супруга нам је испричала да сте једном одржали импровизовану конференцију за штампу за Французе и два сата одговарали на лукава политичка питања. Хоћете ли да ризикујете и да то поновите са нама?

– О чему ћемо разговарати?

- О свему.

Војска ће се вратити у касарне

- Више или мање, јасно је какав циљ намеравате постићи у Чеченији: дефинитивно разбијање бојовника. Знате ли шта треба радити у Чеченији после тога?

– Правилно би било прво завршити војну операцију. Шта то значи? Разбити крупне бандитске формације, то јест одреде од десетак бојовника и више. Паралелно с тим, ојачати улогу органа правног поретка, обновити органе власти и управе. Позабавити се социјалним проблемима – школама, болницама. Почети активно стварати рална места. После тога – спровести изборе.

Неопходно је, такође, одржати допунске изборе у Чеченији за Думу, република мора да има свог посланика. Зависно од тога како ће се развијати ситуација, могуће је увођење директног председничког управљања.

- Директног председничког управљања? На који рок?

– На једну и по до две године. За то време обновити тамо у пуном обиму све органе власти и управљања и прећи на друге политичке процедуре: на изборе локалних органа власти, руководиоца републике. Претходно припремити неопходну базу и људе на које ће бити могуће да се ослонимо.

- Постављене из Москве? Русе, Чеченце?

– Могуће су разне варијанте, укључујући и мешовито руководство. Могућности има много. Неопходно је решити. Неопходно је бирати не на основу националне припадности, већ на основу способности.

- Али то је већ било, додуше, у другој форми – и избори, и органи власти, и социјална помоћ. А после тога бојовници су очас посла вратили себи Грозни. Ни сада не постоји никаква гаранција да се то неће поновити.

– Знате у чему је гаранција? Могу да поновим: бандити ће бити уништени. Онај ко узме оружје у руке, тај ће бити уништен. А са свима осталима спремни смо да сарађујемо. Нека бирају руководиоца републике. Спремни смо да потпишемо споразум са Чеченијом. Колико ми имамо таквих споразума

о разграничавању ингеренција? Човечанство је развило безброј варијанти заједничког живота различитих народа у оквиру једне државе.

Да, неопходно је тражити неки компромис, и ми хоћемо да га тражимо. Али нико нам никад неће силом наметати никакво решење.

● А зар ми нећемо силом наметати? Зар мислите да није остао макар један Чеченац који ће некога осветити?

– Русија је испровоцирана на та дејства која она тамо спроводи. Бандити су покрали Чеченију, свој народ. У току три године они су пљачкали од народа плате, пензије, додатке. И већина становништва Чеченије данас мисли да су за све криви они који су све ове године руководили Чеченијом.

● Али ви се спремате да успоставите диктат.

– Ни говора. Ми примењујемо силу не према народу, већ према бандитима. Они су ти који су покушавали да дикти-

– Тачно и јасно дефинисати циљеве. И не причати о томе уснут. Ти циљеви морају да постану јасни и доступни свакоме. Као што је био Кодекс градитеља комунизма.

● И шта ћете да напишете у првом реду тог кодекса?
– Моралне вредности.

● Хоћемо ли поново да тражимо посебан пут за Русију?

– Ништа не треба тражити, све је већ пронађено. То је пут демократског развоја. Наравно, Русија је више него разноврсна земља, али ми смо део западноевропске културе. И у томе је наша вредност, стварно. Где год живе наши људи – на Далеком истоку или на југу – ми смо Европљани.

● Остаје да Европа мисли исто.

– Ми ћемо тежити да останемо тамо где се налазимо географски и духовно. Ако неко покуша одатле да нас избаци, бићемо принуђени да тражимо савезе, да јачамо. Како другачије? Обавезно.

Смена генерација: Владимир Путин, нова енергија Русије, и уморни Јељцин

рају Чеченцима како да живе и, чак, како да се моле Алаху. Ми ћемо успоставити ред, у републици ће бити мирно и безбедно, затим ћемо кренути са изборима, договараћемо се већ са новим руководством о разграничавању ингеренција између Чеченије и федералног центра, уз узајамно разумевање да ћемо у сваком случају живети заједно.

Имате ли ви друге варијанте? Да опет одемо, да све оставимо и да чекамо да нас поново нападну? Зар то не би био злочин? И обичне Чеченце оставити и Русију издати?

● А војска?

– Војска ће обавити свој посао и вратити се у касарне.

Ипак смо Европљани

● Чеченија је ипак само део државе. Шта је, по вашем мишљењу, најпре неопходно за државу? Главно?

Да ли бисте окренули авион?

● У чему је проблем наших односа са НАТО-ом?

– У томе што се ми тамо не осећамо као равноправни учесници процеса. Ако будемо учествовали у доношењу одлука као равноправни партнери, онда ја ту не видим ништа страшно.

● Ситуација у Југославији показала је да се одлуке могу доносити и без Русије.

– У томе и јесте проблем! Такви односи нама нису потребни.

● Али били сте секретар Савета за безбедност када су почела дешавања у Југославији. Да ли је ваше мишљење интересовало председника или премијера?

– Председник је решавао та питања директно са Министарством одбране и МИП-ом.

- Да ли бисте окренули авион изнад Атлантика да сте били на месту Примакова?

– Могуће. Примаков се нашао у веома сложеној ситуацији. Да, он је могао да долети до Вашингтона и да искористи своју посету као трибину да искаже позицију Русије. Али и Американци су могли то да искористе за своје циљеве. Могли су да интерпретирају долазак премијера Русије као знак да је Русија сагласна са предложеном варијантом решавања југословенског проблема.

Тај начин решавања проблема, који је изабран за Југославију, био је предодређен после распада СССР-а.

- Чему онда те демонстрације ако ослабљена Русија ипак ништа не може да учини?

– Није тако. Русија и у свом садашњем стању може доста тога да учини. Требало је раније, пре бомбардовања Југославије анализирати ситуацију, разјаснити којим ресурсима ми располажемо да бисмо могли да утичемо на доношење одлуке наших партнера. Могло се активније сарађивати са државама које нису желеле такав развој догађаја.

Они ће бити онде и онда, где и када ми кажемо

- Да се још једном вратимо Чеченији, ако смо већ почели да говоримо о интеграцији у Европу. Да ли можете да замислите ситуацију у којој би било могуће да се уведе мировни контингент у Чеченију?

– Никако. Ако ми признамо да је Чеченија независна држава, онда да. Онда она може да привуче било које мировне снаге.

- Али говорили су да ће Косово остати у саставу Југославије, а војска је уведена.

– Зато ми и не пристајемо ни на какву варијанту по узору на косовску. Ни на шта што би подсећало на догађаје у Југославији – не и неће бити. Посебно због тога што све што

су постигле чланице алијансе, у пракси изгледа апсолутно супротно циљевима које је НАТО поставио себи.

- Рекли сте да "ми не пристајемо". Зар су предлагали?

– Рецимо, предлажу посредника у решавању конфликта у Чеченији. Нису нам потребни никакви посредници. То је први корак да би се интернационализовао конфликт. Прво посредник, затим још неко, затим посматрачи, затим војни посматрачи, затим ограничени контингент. И тако то крене...

- А посматрачи, рецимо, ОЕБС-а?

– У Чеченији? После завршетка војних дејстава и разбијања бандитских формација. Они ће бити онде и онда, где и када ми кажемо, тамо где им дозволимо и где мислимо да је целесходно.

- Са таквим прилазом, Европа за нас, изгледа, није ни на видлику.

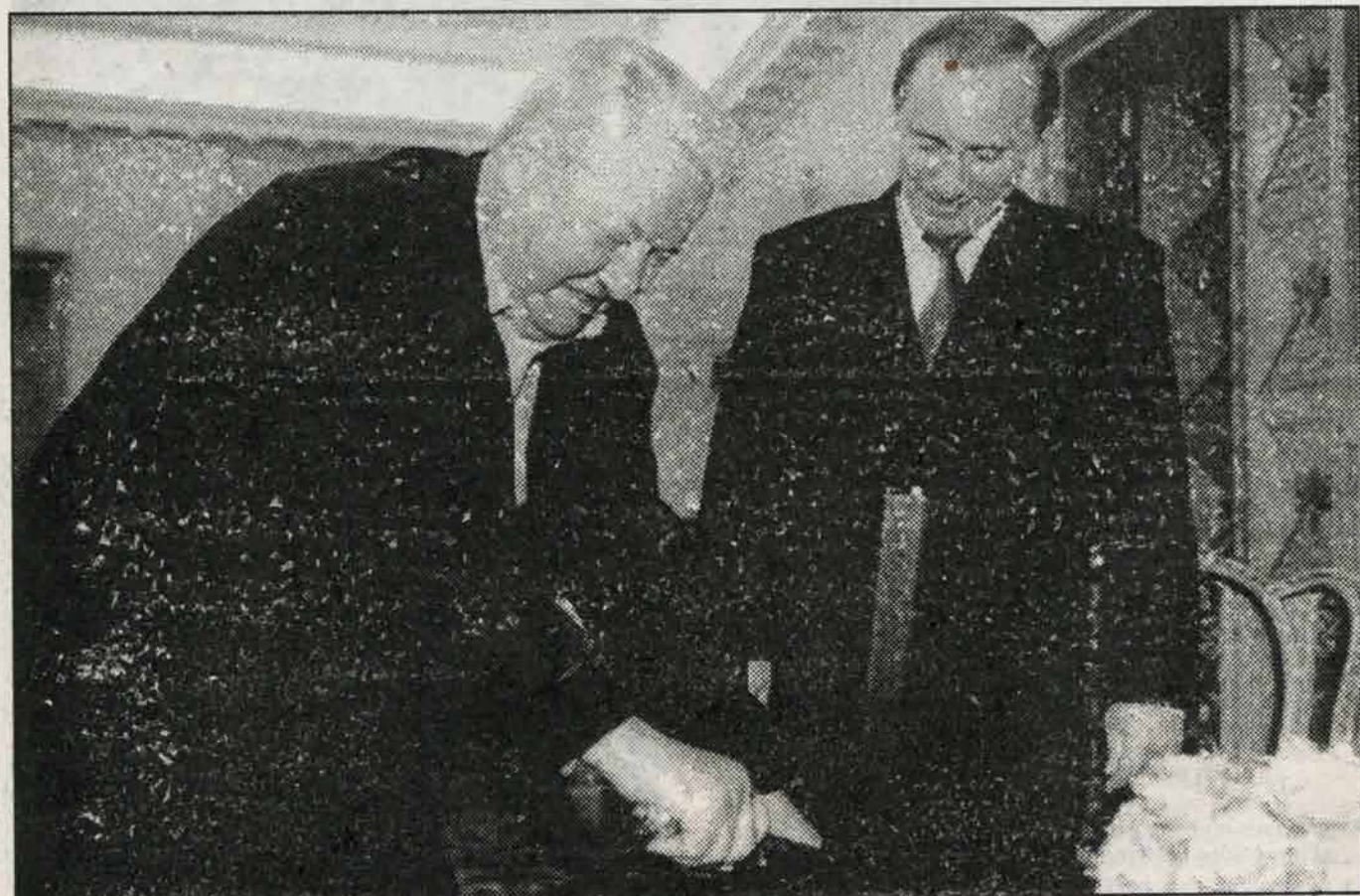
– Зависи каква Европа. Хајде да разчистимо. Тачно је да се свет променио, променила се и Европа, нема ту никакве тајне. Повеља Организације уједињених нација написана је у условима другачијег односа снага у свету – тада смо били главни победник у Другом светском рату.

Сада смо, нажалост, ослабили, а Повеља Организације уједињених нација је још увек иста. То не одговара свима. Покушавају да је промене или замене, на пример, одлукама НАТО-а. Ми не смемо на то да пристанемо.

Многи су заборавили да је, када је крајем четрдесетих година формиран НАТО, Совјетски Савез изразио намеру да уђе у тај блок. Али нису нас пустили. Као одговор, формирали смо Варшавски уговор са државама Источне Европе, који више не постоји – као одговор на формирање алијансе.

- Можда да се вратимо идеји о ступању у НАТО?

– Можемо да се вратимо, али тешко је сада. Питање је о каквом НАТО-у је реч. Ако је реч о оном који крши одлуке Организације уједињених нација и који је дејствовао на Косову, онда нама то чак ни теоретски није интересантно да разматрамо.

Поклон за рођендан: ловачки прибор за Бориса Николајевича Јељцина, 1. фебруара 2000. године

Ако је реч о озбиљној трансформацији тог блока, у превасходно политичку организацију која је спремна за конструктивне односе са Русијом, онда постоји предмет за разговоре.

Једном речју, не видим разлог који би спречио развој сарадње Русије са НАТО-ом, али, понављам, само под условом да се према нама понашају као према равноправном партнеру.

У сваком случају, чак и у фази предлога, може се говорити само о далекој перспективи. Јер постоји много проблема – политичких, економских, војних. На пример, сваки блок, ни НАТО није изузетак, прихвата стандарде наоружања и то, схватљиво, суштински дотиче интересе одбрамбене индустрије.

● **А шта о том питању мисле натовци?**

– Мислим да ће се плашити разбијања НАТО-а изнутра. Одлично их разумем. Ми смо и сувише моћна доминанта. Сада постоји једна – Сједињене Америчке Државе, а појавиће се друга, иако није толико моћна као прва. Али постоји могућност да се промени однос снага, и очеви – оснивачи НАТО-а плаше се да ће се организација много променити. Са наше тачке гледишта, најбоље, а са њихове – могуће најгоре.

● **Ипак, нејасно је. Испада да је Русија критиковала НАТО зато што нам нису дозволили да учествујемо у решавању југословенског проблема као равноправни партнери. А шта да су дозволили?**

– У томе и јесте ствар. Да смо ми учествовали, не би било такве одлуке. У сваком случају, не бисмо пристали на такво мешање у унутрашње послове друге државе. Такво мешање не може бити оправдано никаквим разлозима, укључујући и такозвану хуманитарну интервенцију. Мислим да је сама операција била велика грешка у сфери међународних односа, кршење основних принципа међународног права.

● **А улазак војске Варшавског уговора у Мађарску 1956. године и у Чехословачку 1968. такође је била велика грешка?**

– Заборавили сте да смо и у Немачкој 1953. године применили силу. То су биле крупне грешке, по мом мишљењу. И та русофобија која данас постоји у Источној Европи и јесте плод тих грешака.

И још нешто. Почели смо од односа Русије и Европе, а све се svelo на односе са НАТО-ом. Уз сву северноатлантску усмереност данашње европске политике, не треба заборављати да НАТО и Европа ипак нису једно те исто. Већ сам рекао да смо земља европске културе, не натовске.

Држава жели а не може

● **Стално говоримо да је Русија ослабљена и да због тога имамо много проблема и унутар земље и споља. Ваша теза је: неопходно је обновити државност, треба нам јака држава. То је јасно. Не значи ли то да је неопходно обнављати и државну својину?**

– Наравно да не. Морам да имамо државну својину у ограниченој мери, тамо где је то неопходно. На пример, у одбрамбеној индустрији.

● **Значи, мора да се прошири приватни сектор?**

– Прво што је неопходно – гарантовати право својине. Мислим да је један од главних задатака државе – усвојити прописе, општа правила: у облику закона, упутстава, уредби. И друго – поштовати та правила, гарантовати придржавање тих правила...

● **Већ су поусвајали та упутства, уредбе и законе, а какав је резултат?**

– У праву сте. И отуда толики дефицит поверења народа према власти. Погледајте колико су свакаких закона поусвајали у социјалној сфери. Ето, бесплатни превоз, на пример, за војна лица. Тек да се усвоји, а у пракси војна лица плаћају превоз. Таквих примера је гомила. Да би се променила постојећа ситуација, влада се мора одлучити на непопуларне мере.

● **Које непопуларне мере?**

Редослед потеза у Чеченији:
разбити велике бандитске формације...

– Треба размотрити све те социјалне обавезе које је држава преузела на себе последњих година, а које никако нису основане и ничим нису обезбеђене. Немамо куд.

● **А конкретно? Ето, на примеру истог тог бесплатног превоза за војна лица?**

– Зар није боље да се повећају плате одређеним категоријама запослених, укључујући и војна лица? Чак и незнатно да им се повећа плата, они ће моћи сами да плаћају превоз и неће више бити понижени. Али ако је влада рекла да ће им платити, рецимо, компензацију за превоз, онда мора да плати.

Уверен сам да ће лева опозиција напасти са критиком да се људима одузимају повластице, да је то удар за унесрећене, који ионако тешко живе. Али влада која не испуњава своја обећања – није никаква влада. Зато сада и постоји такво неповерење према њој.

Партија са бубашвабама

● **Да ли се договарате са левицом зато што ће вам затребати када будете усвајали непопуларне одлуке? И зато вам треба Селезњов као спикер Думе?**

– Мени треба? Обрнуто, рекао сам и Селезњову и Зјуганову: пронађите ново лице, чак и ако ће то бити неко из ваших редова.

● **Али ипак из редова комуниста. Као резултат, веома ново лице смо добили...**

– Слушајте, сарадња са комунистима у нашој Думи одувек је постојала. Ниједан закон није усвојен без подршке комуниста. И никаквог договора, ако већ о томе озбиљно гово-

Пораст популарности: Путинов лик за позориште лутака

римо, није било. Чини ми се да у односима са комунистима постоје два пута. Они имају све шансе да постану савремена парламентарна партија у европском смислу. Ми имамо много партија, група, групација, уједињења без икакве социјалне базе. И имамо комунисте – једину крупну и заиста многобројну партију са социјалном базом, али са идеолошким "бубашвабама".

● **Именујте "бубашвабе".**

– На пример, захтев за конфискацију и национализацију.

● **Тога неће бити?**

– Тога сигурно неће бити. Неће бити још једне велике трагедије. И неће бити никаквог партнерства са комунистима све док се они придржавају такве позиције. Ако је претходних година и било неких незаконских дејстава и ако је то доказано судским путем, онда је то нешто друго. Али, сама по себи, национализација и конфискација без судске процедуре – то је катастрофа. У најмању руку зато што је то пут према анархији.

Или ће комунисти променити своје програмске поставке, и тада ће постати крупна левичарска партија, понављам, европског типа, или они то неће моћи да ураде и онда ће изгубити своју социјалну базу у њеном природном опадању и постепено ће отићи са политичке сцене.

● **Они вероватно не мисле тако?**

– Лидери све то схватају, иако то изгледа неочекивано. И мислим да се спремају за промене. Не могу то да ураде данас, плаше се да ће бирачко тело то схватити као издају. А овде је веома битно да се не пропусти прави моменат – када и у којој мери морају да се мењају.

Замисли, суд...

● **Многе појам "јака власт" асоцира на диктатуру.**

– Мени се, рецимо, више допада друга формулација – не јака, већ ефикасна.

● **Може да се назове било како. Али како да власт постане ефикасна? Како ће она контролисати придржавање правила која је сама установила?**

– Морају да раде судови, правосудни органи, арбитраже. Улога тих органа се променила, а ми никако нећемо да то схватимо. Она је почела да се усклађује са оним што пише у закону. Зашто ми не плаћамо судијама и запосленима у систему правосудја новац који они заслужују? Зато што је још увек у нашој свести совјетска идеологија. Сећате се, тада смо размишљали: замисли суд... Шта је то тако посебно? Рејонски комитет партије – е, тамо су људи који доносе одлуке. А шта зависи од судија? Како им се каже, тако ће и урадити.

Људи још увек мисле да судови нису тако важни, па самим тим и да њихове плате не морају бити веће од просечних плата које иду из буџета.

Или нотар, на пример. У француском систему, ако је нотар ставио печат, то није само закон, то је челична одлука. И нотар не сме да погрешити, јер ако погрешити, дужан је да надокнади штету. Две грешке – и он је пропао. За тај ризик они тамо добијају огромне паре.

И код нас друштво мора да схвати да мањини, одређеној категорији људи држава мора да исплаћује веома озбиљне паре да би се обезбедили интереси већине. Када ћемо ми све то, најзад, да схватимо?! Наш народ није глуп. Само му нису добро објаснили.

● **Ма, све су објашњавали о улози судова! Десет година већ објашњавају. Нити се судови мењају набоље, нити однос према њима. Како још објашњавати?**

– Упорно. Без тога се ништа неће променити. И повећати плате судијама.

Носиоци разумевања

● **Све те ваше идеје о ефикасној власти и држави која управља, тешко да ће се допасти губернаторима. Плашиће се да ћете скресати њихову самосталност.**

– Мислим да је неопходно задржати и локалну самоуправу, и изборе за губернаторе. Али све те везе међусобно морају бити боље избалансиране.

Поред задржавања избора за губернаторе, сматрам, на пример, да је неопходно размислити о могућности примене санкција према њима. На пример, разрешавању дужности.

● **Значи, једни бирају, а други скидају.**

– Могу се разрадити и други системи њихове зависности од центра. Не може бити потпуне независности.

● **Мислите: разрадити систем контроле?**

– Контроле и утицаја. Неопходно је да се сви субјекти Руске Федерације поставе у једнаке економске услове у односу на федерални центар. Мислим на то да је код нас склопљена велика количина свакаквих споразума о расподели ингеренција, али поједини субјекти имају неоправдане повластице које друге немају.

● **На пример, Татарстан?**

– На пример, Татарстан.

● **Шајмијев вас можда неће разумети.**

– Грешите, разуме. Недавно сам с њим оквирно разговарао о том проблему. Шајмијев се углавном сложио са мном, јер сви схватају шта конкретно разједна заједнички економски и политички простор. И то је један од приоритетних задатака.

Следећи корак је наука и образовање. Јер без савремених менаџера, без савременог схватања како и шта мора да се ради, и без носилаца таквог схватања немогуће је постићи резултате.

● **Па ти сви носиоци су већ отишли из земље.**

– Нису сви. Засад смо сачували оно најбитније – темељну науку и школу. Ако то изгубимо, онда је то крај.

Не треба ни тако много пара

- Где ћете пронаћи новац за све то?
– Па, знате, не треба тако много. То није проблем новца. То је проблем разумевања.
- И колико бисте, на пример, платили младе стручњаке, на основу разумевања?
– Рецимо, на Западу њима плаћају око пет хиљада долара. А шта ако ми платимо, говорим условно, две хиљаде долара?
- Јој!
– Да. И проценивши, могу да кажем да у том случају већина неће никуда оде. Живети у средини свог матерњег језика, међу блиским људима, родбином, познаницима, у својој земљи, добијати нешто више од осталих – чак је корисније.
- Ипак је нејасно. Планирате да повећате плате судијама, уопште државном апарату, војсци, неопходан је новац за науку и образовање. Одакле? Сутра ће Америка решити да распрода своје стратешке резерве нафте, пашће цене и...
– Има новца, само пролази кроз прсте. Док држава не постане јака, ми ћемо увек зависити од нечијих стратешких резерви.

Могуће су измене

- Ви сте правник. Да ли је закон неприкосновен?
– Закона се мора придржавати, а ако он заостаје у односу на живот, он се мора мењати. Један од постулата теорије права – закон увек заостаје у односу на живот.
- А како стоје ствари са нашим Уставом? Да ли и он заостаје у односу на живот?
– У Уставу морају да се дефинишу само општи принципи, зато он и живи дуже од обичног закона. То је исправно, јер Устав гарантује друштву одређена правила игре на дужу перспективу. Али се могу уносити измене.
- Да ли, на пример, треба унети измене у поглавље о ингеренцијама председника? Ограничити их, рецимо? Истина, сада се предлажу и другачије измене – продужење рока ингеренција председника на седам година?
– Не знам, можда, и четири године је довољно да се нешто реално уради. Све мора бити природно, иако су четири године кратак рок. Експерти са којима ми радимо састављају програм рада по годинама. Прва – формирање циљева, екипе; друга и половина треће – постизање конкретних резултата по етапама; крај треће, почетак четврте – представљање тих резултата и улазак у следећу предизборну кампању. И ако се тај циклус прекине, онда оде све у пропаст, једноставно не можеш ништа више да урадиш и не можеш да се уклопиш у циклус припреме за следеће изборе.
- А како је са ингеренцијама председника?
– Не искључујем да су могуће измене. Неопходно је само пажљиво сагледати колико садашња формулација одговара интересима државе, целог друштва. Ако су у поглављу о ингеренцијама председника уписана прекомерна права, онда може да се размишља о њиховом разматрању. Мислим да то мора да буде предмет широког разматрања. А иначе, Русија се од самог почетка стварала као суперцентрализована држава. То је записано у њеном генетском коду, у традицијама, у менталитету људи.

Монарх може да размишља о судбини народа

- Ако већ тако са аспекта историје прилазите питањима – у традицијама Русије је и монархија. Шта ћемо сада, да је обновимо?

– Мислим да је то мало вероватно. Али у целини... у одређено време... на одређеном месту... уз одређене услове... монархија је одиграла и још увек игра позитивну улогу. У Шпанији, рецимо. Мислим да је тамо монархија одиграла одлучујућу улогу у одвајању државе од деспотичког фактора. Монархија је очигледно била стабилитет, од тоталитаризма. Монарх не мора да размишља хоће ли га изабрати или неће, да се бави ситним конјунктурама, да утиче на бирачко тело. Он може да размишља о судбини свог народа и да не расипа пажњу на ситнице.

- А о свему осталом мисли премијер?
– Тако је.
- Али у Русији је то немогуће.
– Знате, доста тога нам се чини немогућим и неостваривим, а онда – бам! Тако је било са Совјетским Савезом. Ко је могао да замисли да ће он сам од себе да се сруши? Па ни у најстрашњем сну тако нешто није могло да се предвиди.
- Да ли сте били на сахрани посмртних остатака царске породице у Петербургу?
– Нисам.
- Како вам се чини, да ли су правилно урадили што су их сахранили?
– Мислим да је правилно.

Тако бистар ум

- Да ли држава мора да има односе са крупним бизнисом?
– Обавезно, јер од крупног бизниса много зависи. Али ти односи морају да се граде на основу тог истог закона, тих општих правила. А и крупни бизнис је заинтересован да у редовима бизнисмена држава нема фаворите, да би сви имали једнаке услове.
- Значи, контакти са крупним бизнисменима нису искључени?
– Наравно. Мислим да држава мора да има слуха како за раднике које заступају синдикати, тако и за представнике крупног бизниса, асоцијације предузимача. Од тога како они граде политику својих фирми, својих великих компанија, много зависи. Зашто да се правим да ми није стало? То је неправилно. Држава не мора да наређује бизнису. То је истина.
- О фаворитима. Борис Березовски је у једном интервјуу рекао да се састаје са вама једном месечно. Да ли је то истина?
– Нешто ређе.
- На чију иницијативу?
– На његову. Он има тако бистар ум и много предлога. Сви они су везани углавном за Кавказ – Чеченију, Карачајево-Черкесију. Ипак је он био заменик секретара Савета за безбедност, бавио се тиме. По мом мишљењу, његови предлози за Чеченију били су нереални и неефикасни, и зато се ништа од тога што је он предлагао не спроводи. Али с временом на време састајем се не само са Березовским већ и са другим бизнисменима, на пример Авенном, Потанином, Алекперовом...

Дуго смо пили пиво

- Ваша супруга је рекла да ви не волите да коментаришете о људима са којима радите. А ми се баш интересујемо за људе. Борис Николајевич, на пример...
– Желите да вам дам оцену његове улоге у историји?
- Али сте ипак имали неке односе с њим, укључујући приватне.
– Посебно блиских односа са Борисом Николајевичем није било, само добри службени односи. Он се према мени понаша добро и захваљан сам му за то. Практично се нисмо виђали приватно.
- Ни тенис не играте?

– Ни тенис не играм. Пре његове оставке у његовој кући сам био само због службених питања, са папирима. Штавише, могу да кажем да када је он почео са мном да разматра питање оставке, тек сам тада по први пут осетио његову душевност, схватио сам шта он осећа.

● Да ли га зове телефон?

– Да, сада више контактирамо него пре оставке. Тада ми на памет није падало... То јест, могао сам, звао сам пар пута, али у вези са службеним питањима. Сада су односи другачији. Могу једноставно да га позовем, да разговарамо.

● Да ли свраћате код њега?

– Свраћам. Недавно сам био код њега послом, а Борис Николајевич каже: "Останите код нас на вечери. Јешћемо суши." Испоставило се да је једном у ресторану јео суши и допало му се. И ето, жена и кћерке су решиле да спреме за Бориса Николајевича јапанску вечеру код куће. Наравно да сам остао. После тога смо још дуго седели, пили пиво, разговарали.

● Да ли вас сам Јељцин зове?

– Звао је пар пута. Интересовао се како стоје ствари на Кап-

– Да сарађујем, наравно. Штавише, спреман сам да се ослоним на њега као на човека који има утицај на највећи регион у држави – на главни град, под условом да ће његове активности бити усмерене ка јачању државе.

● А ка чему су до сада биле усмерене?

– До сада, у знатној мери, ка задовољавању политичких амбиција. Када регионални лидер поставља пред себе такав задатак, мислим да то подрива државу. Иначе, мислим да се то дешавало не због нечијих агресивних тежњи, већ као резултат слабости централне власти. Чим регионални лидери осете да је власт снажна и ефикасна, они се враћају ономе што им је одређено Уставом – почињу да се баве својим послом.

● Кружним путем?

– Да. Кружним путем.

● Прича се да се тамо много крало?

– Када чујем да некога окривљују за лоповлук или за нешто слично, желим да питам: да ли ми још имамо пресумпцију невиности? Ако кривица није доказана, нико не сме да окриви човека.

Спортиста у гледалишту: на тениском Купу Кремља са Јуријем Лушковым

казу. Једном је питао шта је то код нас са унутрашњом војском, да ли је све у реду. Звао је у вези са самитом ЗНД-а. Састајали смо се на моју иницијативу, разматрали смо како поставити нека питања на састанку са лидерима ЗНД-а, разматрали нека решења у вези са руководством Заједнице Независних Држава. Његово искуство овде је неопходно.

Илузија више неће бити

● Сви су заинтересовани хоћете ли ви тако чврсто, као раније, да се борите с Лушковым?

– Чврсто као раније? Уопште се никада нисам борио с њим.

● Онда овако. Хоћете ли да га докрајчите или да сарађујете с њим као са редовним чланом Совјета Федерације?

Наравно, присутна је чисто руска специфичност са којом су сви упознати. Сећате се, у совјетско време постојала је анегдота. Долази Брежњев код Картера. Картер каже: "Видиш како је леп мост?" – "Видим." – "У једном правцу пет трака, у другом пет... А по пројекту је било десет у једном правцу и десет у другом." – "А где су остале?" – "Све су ту!" – И показује му намештај у Белој кући.

Брежњев размишља: "Добро!" Долази Картер код њега. Овај наш каже: "Видиш реку Москву?" – "Видим." – "А мост, видиш?" – "Не видим." – "Јер је све овде!" – И показује намештај у Кремљу.

Наравно, може да се претпостави да је неко варао на изградњи кружног пута, али он бар постоји, тај пут! И можемо њиме да се поносимо. Ако неко мисли да су тамо нешто украли, нека то и докаже.

● Шта ви мислите, како ће Лушков да се понаша према вама?

– Сигуран сам да ће се понашати конструктивно. Не верујем да ће имати неку могућност да се понаша другачије.

● **На шта циљате?**

– Ни на шта. Знате, не мислим на неке акције примене силе. Мислим да су у неком моменту многи решили да председник као центар власти више не постоји. Јер пре тога су се понашали лојално. Ја ћу једноставно урадити тако – наравно, ако будем принуђен – да се ни код кога такве илузије више не појаве.

Лоша кредитна историја

● **Најпознатији Петербуржанин је Анатолиј Чубајс. Да ли имате блиске односе с њим? Ипак се познајете још из Питера?**

– Кад сам дошао да радим код Собчака, Чубајс је био заменик председника извршног одбора Ленсовјета. Непосредно са Чубајсом никада нисам имао посла. Нисам блиско контактирао с њим.

● **А када је он измислио ваучере, како сте реаговали?**

– Никако.

● **Шта сте урадили са својим ваучером?**

– Прво сам га изгубио, затим пронашао и нешто сам за њега купио, неку глупост. Када сам отприлике годину дана пре приватизације разговарао о томе са Василијем Леонтејевом, лауреатом Нобелове награде, он ми је рекао: "Ма, поделите ви коме год желите ту својину, она ће се сва, свеједно, за две-три године наћи у правим рукама. Па макар да сте је бесплатно делили." Чубајс је и поделио. Мислим да је он баш такав прилаз имао, иако би, наравно, требало о томе њега питати.

● **За две-три године, значи. Мислите да је то неизбежно?**

– Не знам да ли је то неизбежно или не. Битно је да се она нађе у рукама ефикасног власника.

● **Али она се нашла у рукама различитих власника.**

– У томе и јесте ствар.

● **Да ли сте се наљутили што је он, дошавши да ради у администрацији председника, прво што је урадио – укинуо функцију коју су вам обећали?**

– Не, нисам се наљутио. Ја знам његов технократски прилаз решавању проблема. Он је донео одлуку да таква структура не одговара задацима који су били постављени пред администрацију.

● **Ништа лично?**

– Ово није из сфере интрига. Он је човек који се не руководи сентиментима. Не могу да кажем, наравно, да ме је то нарочито обрадовало, али нисам имао никакве сумње у односу на њега и чак, искрено да кажем, нисам се посебно ни наљутио.

● **Када су ваши контакти са Чубајсом постали мање-више регуларни?**

– Никада.

● **Али он може да дође код вас кући?**

– Може, понекад долази.

● **Да ли вас је изненадило што је Чубајс подржао операцију у Чеченији?**

– Да.

● **Зашто?**

– Мислио сам да он углавном живи у свету илузија. Испоставило се да је више прагматичан и способан да прихвати реалност живота, не руководи се неким ефемерним идејама.

● **А када је изјавио да ће подржати вашу кандидатуру на председничким изборима?**

– Не, није ме изненадило, јер он одлично зна да нисам диктатор и да не планирам да враћам земљу директивној административној економији.

Чубајс је, између осталог, врло добар администратор. Гледао сам како он руководи Комисијом за оперативна питања,

како ради на заседањима владе. Он уме да схвати оно што је најбитније и, као што је рекао Владимир Иљич Лењин, успе затим да извуче цео ланац. Али наравно, он је тврдоглав, такав бољшевик... Да, то је права дефиниција за њега.

Нажалост, има лошу кредитну историју. Мислим на кредит поверења код становништва.

Кљуцаћу ја њих сам

● **Ко вам је интересантан од политичких лидера?**

– Наполеон Бонапарта. (Смеје се)

● **Али озбиљно?**

– Де Гол, вероватно. И још ми се допада Ерхард. Веома прагматичан човек. Он је тај који је изградио нову Немачку, послератну. Узгред речено, укупна његова концепција обнављања земље почела је од дефинисања нових моралних вредности друштва. За Немачку је то било од изузетног значаја после слома нацистичке идеологије.

● **Зашто сте све до избора укинули сва путовања ван земље?**

– Званично, због тога што председник и премијер немају право да истовремено напусте земљу. А ја сам истовремено и премијер и в.д. председника.

● **А неформално? Плашили сте се да ће вас кљуцати за Чеченију?**

– Кљуцаћу ја њих све сам. Али они нису баш много ни желели да се са нама састану због Чеченије, а ако су и желели, онда нису желели на онај начин који би нама одговарао, не на том нивоу. А да би било на онај начин који нама треба, они кажу: измените своју позицију у погледу Кавказа. То је нама још мање одговарало, јер је коштало више од мојих путовања ван земље.

● **Али док сте још "смели" да излазите као премијер, успели сте да се састанете са Клинтонем на Новом Зеланду.**

– Јесам. Он ми се допао.

● **Због чега?**

– Па он је шармантан човек. Мислим, у разговору.

● **Имате, изгледа, узајамне симпатије. Он је такође вас недавно подржао на Интернету.**

– Он је и онда, први пут, показао пажњу. Док смо били на Новом Зеланду – не сећам се да ли за време ручка или вечере, али већ при крају – специјално је пришао мени. А седели смо за различитим столовима. Разговарали смо о нечему, а затим је он рекао: "Хоћемо ли?" Сви су се поређали у ходнику – лидери других држава, гости – и нас двојица демонстративно смо пошли тим ходником. Излазили смо из сале уз аплауз. То сам проценио као знак посебне пажње. Шалим се. Он заиста у разговору делује као човек који је искрен, отворен и симпатичан, што је веома важно.

● **Поседује природни шарм?**

– Вероватно. Ако немате природни шарм, тешко ће се томе научити. Ја то добро знам.

● **Са ким сте се још лично срели?**

– Са Колом, са Тачеровом. Са Мејнором.

● **То је било док сте још радили у Петербургу?**

– Да.

● **Да ли сте са Колом причали на немачком?**

– Он се састао са Собчаком, на тридесетак минута. Преводио сам. То је био уопштен разговор, ни о чему. За време ручка. И тада је он предложио: "Хајде да сада ништа озбиљно не причамо. Дођите у Бон отприлике за две недеље, све ћемо да размотримо." Собчак је прихватио тај позив и повео ме са собом. То је била пословна посета.

Знате шта ме је највише изненадило? Нисам очекивао да један од значајних политичара Европе тако добро и дубоко познаје Русију. Мене је то, једноставно, изненадило.

Сада вероватно нећу моћи да приричам по сећању све о чему је он говорио, али се сећам својих осећања. Он изузетно дубоко познаје и историју наше земље и савремени живот. Он

разуме суштину садашњих дешавања. И посебно задовољство ми је причинило када је изјавио да не може ни да замисли како би Европа опстала без Русије. Он је рекао да су Немци заинтересовани не само за руско тржиште, већ и да Русија постане достојан партнер.

- Али он је то могао да каже једноставно из учтивости.
– Не, није ми то тако изгледало. То су биле речи ван протокола. Стекао сам убеђење да он заиста тако мисли.
- Тако велики лидер, а какав скандал после оставке! Чудно.
– Ништа чудно. Какав лидер, такав и скандал. Они су стварно ослабили, њих докрајчују. У одређеном степену грешке су биле направљене и од стране руководства Хришћанско-демократске уније. Од једног лидера, па макар он био толико снажан као Кол, за шеснаест година ће се уморити било који народ, чак и тако стабилан као што су Немци. Они су то морали на време да схвате.

Нисам га ја поставио

- Добро, дошли сте у Кремљ, за који су у последње време стално везани неки скандали: Бородин и "Мабетекс", новац "породице"... Ви ћутите и то објашњавају тиме да вас је "породица" довела и ви сада у знак захвалности гасите све те страсти.
– Никада нисам имао никакве посебне односе са људима који су блиско сарађивали са председником. А поверити тако одговоран посао – као што је "гасити" нешто – мало познатом човеку, веома је ризикантно.
- Није толико, очигледно, ризикантно, ако сте ви поставили Бородина на функцију државног секретара Белорусије и Русије.
– Нисам га ја поставио. Ја сам га предложио. И њега су изабрали.
- И поред тога што се за њим вуче реп свакаких скандалозних оптужби? Не мислите ли да је требало прво то рашчистити, а тек онда предлагати Бородина за неку функцију?
– Ја мислим онако како пише у закону. Постоји златно правило, основни принцип сваког демократског система, и зове се "пресумпција невиности".

Састали смо се нас четворица

- Али и у случају са Скуратовом ништа није било доказано од стране суда, што није сметало да га отпустите с посла.
– Скуратов је суспендован с посла апсолутно у складу са законом, у коме пише да у току истражног поступка покренутог против државног јавног тужиоца, он мора бити суспендован. То је и било урађено.
- Допуните ли ви, у случају да се истрага заврши "ничим", да се он врати?
– Теоретски, да. Али не постоји само кривично-правна страна, постоји и морална. За мене лично је све јасно са те моралне стране. Тачно то знам. Разговарао сам с њим о томе.
- А зашто је он поново порицао?
– Зато што није желео да буде искомпромитован, то је све.
- У неким новинама је писало да је другу молбу за оставку Скуратов написао после тога, када сте лично порадили на њему. И да после тог вашег рада подруми Љубјанке могу човеку да изгледају као срећа.
– Све су то бесмислице.
- А како је било?
– Састали смо се нас четворица. Борис Николајевич, премијер Примаков, ја, тада директор ФСБ-а, и он.
Борис Николајевич је извадио касету и фотографије урађене са видео снимка. Спустио на сто и каже: "Мислим да ви више не можете да радите као државни јавни тужилац." И Примаков се сагласио: "Да, Јуриј Иљичу, мислим да би тре-

вало да ви напишете молбу." Јуриј Иљич је размислио, узео папир и написао да подноси оставку.

- Да сте се нашли у сличној ситуацији, како бисте ви поступили?
– Сматрао бих да је то неспојиво са испуњавањем службених обавеза и, наравно, отишао бих. Уверен сам да је функција државног јавног тужиоца, на пример, неспојива са таквим скандалом.
- А функција премијера?
– Премијера? Ма како чудно звучало, мање. Јавни тужилац – то је нешто друго. Јавни тужилац мора да буде пример морала, јер он је тај који се стара да грађани поштују закон: и премијер, и председник, и сви остали.
- Још једно питање везано за "јунакше" ове приче. Треба ли се борити против проституције?
– Социјално-економским мерама.
- Којим?
– Треба да људи живе нормално. После Другог светског рата у Западној Европи је све гаја проституција јер је становништво било сиромашно. Разговарајте са ветеранима Великог отаџбинског рата, они ће вам рећи да су се жене продавале за парче хлеба. И сада је то због немаштине, због безизлазне ситуације. Ако се живи нормално, ако се економија развија, ако је стандард висок...
- На пример, у Немачкој је већ висок. И шта? Проституција на сваком кораку, чак је легализована.
– Па тамо су само странкиње по борделима, Немци једноставно нема.
- А откуд ви знате?
– Причали су ми. Овакви као ви... људи слободних професија.
- Добро, нема Немца, али проституција ипак постоји?
– Проституција постоји. Говорим сада о националности учесница тог покрета. Све су оне евидентирани. Међу њима нема Немца, јер је стандард у земљи висок.
- Да ли сте за легализацију тог покрета или против?
– Не мислим да проституцију треба легализовати. Против ње се треба борити социјално-економским методама. Онда ни коме неће пасти на памет. А ви сте за легализацију?
- Па, у јавним кућама ипак има лекара... И неће да деру девојке, неће се иживљавати над њима.
– Имате меко срце.

Са ким постоји осећај блискости

- На чије предлоге ви обраћате пажњу, коме верујете? Говорили сте да ваши експерти као задатак за прву годину планирају формирање екипе. Ко је у вашој екипи? Кома верујете?
– Верујем? Сергеју Иванову, секретару Савета за безбедност.
- Да ли се одавно познајете?
– Одавно, али не најбоље. Почео је у лењинградској Управи КГБ-а. Тада сам само знао да постоји тај човек. Затим је он отишао у Москву и тамо је остао. Био је пар пута на раду у иностранству, по неколико година. Имали смо много заједничких пријатеља. Углавном, информације о њему сам имао са свих страна, позитивне информације. Познаје неколико језика: енглески, шведски и фински, чини ми се.
Мислим да је он сасвим на свом месту. Недавно се вратио из Сједињених Америчких Држава, врло добро је одрадио. Састајао се са Клинтоним, Олбрајтовом, Бергером. Задовољан сам његовим радом.
- Али још ни са ким нисте поједи цак брашна?
– Наравно да је боље ако постоји могућност да се у нешто уверите у пракси. Али мислим да ћемо се сагласити да постоји још такав појам као осећај блискости. Са Ивановом

такав осећај постоји. И са Николајем Патрушовом такође, и са Димом Медведевом.

● **Медведев је на челу вашег изборног штаба. И он је из Питера?**

– Он је радио на катедри за грађанско право на Лењинградском универзитету, магистар правних наука, експерт на завидном нивоу. За време рада са Собчаком, мени су тамо у апарату градске владе били потребни људи. Отишао сам по помоћ на Правни факултет и они су ми понудили Диму. Док сам био заменик градоначелника, он је био мој саветник, радио је око годину и по дана. А затим, после тих несрећних избора, он је, природно, отишао из градске владе и вратио се на универзитет.

● **Ви сте га недавно позвали у Москву?**

– Баш недавно, ове године. Иначе, имао сам другачије планове везане за Диму. Желео сам да он буде на челу Федералне комисије за вредносне папире. Он је стручњак за тржиште вредносних папира. Њему се, изгледа, допада да ради у нашем тиму, а где конкретно – видећемо.

● **Ко још?**

– Верујем Алексеју Кудрину. Он је сада први заменик министра финансија. Мислим да је он поштен момак и професионалац. Заједно смо радили код Собчака, обојица смо били заменици. За године заједничког рада имао сам прилике да добро упознам тог човека.

● **А одакле се појавио Игор Сечин?**

– Сечин је такође радио код нас у Петербургу, у протоколу. Он је филолог. Зна португалски, француски и шпански. Радио је у иностранству – у Мозамбику и Анголи.

● **Да ли је ратовао?**

– Па, ратовао је. Затим се нашао у извршном одбору Лењинског савета. Када сам постао заменик градоначелника и бирао људе за свој апарат, многе кандидатуре сам размотрио, и Сечин ми се допао. Понудио сам му да пређе да ради код мене. То је било негде 1992–1993. године. А када сам прешао у Москву, он ме је замолио да га поведем са собом. Повео сам га.

То су виртуелне ствари

● **А шта ће бити са старом гардом у Кремљу, са камарилом? Сви кажу: сачекајте, сад ће Путин да добије изборе и ослободиће их се. У најбољем случају, даће им отказ.**

– Знате, таква логика је карактеристична за људе са тоталитарним размишљањем. Зато што би тако, по тој логици, морао да поступи човек који жели да остане на том месту цео живот. Ја не желим.

● **Али постоје поједине фигуре које се сматрају као друштвени алергенти. Говорили смо о Павлу Бородину. Ето, још и шеф администрације председника, Александар Волошин. Није баш љубимац јавности.**

– Волошин није толико омражен у јавности, колико у једном делу естаблишмента. Постоји обрнута слика која је настала на нивоу групација и кланова који су се борили између себе. И Волошин је извукао. Борили су се, између осталог, прљавим средствима. Не мислим да је то основ да се некоме да отказ. На данашњи дан он ми више него одговара.

Посао којим се бавио Волошин доста је истанчан. Заједно смо разматрали кога бисмо могли да поставимо на његово место, разговарали смо о Дими Медведеву. Волошин је сам рекао: "Нека Дима пореди као заменик, касније ће можда дорасти и биће варијанта за моју замену." Сада нема смисла да унапред причамо о томе.

● **Али ипак, има смисла да се одговори на те прекоре које је јавност упутила власти у Кремљу, окружењу бившег председника.**

– И ја, такође, одавно радим за државу. Јесам ли ја у окружењу или нисам? То су виртуелне ствари. Више, заправо, вреди човек са својим знањем, могућностима за рад, способношћу. Ја ћу да се оријентишем на основу својих представа о томе да ли човек одговара својој функцији или не. Јер то је основно.

Узгред буди речено, још увек нисам председник. Треба прво добити изборе. А ја сам, да будем искрен, сујеверан човек, и зато се трудим да не размишљам о таквим стварима. Или је, можда, по вама, боље да размишљам?

Чист рачун: нећемо у НАТО који крши одлуке УН и који је дејствовао у Србији

ВРШИЛАЦ ДУЖНОСТИ

● Претпостављали сте да ћете можда рат платити каријером, а остали сте вршилац дужности председника.
– Вероватно је помогло то што нисам желео да postanем никакав председник.

● А кад је Јељцин рекао да жели да оде пре истека мандата, зар нисте рекли: "Па шта вам је, Борисе Николајевичу?"
– Не, нисам га одговарао, али нисам се ни одушевио, нисам почео да се захваљујем и да га уверавам да ћу оправдати поверење. Прва реакција је била оваква – нисам спреман...

Када су ме поставили за премијера, било је интересно, почасно. Мислио сам, па поралићу годину дана, и то је добро. Ако успем да помогнем спасавању Русије од распада, тиме ћу моћи да се поносим. То је већ етапа у животу. А даље...

Две-три недеље пре Нове године Борис Николајевич ме је позвао у свој кабинет и рекао да је донео одлуку да оде. На тај начин, морао сам да postanем вршилац дужности председника. Он ме је гледао, чекао шта ћу да кажем. Ја сам седео и ћутао. Он је почео да ми детаљније објашњава – да жели да објави своју оставку још ове године...

Када је престао да говори, рекао сам: "Знате, Борисе Николајевичу, искрено, не знам да ли сам спреман за то, да ли желим, зато што је то доста тешка судбина." Нисам био сигуран да желим такву судбину... А он ми је тада одговорио: "Када сам овде дошао, такође сам имао друге планове. Тако се сложило у животу. Ја такође нисам тежио томе, али испало је тако да сам морао да се борим за функцију председника из више разлога. Мислим да је ваша судбина таква да морате да донесете одлуку. И наша земља је огромна. Можете ви то."

Замислио се. Било је јасно да му није лако. Био је то тужан разговор. Нисам довољно озбиљно схватио то да ме поставља за свог наследника, а у тренутку када ми је Борис Николајевич саопштио своју одлуку, тачно је да нисам уопште био спреман за то. Али морао сам нешто да одговорим. А питање је било: да или не?

Разговор је скренуо на нешто друго и помислио сам да ће се то заборавити. Али Борис Николајевич, гледајући ме у очи, рекао је: "Нисте ми одговорили." С једне стране, имао сам своје унутрашње аргументе. Али постоји и друга логика. Судбина је да могу радити на највишој функцији у земљи и за земљу. И глупо је говорити: не, ја ћу семенке да продајем, или – не, бавићу се адвокатуром. Па касније могу да се бавим, на крају крајева. Прво ћу овде да порадим, а затим тамо.

● ● ●

Катја: Збунила сам се када сам сазнала да је тата постао вршилац дужности председника. Кад ми је мама рекла, помислила сам да се шали. А онда сам схватила да се тако не би шалила. Затим је стално звонио телефон, сви су честитали. Моји другови из разреда, чак и жена директора школе. Она нам предаје енглески. У поноћ смо укључили телевизор и гледали како тата честита људима. Мени се допало. Био је тако озбиљан... или сталожен. Углавном, као обично. Тата, па тата.

С једне стране, желим да он постане председник, а са друге – не желим.

Мама: И ја, такође, с једне стране не желим да он постане председник, а са друге – желим. Још смо тог дана слушали Бориса Николајевича. Онда ме је заболело грло. Знате, не онако како боли кад се прехладиш, некако другачије. Он је ушао у душу.

Људмила Путина: За оставку Бориса Николајевича сазнала сам тридесет првог, нешто после поднева. Позвала ме је другарица и питала: "Јеси ли чула?" Питам: "Шта је било?" Ето, од ње сам и сазнала. Плакала сам цео дан. Зато што сам схватила да то значи крај приватног живота. Најмање на три месеца, све до председничких избора, а највише – на четири године.

● ● ●

● Па желите ли ви да postanете председник или не?
– Кад сам већ почео да радим као вршилац дужности председника, осетио сам... сатисфакцију... можда то није права реч... што ћу самостално доносити одлуке, од помисли да сам по-

следња инстанца, а то значи да од мене много зависи. И одговорност је такође на мени. Да. То је леп осећај одговорности.

Имам нека своја лична правила. Једно од њих – никада се ни због чега не кајати. Постепено сам дошао до закључка да је то врло исправно. Чим почнеш да се кајеш, да се враћаш уназад, почињеш да губиш снагу. Увек треба мислити о будућности, увек гледати унапред. Наравно, треба анализирати, јер негде у прошлости могло је бити грешака. Али треба анализирати само због тога да би се кориговао тај курс којим идеш кроз живот.

● Да ли вам се допада такав живот?

– Морате да осетите задовољство од самог процеса. Ми живимо сваки тренутак, и тај се тренутак никада не враћа.

● Тако сте то озбиљно рекли, као да никада у животу нисте направили лакомислену глупост, нисте траћили време на ситнице.

– Направио сам, траћио.

● На пример?

– Изволите. Једном смо са тренером "Труда" путовали у камп у околини Лењинграда. Тада сам студирао на универзитету. У сусрет иде камион са сеном. Био је отворен прозор и сено је тако пријатно мирисало. Кад смо се на кривини поравнали са камионом, ја сам се провукао за сеном. Возила су била једно уз друго... Оис! Волан је отишао на страну. Повукао ме је према задњем точку камиона. Нагло сам окренуо волан на другу страну. Несрећни "запорожец" стао је на два точка. Практично сам изгубио контролу. Наравно, морали смо да слетимо у јарак. Али, на срећу, вратили смо се у нормални положај – на сва четири точка.

Мој тренер је седео укочен, ни реч није проговорио. Тек кад смо стигли до хотела, он је изашао из кола, погледао ме и рекао: "Ризикујеш..." И отишао без коментара. Дешавају се тако необјашњиви поступци. И шта ме је повукао према том камиону? Вероватно тај пријатни мирис сена.

Напомене:

- 1) ФСБ – Федерална служба безбедности (прим. прев.)
- 2) Горке – насеље за оне који су радили у државним органима (прим. прев.)
- 3) Горком – градски комитет Комунистичке партије (прим. прев.)
- 4) Питер – име одмила за Санкт Петербург (прим. прев.)
- 5) Школе у Русији воде се по бројевима, не именима (прим. прев.)
- 6) НКВД – Народни комесаријат унутрашњих послова, раније Чека (прим. прев.)
- 7) Пјатачок – центар збивања (прим. прев.)
- 8) Комуналка – заједнички стан (прим. прев.)
- 9) Ленсовјет – градско веће, влада Лењинграда (прим. прев.)
- 10) Самбо – борилачка вештина (прим. прев.)
- 11) У СССР-у је највиша оцена 5 (прим. прев.)
- 12) Коми – Коми АССР – аутономна република у бившем Совјетском Савезу (прим. прев.)
- 13) Портвејн – врста вина (прим. прев.)
- 14) Шашлик – традиционално грузијско јело слично роштиљу – ражњићи (прим. прев.)
- 15) Трећа полица је предвиђена за пртљаг, односно планирали су да путују без карата (прим. прев.)
- 16) У СССР-у је после факултета било обавезно расподељивање на посао у трајању од три године (прим. прев.)
- 17) Аркадиј Рајкин – глумац комичар (прим. прев.)
- 18) Невски – Невски проспект, назив улице (прим. прев.)
- 19) Дружочек – од речи друг, када се некоме обраћа са изузетном нежношћу (прим. прев.)
- 20) У Русији у квадратуру стана улазе само собе, без кухиње, предсобља и мокрог чвора (прим. прев.)
- 21) Ала Борисовна Пугачова – позната певачица (прим. прев.)
- 22) "Деветка" – девети модел аутомобила "жигули" (прим. прев.)
- 23) "Лутке" – позориште лутака у коме су ликови актуелни политичари (прим. прев.)

Превела: Јелена Стојковић

НАЈМЛАЂЕ НАСЕЉЕ ОПШТИНЕ ЗЕМУН

ПЛАВИ ХОРИЗОНТ

У НАЈСУНЧАНИЈЕМ ДЕЛУ ЗЕМУНА

- Насеље од близу 900 парцела величине од 6 до 8 ари
- Идеална саобраћајна веза
- Струја и вода у насељу

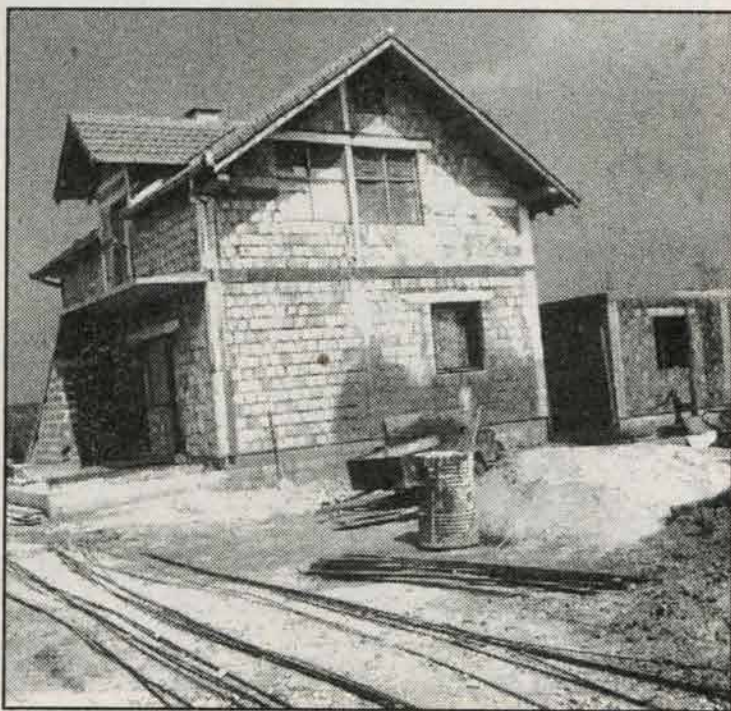
Урађен је прилазни пут
Главна саобраћајница кроз насеље
широка 20 метара

**ИЗГРАЂЕНО ПРЕКО
100 КУЋА**

У непосредној близини „Беовоза”, са излазом на
два аутопута, на 10 минута вожње од центра Земуна

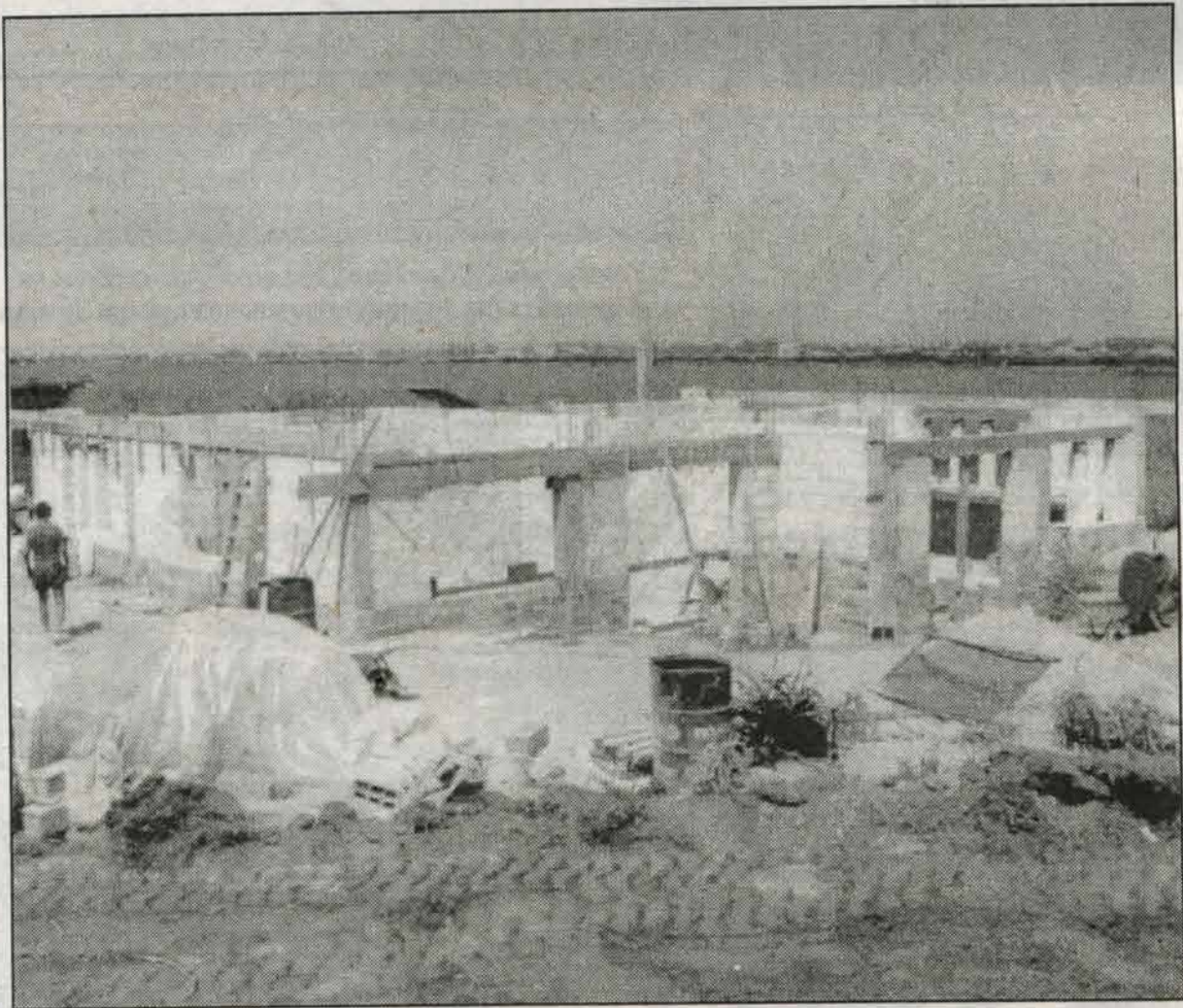
ИЗВРШНИ ОДБОР
СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ ЗЕМУН
РАСПИСУЈЕ

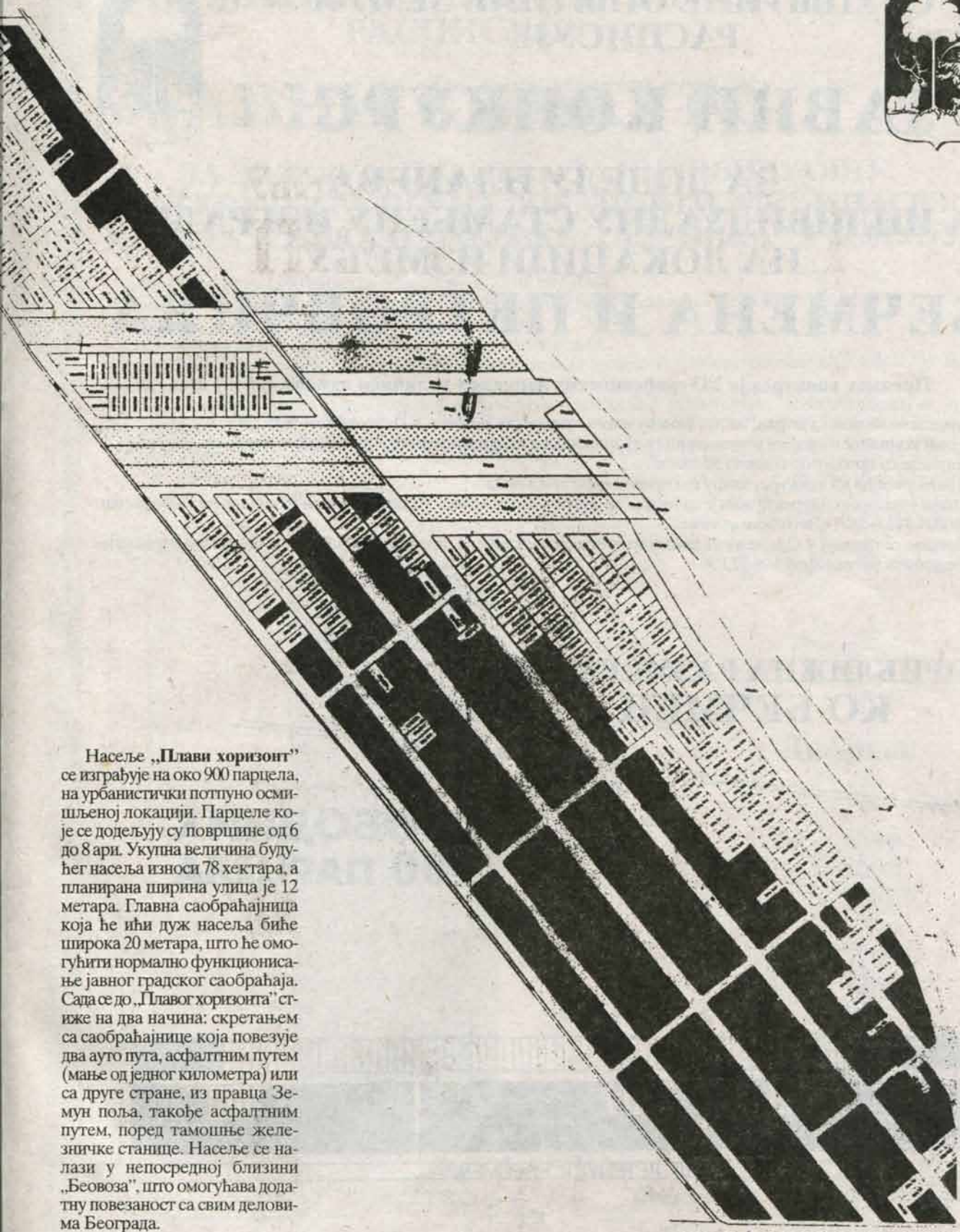
ЈАВНИ КОНКУРС

ЗА ДОДЕЛУ ПАРЦЕЛА У НАСЕЉУ ПЛАВИ ХОРИЗОНТ

До сада је продато 444 парцеле

- Парцеле се налазе у продужетку насеља „Алтина”, са леве стране пруге Београд - Батајница, од Добановачког пута до насеља Земун поље.
- Право учешћа на конкурс имају сва правна и физичка лица.
- Цена важи до 31. маја 2000. године.
- Парцеле се додељују уз надокнаду од 300 динара по м².
- Сваки учесник конкурса дужан је да на име трошкова уплати износ од 300 динара на жиро-рачун бр. 40805-743-0-2671 „Земунске новине”.
- Пријаве се подnose у Одељењу за имовинско-правне и стамбене послове, соба 65, а информације на телефон 198-323/ 36

Насеље „Плави хоризонт” се изграђује на око 900 парцела, на урбанистички потпуно осмишљеној локацији. Парцеле које се додељују су површине од 6 до 8 ари. Укупна величина будућег насеља износи 78 хектара, а планирана ширина улица је 12 метара. Главна саобраћајница која ће ићи дуж насеља биће широка 20 метара, што ће омогућити нормално функционисање јавног градског саобраћаја. Сада се до „Плавог хоризонта” стиже на два начина: скретањем са саобраћајнице која повезује два ауто пута, асфалтним путем (мање од једног километра) или са друге стране, из правца Земун поља, такође асфалтним путем, поред тамошње железничке станице. Насеље се налази у непосредној близини „Беовоза”, што омогућава додатну повезаност са свим деловима Београда.

■ Стање продатих плацева 3. маја 2000. године

ИЗВРШНИ ОДБОР
СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ ЗЕМУН
РАСПИСУЈЕ

ЈАВНИ КОНКУРС

ЗА ДОДЕЛУ ПЛАЦЕВА ЗА ИНДИВИДУАЛНУ СТАМБЕНУ ИЗГРАДЊУ НА ЛОКАЦИЈИ ИЗМЕЂУ БЕЧМЕНА И ПЕТРОВЧИЋА

Предмет конкурса је 283 грађевинских парцела у величини између 6,5 и 7 ари

Парцеле се налазе уз асфалтни пут између насељених места Бечмен и Петровчић.

Уз овај комплекс изграђен је примарни градски водовод и постоји енергетски далековод високог напона.

- Парцеле се продају по цени од 50 дин/м²
- Право учешћа на конкурсима имају сва правна и физичка лица
- Сваки учесник конкурса дужан је да на име трошкова оглашавања уплати износ од 50 динара на жиро-рачун број 40805-743-0-2671 „Земунске новине“
- Пријаве се предају у Одељењу за имовинско-правне и стамбене послове, соба бр. 65, а ближе информације могу се добити на телефон 198-323/36

ПРИБЛИЖНА РАЗМЕРА 1:5000
КО БЕЧМЕН

Стање продатих плацева 3. маја 2000. године

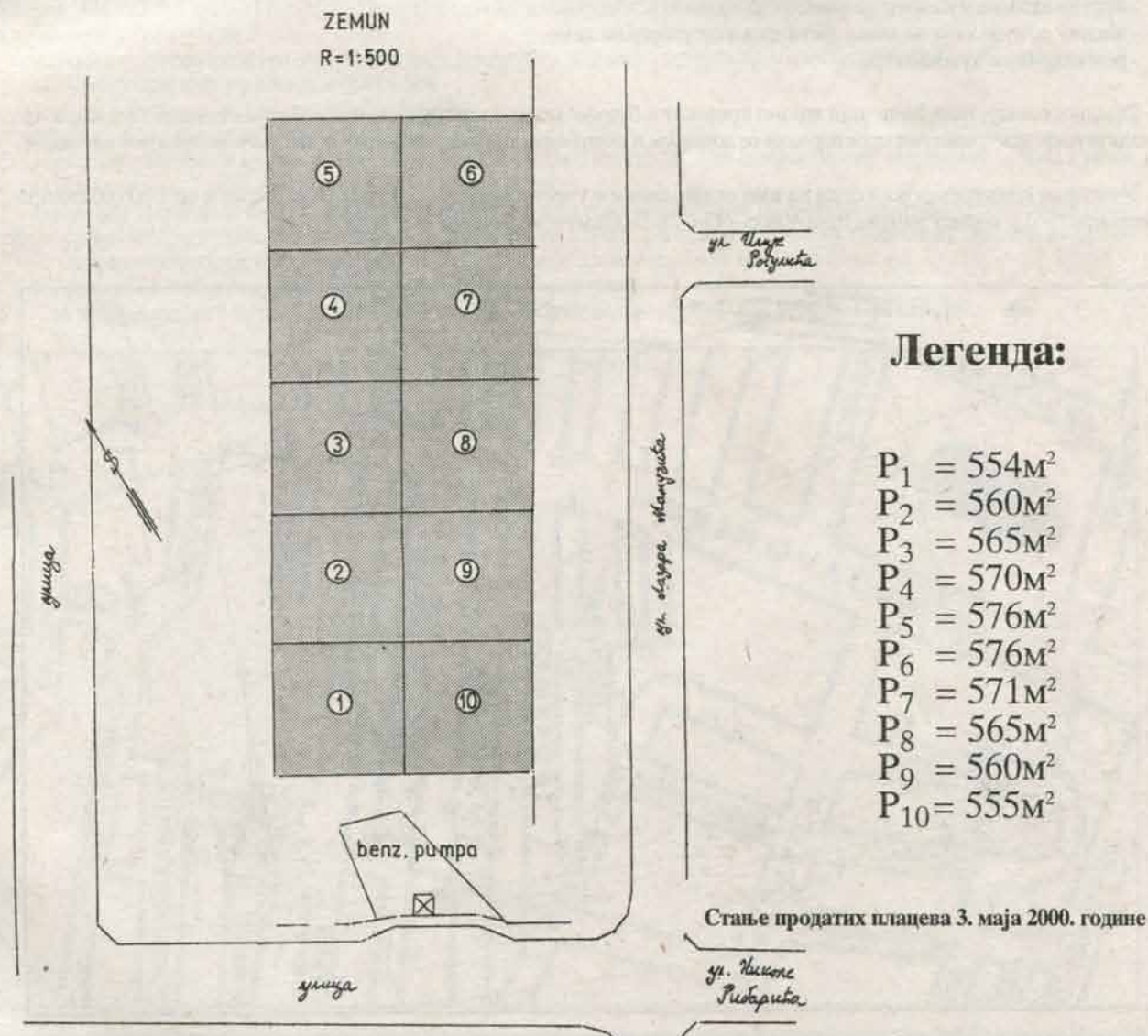
ИЗВРШНИ ОДБОР
СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ ЗЕМУН
РАСПИСУЈЕ

ЈАВНИ КОНКУРС

ЗА ДОДЕЛУ 10 ПЛАЦЕВА ЗА ИНДИВИДУАЛНУ СТАМБЕНУ ИЗГРАДЊУ НА ЛОКАЦИЈИ ИЗМЕЂУ НАСЕЉА НОВА ГАЛЕНИКА И ФАБРИКЕ „ГАЛЕНИКА“ У ЗЕМУНУ

- Предмет конкурса је 10 парцела, површине од 554м² до 576м².
- Парцеле се налазе у Земуну на локацији између насеља Нова Галеника и фабрике „Галеника“.
- Парцеле се додељују уз накнаду од 800 динара по 1м².
- Право учешћа на конкурс имају сва правна и физичка лица
- Пријаве на конкурс достављају се Одељењу за имовинско-правне и стамбене послове СО Земун, Трг победе 1, соба бр. 65, други спрат.
- Сваки учесник конкурса дужан је да на име трошкова оглашавања уплати износ од 800,00 динара на жиро-рачун број 40805-743-0-2671.
- Информације се могу добити на телефон 198-323, локал 36

**ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
„ЗИПС“
Земун, Трг победе 1**

РАСПИСУЈЕ КОНКУРС ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПИСМЕНИХ ПОНУДА

ЗА ДОДЕЛУ ЛОКАЦИЈЕ

**У ЗЕМУНУ, НА УГЛУ УЛИЦЕ МАРИЈЕ БУРСАЋ И НАСТАВКА СТУДЕНТСКЕ
УЛИЦЕ, ЗА ЗАУЗЕЋЕ ЈАВНЕ ПОВРШИНЕ РАДИ ИЗГРАДЊЕ АУТО ЦЕНТРА**

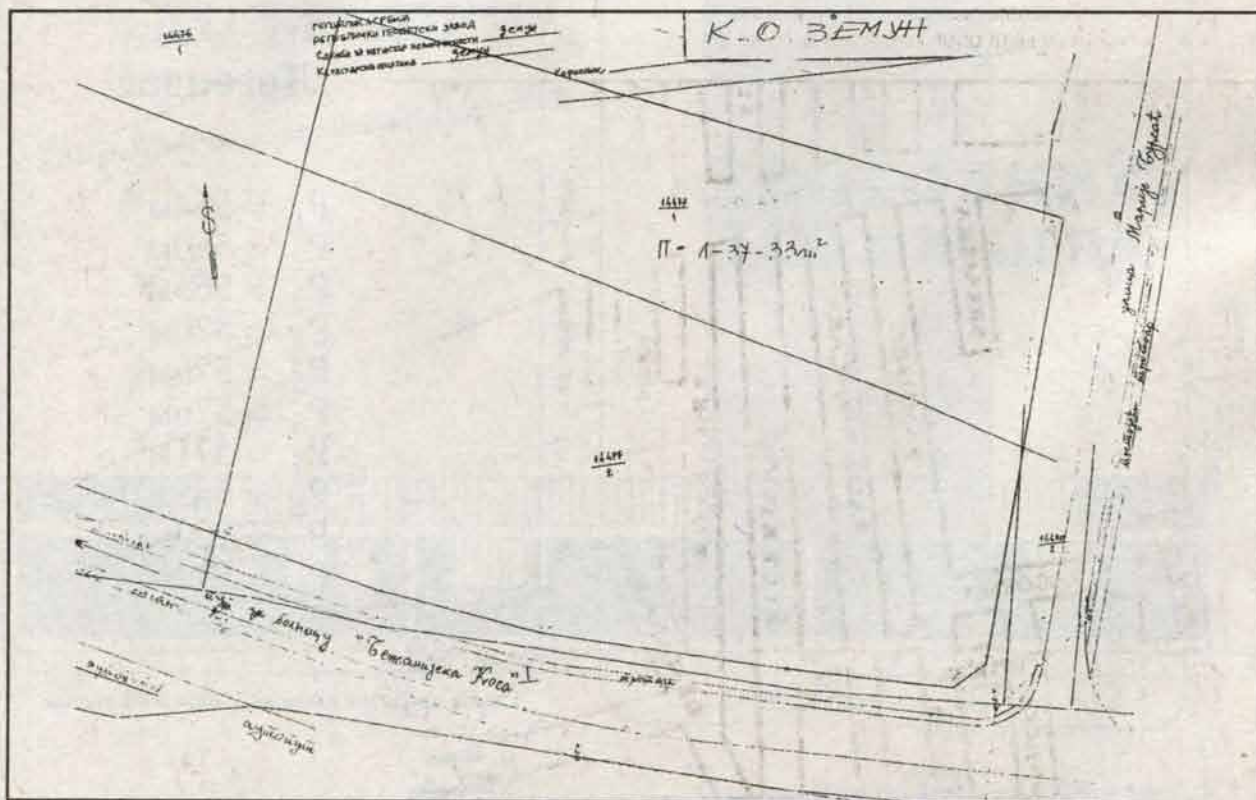
- Простор будућег ауто центра је укупне површине 1 хектар 37 ари и 33 м².
- Почетна цена за доделу локације за заузеће јавне површине је 300,00 динара по м².
- Понуде се примају у року од 7 дана од дана објављивања у овим новинама.
- Право учествовања на конкурсима имају сва правна и физичка лица.
- Понуде се достављају на адресу: Јавно предузеће Земунски информативно пословни систем, Трг победе 1, Земун.

Понуда треба да садржи:

- идејни пројекат будућег ауто центра,
- будуће активности ауто центра,
- висину понуде која не може бити нижа од утврђене цене,
- рок изградње ауто центра.

Предност имају понуђачи чији идејни пројекат и будуће активности буду имале најатрактивнији садржај и најквалитетније искориштени простор који се додељује и понуђачи који имају најнижу понуду и најкраћи рок изградње.

Учесници конкурса дужни су да на име оглашавања и учествовања у конкурсима уплате износ од 2.000,00 динара (бесповратно) у корист рачуна број 40805-743-0-2671 „Земунске новине“.

**ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
„ЗИПС”
Земун, Трг победе 1**

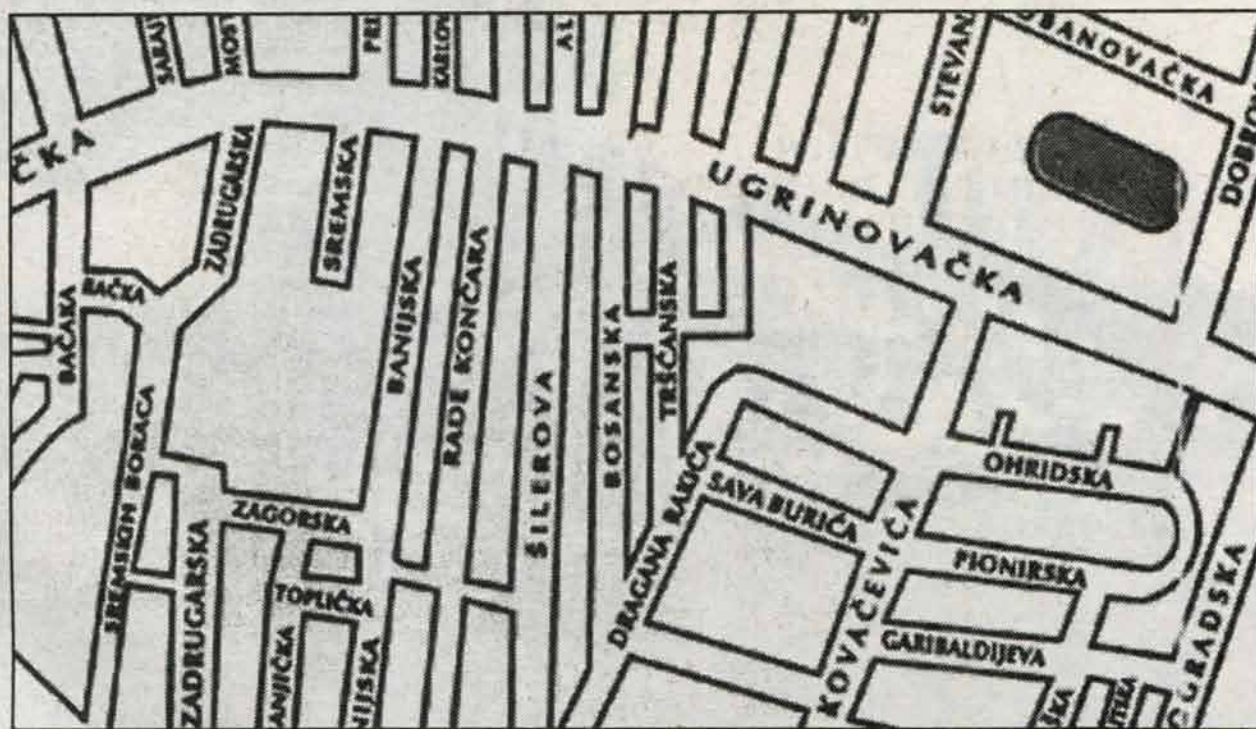

РАСПИСУЈЕ КОНКУРС ЗА ПРИКУПЉАЊЕ ПИСМЕНИХ ПОНУДА

**ЗА ИЗДАВАЊЕ У ЗАКУП ПОСЛОВНОГ
ПРОСТОРА У ЗЕМУНУ У УЛИЦИ
ШИЛЕРОВА БРОЈ 7, 107 М²**

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА:

- право учешћа на конкурс имају сва заинтересована правна и физичка лица регистрована за обављање пословне делатности
- понуђач је дужан да у понуди наведе коју ће пословну делатност обављати у пословном простору
- сваки понуђач је дужан да уз понуду достави и копију вирмана о уплати 100,00 динара (бесповратно) на жиро-рачун број 40805-743-0-2671 на име трошкова оглашавања
- понуде се достављају у року од 8 дана од објављивања огласа у затвореној коверти са назнаком на полећини коверте „ПОНУДА НЕ ОТВАРАЈ”. Понуде се предају поштом или непосредно у просторијама ЈП „Пословни простор - Земун”, Трг победе 1
- најнижа почетна месечна закупнина коју је понуђач дужан да понуди не може бити испод 24,40 динара по м².
- Предност при избору има понуђач који:
- понуди највећу почетну месечну закупнину,
- понуди најквалитетнији програм рада.
- Изабрани понуђач је дужан да пре закључења уговора о закупу уплати излицитирану закупнину за прва 3 месеца закупа у року од 3 дана по коначности одлуке о избору.
- Пословни простор се издаје у виђеном стању. Изабрани понуђач је дужан да изврши адаптацију пословног простора сопственим средствима по прибављеној сагласности „ЗИПС”-а без остваривања својинских или других права.
- Пословни простор се може разгледати сваког радног дана у времену од 8 до 14 часова.
- Непотпуне и неблагоприятне понуде неће бити разматране.
- Све информације у вези овог конкурса могу се добити на телефоне: 011/ 610-239 или 610-369.

**ИЗВРШНИ ОДБОР СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ ЗЕМУН
ОБЈАВЉУЈЕ**

ЈАВНИ ПОЗИВ

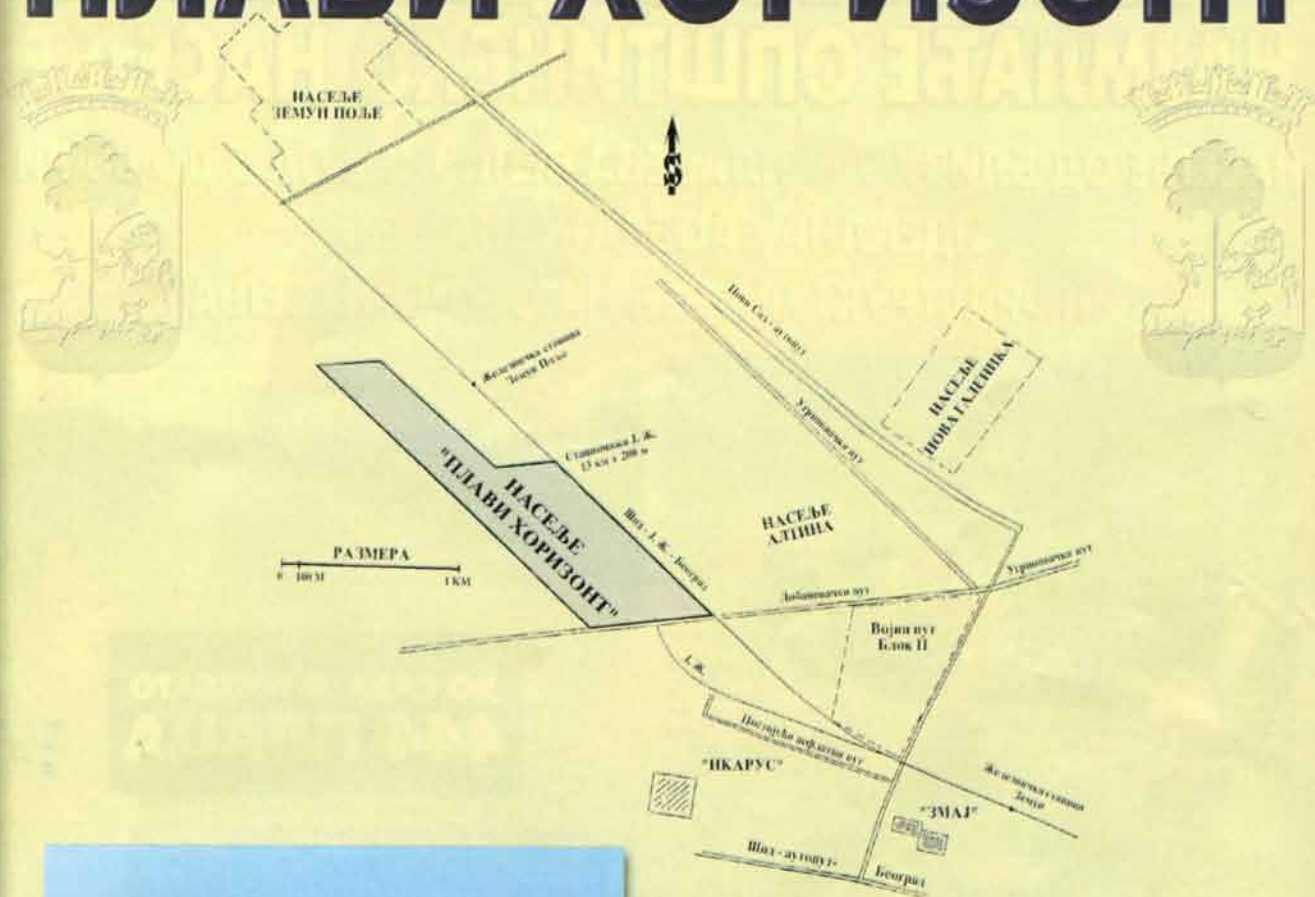
Позивају се сва правна и физичка лица која су по конкурсу или јавном позиву за легализацију добила локацију за постављање мањих монтажних објеката, а објекте још нису завршили, да у року од 30 дана од дана објављивања позива у „Великој Србији“ заврше своје објекте.

По истеку овог рока Одељење за грађевинске и комуналне послове уклањаће све незавршене објекте о трошку инвеститора.

ПЛАВИ ХОРИЗОНТ

ИЗВРШНИ ОДБОР СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ ЗЕМУН РАСПИСУЈЕ КОНКУРС ЗА ДОДЕЛУ ПАРЦЕЛА У НАСЕЉУ ПЛАВИ ХОРИЗОНТ

- Парцеле се налазе у продужетку насеља Алтина, са леве стране пруге Београд-Батајница, од Добановачког пута до насеља Земун Поље.
- Право учешћа на конкурсима имају сва правна и физичка лица.
- Парцеле се додељују уз надокнаду од 300 динара/m².
- Сваки учесник конкурса дужан је да на име трошкова уплати износ од 300 динара на жиро рачун бр. 40805-601-1-178255 "Земунске новине".
- Пријаве се подnose у Одељењу за имовинско-правне и стамбене послове, соба 65, а информације на телефон: 198-323 локал 36.

ПЛАВИ ХОРИЗОНТ

**У НАЈСУНЧАНИЈЕМ ДЕЛУ ЗЕМУНА
НАЈМЛАЂЕ ОПШТИНСКО НАСЕЉЕ**

НАСЕЉЕ ОД БЛИЗУ 900 ПЛАЦЕВА ВЕЛИЧИНЕ ОД 5 ДО 8 АРИ

ИДЕАЛНА САОБРАЋАЈНА ВЕЗА

ИНФРАСТРУКТУРА ВЕЋ НА ОБОДУ НАСЕЉА

ДО САДА ЈЕ ПРОДАТО
444 ПЛАЦА

ЦЕНА ПЛАЦЕВА:
300 ДИН/М²

ЦЕНА ВАЖИ ДО
31. МАЈА 2000. ГОДИНЕ

